

Publicatieblad

van de Europese Unie

C 140

Uitgave
in de Nederlandse taal

Mededelingen en bekendmakingen

58e jaargang

28 april 2015

Inhoud

I Resoluties, aanbevelingen en adviezen

RESOLUTIES

Comité van de Regio's

110e zitting, 11—13 februari 2015

2015/C 140/01 Resolutie over het werkprogramma van de Europese Commissie voor 2015 1

ADVIEZEN

Comité van de Regio's

110e zitting, 11—13 februari 2015

2015/C 140/02 Advies van het Europees Comité van de Regio's — Het trans-Atlantisch partnerschap voor handel en investeringen (TTIP) 7

2015/C 140/03 Advies van het Europees Comité van de Regio's — Uitbreiding van de bescherming van geografische aanduidingen tot niet-landbouwproducten 13

2015/C 140/04 Advies van het Europees Comité van de Regio's — Een strategisch EU-kader voor gezondheid en veiligheid op het werk 2014-2020 16

2015/C 140/05 Advies van het Europees Comité van de Regio's — Groen actieplan voor het mkb en Initiatief voor groene werkgelegenheid. 22

2015/C 140/06 Advies van het Europees Comité van de Regio's — Richtsnoeren inzake de toepassing van maatregelen om de doeltreffendheid van de Europese structuur- en investeringsfondsen (ESIF) te koppelen aan gezond economisch bestuur 28

2015/C 140/07 Advies van het Europees Comité van de Regio's — Lokale en regionale overheden en de multilevel bescherming van de rechtsstaat en de grondrechten van de EU. 32

NL

III Voorbereidende handelingen

COMITÉ VAN DE REGIO'S

2015/C 140/08	Advies van het Europees Comité van de Regio's — Naar een kringlooeconomie: herziening van de EU-afvalwetgeving	37
2015/C 140/09	Advies van het Europees Comité van de Regio's — Interoperabiliteit als middel om de overheidssector te moderniseren.	47

I

(Resoluties, aanbevelingen en adviezen)

RESOLUTIES

COMITÉ VAN DE REGIO'S

110e ZITTING, 11—13 FEBRUARI 2015

Resolutie over het werkprogramma van de Europese Commissie voor 2015

(2015/C 140/01)

HET EUROPEES COMITÉ VAN DE REGIO'S,

gelet op de mededeling van de Europese Commissie over haar werkprogramma voor 2015 en het samenwerkingsprotocol van het CvdR en de Europese Commissie,

1. is ingenomen met de vastberadenheid van de Commissie om met de Europese burgers in contact te treden teneinde hun vertrouwen in de EU te vergroten, en wijst op de grote rol die de Europese steden en regio's in dit verband kunnen spelen;
2. is ingenomen met de nadruk die de Commissie in haar werkprogramma legt op de beginselen van subsidiariteit en evenredigheid en onderstreept dat het CvdR subsidiariteitstoezicht uitoefent om te garanderen dat de meerwaarde van EU-wetgevingsmaatregelen een meer geïntegreerde, d.w.z. overkoepelende beleidsaanpak ten goede komt; pleit ervoor om territoriale effectbeoordelingen op te stellen voor alle nieuwe EU-initiatieven, m.i.v. Refit-voorstellen;
3. herhaalt dat het absoluut betrokken wil worden bij de gehele wetgevingscyclus op de terreinen waaraan het met zijn knowhow een bijdrage kan leveren, en verzoekt de Commissie om te worden geraadpleegd over voorstellen die tijdens het wetgevingsproces ingrijpend worden gewijzigd;
4. pleit voor een interinstitutioneel pact om de infrastructuur in de EU te verbeteren en te vervolledigen, waarbij het met name van groot belang is om knelpunten weg te werken en netwerken, knooppunten en grensoverschrijdende trajecten waar nodig met elkaar te verbinden, want het beschouwt connectiviteit en toegankelijkheid van alle regio's op het gebied van vervoer, energie, telecommunicatie en digitale infrastructuur en diensten als essentieel voor de Europese territoriale ontwikkeling en solidariteit;
5. roept de Commissie op de nog bestaande hiaten in de Europese interne markt weg te werken en bijzondere aandacht te schenken aan grensregio's; verzoekt haar om in dit verband gezamenlijke initiatieven uit te werken en die met steun van het CvdR-platform voor Europese Groeperingen voor Territoriale Samenwerking (EGTS) uit te voeren. Daarnaast moet bijzondere aandacht uitgaan naar de regio's met ernstige en permanente demografische belemmeringen, conform het VWEU;
6. dringt er in dit verband bij de Commissie op aan dat zij rekening houdt met de bijzondere situatie van de ultraperifere regio's — zoals vastgelegd in artikel 349 van het VWEU, waarin duidelijk wordt aangegeven wat de specifieke kenmerken van deze regio's zijn en wordt bepaald dat aangepaste regelgeving noodzakelijk is — zodat zij de kans krijgen volledig deel te nemen aan de Europese interne markt;

7. is ingenomen met de toezegging van de Commissie om de mening van de medewetgevers te horen voordat wordt overgegaan tot intrekking van de in bijlage II van het werkprogramma genoemde wetgevingsvoorstellen, en verzoekt om in dit verband ook te worden geraadpleegd; verzoekt de Commissie om het voorstel over de kringlooeconomie niet in te trekken; acht het noodzakelijk dat de huidige afvalwetgeving zo spoedig mogelijk herzien wordt;

8. steunt de inspanningen van de Commissie om de regeldruk te verminderen ter bevordering van investeringen, groei en werkgelegenheid, mits daarmee niet het hoge niveau van sociale, gezondheids- en milieubescherming en consumentenvrijheid in Europa wordt aangetast; verzoekt om te mogen deelnemen aan de werkgroepen voor de vereenvoudiging van de Europese wetgeving aangezien de lokale en regionale overheden in veel gevallen de EU-regels moeten uitvoeren;

9. betreurt dat in het werkprogramma niet wordt gesproken over specifieke initiatieven op het gebied van cohesiebeleid, plattelandontwikkeling, de toeristische sector en milieu; vindt het bijzonder spijtig dat nieuwe initiatieven m.b.t. de stedelijke agenda, macroregionale strategieën, territoriale samenhang en de demografische problemen ontbreken; roept de Commissie op om op deze terreinen gezamenlijk initiatieven te ontwikkelen;

Werkgelegenheid, groei en investeringen

10. neemt nota van het Europees fonds voor strategische investeringen (EFSI), waarmee de komende drie jaar op strategische terreinen voor 315 miljard euro aan extra investeringen moet worden aangetrokken;

11. benadrukt dat het investeringsplan voor Europa en het EFSI een aanvulling vormen op het cohesiebeleid, en dat een sterke synergie tussen het nieuwe EFSI en de operationele programma's van de Europese structuur- en investeringsfondsen (ESIF) cruciaal is om voor samenhang tussen investeringsprojecten en regionale en lokale ontwikkelingsstrategieën te zorgen; beveelt aan om de lokale en regionale overheden op adequate wijze bij de projectselectie te betrekken en decentrale investeringsfora te organiseren;

12. juicht toe dat in de Commissiemededeling over de toepassing van de marges voor flexibiliteit van het Stabiliteits- en groeipact rekening is gehouden met de oproep van het CvDR om de regels van dat pact niet te laten gelden voor nationale cofinanciering van EFSI- en ESIF-projecten; is er namelijk van overtuigd dat een ruimere toepassing van de „investeringsclausule” aanzienlijk zal helpen om de obstakels uit de weg te ruimen die groeibevorderende investeringen belemmeren;

13. is bezorgd over de aanhoudende betalingscrisis in de EU-begroting en de gestaag toenemende omvang van onbetaalde rekeningen; verwacht daarom dat de Commissie spoedig komt met het plan voor het afbouwen van de onbetaalde rekeningen dat ze in het interinstitutionele akkoord over de begrotingsprocedure 2014 had toegezegd. De herziening van het meerjarig financieel kader zou dan in een tweede fase een structurele oplossing mogelijk moeten maken, zodat het geheel aan onbetaalde rekeningen niet uitgroeit tot een structurele schuld van de EU. Bij de herziening zou ook het stelsel van eigen middelen van de EU op de schop moeten om de EU-financiën minder kwetsbaar te maken voor nationale geschillen en aan te sluiten bij de tussentijdse herziening van de Europa 2020-strategie;

14. stelt voor om in het kader van de tussentijdse herziening van de Europa 2020-strategie in het macro-economische scorebord een indicator voor het investeringspercentage op te nemen;

15. dringt er bij de Commissie op aan om ook het effect te beoordelen van de nieuwe ESA 2010-regels voor het investeringsvermogen van lokale en regionale overheden;

16. is ingenomen met de nadruk die de Commissie legt op de bestrijding van de werkloosheid en wijst erop dat er daarvoor krachtige maatregelen nodig zijn, waarbij de lokale en regionale overheden en hun verenigingen nauw moeten worden betrokken; acht het een goede zaak dat de Commissie op 4 februari 2015 heeft voorgesteld om voor 2015 1 miljard euro uit te trekken voor een aanzienlijke verhoging van de prefinanciering die de lidstaten voor het werkgelegenheidsinitiatief voor jongeren ontvangen; verzoekt de Commissie een gestructureerde dialoog te organiseren met het CvDR en de verenigingen van lokale en regionale overheden om gezamenlijk na te gaan hoe de Europese jeugdgarantieregeling in de praktijk beter kan worden uitgevoerd;

17. dringt er bij de Commissie en de lidstaten op aan een territoriale dimensie aan de herziene Europa 2020-strategie toe te voegen en het Europees semester af te stemmen op de langetermijndoelstellingen van deze strategie; roept de Commissie op ervoor te zorgen dat de subnationale bestuursniveaus bij de herziening van economische beleidsprocessen, waaronder het Europees semester, worden betrokken; beschouwt hulpbronnefficiëntie als een essentieel element van de Europa 2020-strategie zonder welke duurzame groei niet mogelijk is, en dringt er bij de Commissie en de lidstaten op aan een kerndoelstelling voor hulpbronnenproductiviteit te formuleren;

18. betreurt dat de Commissie de publicatie van de tussentijdse herziening van de Europa 2020-strategie, die voor februari 2015 gepland stond, heeft uitgesteld; dringt er bij de Commissie op aan om zo snel mogelijk met voorstellen voor deze herziening te komen;

Digitale interne markt

19. onderstreept dat de digitale interne markt moet worden voltooid ter bevordering van het concurrentievermogen van het regionale bedrijfsleven, onder meer door investeringen in informatie- en communicatietechnologieën te stimuleren; onderstreept tevens dat de digitale kloof tussen stad en platteland in Europa dringend moet worden verkleind, dat er nieuwe, betrouwbare en voor iedereen toegankelijke publieke e-diensten en e-overheidsdiensten moeten worden ontwikkeld, dat maatregelen nodig zijn om de digitale geletterdheid van de burgers te vergroten, en dat de nodige instrumenten moeten worden ingevoerd om de demografische problemen in bepaalde Europese regio's aan te pakken; stelt voor de uitvoering van de Digitale Agenda te verbeteren door de territoriale dimensie van het jaarlijkse digitale forum te versterken;

Energie-unie, klimaatverandering en milieubeleid

20. is ingenomen met het voorgestelde strategische kader voor de energie-unie en pleit ervoor de nieuwe strategie te baseren op realistische lokale en regionale oplossingen op energiegebied, voor beperking van en aanpassing aan de klimaatverandering en voor duurzame ontwikkeling; verzoekt de Commissie om nauwer te worden betrokken bij belangrijke en voor het lokale en regionale niveau relevante aspecten op het vlak van energiezuikerheid, hernieuwbare energie, de interne energiemarkt en vermindering van de broeikasgasuitstoot, met name consumentenenergiemarkten en betaalbare energie alsook decentrale energieproductie, nieuw energiebeheer en de emancipatie van de burgers als energieconsumenten en -producenten; vraagt de Commissie ook om te mogen deelnemen aan het Energieforum voor de Burger en de activiteiten in het kader van het programma voor intelligente steden;

21. wijst erop dat de steden en regio's een belangrijke rol spelen t.a.v. energievoorziening, veiligheidsvraagstukken, toekomst van het energiebeleid en de energie-unie en stelt voor dat Commissie, EIB en CvdR een strategisch partnerschap aangaan om concrete actieplannen op te stellen;

22. verzoekt de Commissie om te worden betrokken bij de voorbereiding van de wetgevingsvoorstellen ter uitvoering van het energie- en klimaatpakket voor 2030;

23. benadrukt dat het regionale systeem hierbij moet worden betrokken, teneinde het governancestelsel van het energie- en klimaatbeleid doeltreffender te maken;

24. roept de Commissie op het burgermeesterconvenant te versterken en te integreren in het „Mayors Adapt“-initiatief en beide tot na 2020 te laten doorlopen om de noodzakelijke coördinatie van energie- en klimaatvraagstukken tot stand te brengen; benadrukt dat het een grote bijdrage kan leveren aan de mobilisering van de lokale en regionale overheden, en zou graag nauw betrokken worden bij de verdere ontwikkeling van deze instrumenten;

25. streeft ernaar mee te helpen aan de voorbereiding van het EU-standpunt voor de UNFCCC COP21-conferentie in Parijs en verzoekt de Commissie om volledig bij alle desbetreffende onderhandelingen en activiteiten te worden betrokken;

26. meent dat de Commissie in 2015 moet komen met een mededeling over het gebruik van land als hulpbron, met een grondige tussentijdse herziening van de biodiversiteitsstrategie van de EU, een nieuw voorstel voor een richtlijn over toegang tot de rechter bij milieugeschillen en een wetgevingsvoorstel voor milieu-inspecties en -handhaving, waarbij nieuwe wetgevingsvoorstellen en daarin opgenomen regelingen zorgvuldig moeten worden beoordeeld ten aanzien van de naleving van de beginselen van subsidiariteit en evenredigheid;

27. vindt het een goede zaak dat de Commissie in haar werkprogramma voor 2015 de nadruk legt op nauwere samenwerking met regio's en steden met het oog op een betere toepassing van milieuwetgeving; zou daarom graag de activiteiten van het gezamenlijke Technische Platform van CvdR en Europese Commissie voor milieusamenwerking (zoals bedoeld in het 7^e Milieuactieprogramma 2014-2020 van de EU) intensiveren;

28. vraagt de Commissie nogmaals maatregelen voor te stellen om, wanneer op 31 maart 2015 een einde komt aan de melkquota, een evenwichtige melkmarkt te garanderen, teneinde negatieve sociale en economische gevolgen en risico's voor de langetermijninvesteringen in de sector te voorkomen;

De interne markt

29. wijst erop dat de EU alleen een concurrentievoordeel in de wereldeconomie kan behouden als er meer in innovatie wordt geïnvesteerd en de Europese nijverheid in de EU wordt geconsolideerd;

30. dringt erop aan dat een vervolg worden gegeven aan het Groenboek over een mogelijke uitbreiding van de bescherming van geografische aanduidingen door de EU tot niet-landbouwproducten ⁽¹⁾;

31. juicht toe dat het zwaartepunt bij kleine en middelgrote ondernemingen is gelegd en wijst met nadruk op hun bijdrage aan de groei en het scheppen van werkgelegenheid op regionaal en lokaal niveau in de EU; is bereid om mee te werken aan de oprichting van een netwerk van afgezanten van regionale kleine en middelgrote ondernemingen; rekent erop dat de nieuwe voorstellen voor een kapitaalmarktunie de toegang tot financiële middelen voor kleine en middelgrote ondernemingen zullen helpen verbeteren;

32. juicht toe dat de Commissie zich ertoe heeft verbonden om een pakket maatregelen voor arbeidsmobiliteit te presenteren, dat ook een voorstel zou moeten omvatten om de Richtlijn betreffende de detachering van werknemers te herzien; verzoekt de Commissie om nog meer duidelijkheid te scheppen over de aanspraken op socialezekerheidsrechten en andere voordelen voor burgers die hun recht op vrij verkeer hebben uitgeoefend; dringt er met klem bij de Commissie op aan om ook rekening te houden met de kwalijke gevolgen van arbeidsmobiliteit zoals hersenvlucht en de discrepantie tussen gevraagde en aangeboden vaardigheden;

33. dringt er met klem bij de Commissie op aan om, met het oog op de consolidering van de sociale economie en het sociale ondernemerschap in de EU, voorstellen voor een Europees statuut van onderlinge maatschappijen en verenigingen en een herzien voorstel voor het statuut van de Europese coöperatieve vennootschap in te dienen en om vast te houden aan haar voorstel voor het statuut van de Europese stichting;

34. doet een beroep op de Commissie om ervoor te blijven ijveren dat de **financiële sector** veiliger wordt en beter in staat wordt gesteld om haar functie als financier van de reële economie te vervullen; is vooral erg benieuwd naar het voorstel betreffende de afwikkeling van andere financiële instellingen dan banken;

De Economische en Monetaire Unie

35. is ingenomen met het voornemen van de Commissie om de Economische en Monetaire Unie te herzien en daarbij ook aandacht te schenken aan de sociale dimensie ervan; verzoekt de Commissie om nauw samen te werken met het CvDR, zodat concrete voorstellen kunnen worden uitgewerkt;

36. juicht toe dat de Commissie zich ten doel stelt om de bestrijding van belastingontduiking en -fraude op te voeren en over te stappen op een systeem waarin het land waar winst wordt gemaakt, ook het land is waar belasting wordt geheven; staat achter de inspanningen van de Commissie om een voorstel uit te werken voor de automatische uitwisseling tussen belastingautoriteiten van informatie over grensoverschrijdende *tax rulings* (belastingdeals);

Vrijhandelsovereenkomsten

37. vraagt de Commissie in een strategienota aan te geven welke ruimere doelstellingen het EU-handelsbeleid heeft. Een en ander zou voorzien in striktere normen op het gebied van transparantie en overleg tijdens de onderhandelingen en zorgen voor adequate markttoegang, strenge sociale en milieunormen en volledige inachtneming van de autonomie van de overheden op alle niveaus bij de uitvoering van openbare diensten;

38. staat achter de inspanningen die de Commissie zich onlangs heeft getroost om de onderhandelingen over handelsovereenkomsten en met name over het trans-Atlantisch partnerschap voor handel en investeringen (TTIP) transparanter te maken; stelt met nadruk dat kleinschalige lokale en regionale economieën beslist geen negatieve gevolgen van de uitkomst van de onderhandelingen mogen ondervinden, dat levensmiddelen met een regionaal keurmerk onverminderd bescherming moeten blijven genieten en dat Europese gezondheids- en milieunormen en de wettelijke structuren en procedures van de EU en haar lidstaten onverlet moeten blijven; verwacht dat de autonomie van de lidstaten op het gebied van cultuur en media gehandhaafd wordt door een duidelijke uitzondering voor deze gebieden in het onderhandelingsmandaat; wil regelmatig en op transparante wijze op de hoogte worden gehouden, zodat het zijn rol als tussenschakel tussen de EU en lokale en regionale overheden kan spelen;

⁽¹⁾ COM(2014) 469 final

39. verzoekt de Commissie om het CvDR te betrekken bij de follow-up van de onderhandelingen betreffende de overeenkomst inzake handel in diensten (TiSA), die in de plaats moet komen van de Algemene Overeenkomst inzake de handel in diensten (GATS), aangezien belangrijke aspecten van de onderhandelingen — zoals toepassingsgebied, definities, markttoegang, nationale behandeling en vrijstellingen m.b.t. het verrichten van diensten — verband houden met de bevoegdheden van lokale en regionale overheden;

40. dringt er bij de Commissie op aan een communicatiestrategie te ontwikkelen om de Europese burgers te informeren over de mogelijke voordelen van handelsovereenkomsten voor hun dagelijks leven;

Een ruimte van recht en grondrechten

41. neemt kennis van de inzet van de Commissie voor gelijke kansen voor personen met een handicap en de gelijke behandeling van mannen en vrouwen, maar betreurt dat die inzet niet gepaard gaat met specifieke nieuwe initiatieven;

42. staat achter de inspanningen van de Commissie om een alomvattend Europees migratiebeleid tot stand te brengen waardoor de grenzen van de EU worden beschermd, mensenhandel en illegale immigratie worden bestreden zonder dat afbreuk wordt gedaan aan de grondrechten van migranten, migranten veilige en wettelijke kanalen worden geboden om toegang te krijgen tot de EU, de samenwerking met de herkomst- en doorreislanden wordt opgevoerd, aan echte solidariteit tussen de lidstaten van de EU wordt gewerkt en Europa's concurrentievermogen wordt verbeterd doordat de potentiële bijdrage van migranten aan de economie van de lidstaten wordt vergroot;

43. dringt aan op een gecoördineerd immigratiebeleid en benadrukt dat er in de voorgestelde nieuwe aanpak van migratie ook ruimte moet zijn voor maatregelen en instrumenten die recht doen aan de belangrijke rol die lokale en regionale overheden, uit hoofde van de beginselen van solidariteit, bij de opvang en integratie van migranten spelen, alsook aan de capaciteit van die overheden op dat gebied;

44. verzoekt de Commissie om alvorens nieuwe Europese initiatieven en wetgeving voor te stellen, samen met het CvDR een raadpleging van lokale en regionale overheden te houden om meer inzicht te verkrijgen in wat er daadwerkelijk in het veld speelt;

De EU als mondiale speler

45. is ingenomen met het voornemen van de Commissie om het Europese nabuurschapsbeleid te herzien (waaraan het via ARLEM en CORLEAP een bijdrage zal leveren) en dringt aan op de consolidering van de systemen en programma's voor samenwerking tussen lokale en regionale overheden van de EU en van partnerlanden en op de opvoering van initiatieven om decentralisering in de partnerlanden te ondersteunen; stelt voor om het LAF-programma (*Local Administration Facility*) uit te breiden tot alle partnerlanden;

46. is ingenomen met het voornemen van de Commissie om een mededeling over de duurzame-ontwikkelingsdoelstellingen voor de periode na 2015 uit te brengen en is bereid daaraan bij te dragen, steunend op de ervaring en initiatieven van lokale en regionale overheden als voornaamste partners bij decentrale samenwerking voor ontwikkeling; wenst nauw te worden betrokken bij de bepaling van het standpunt van de EU in internationale onderhandelingen en bij de initiatieven die in het kader van 2015 als Europees jaar voor ontwikkeling worden ontplooid;

Governance en burgerschap

47. is ermee ingenomen dat de Commissie zich ertoe heeft verbonden om een nieuwe interinstitutionele overeenkomst over betere wetgeving voor te stellen en wenst daarbij te worden betrokken;

48. acht het een zeer goede zaak dat terugdringing van de administratieve rompslomp als prioriteit is aangemerkt, met dien verstande dat het voor de vergroting van de impact daarvan van cruciaal belang zal zijn dat bureaucratische formaliteiten, vooral met de hulp van lokale en regionale overheden en ondernemingen, daadwerkelijk als zodanig worden onderkend;

49. is van oordeel dat herstel van het vertrouwen in de EU als zeer belangrijke prioriteit moet worden aangemerkt en dringt er bij de Commissie op aan om het interinstitutionele partnerschap voor decentrale communicatie verder te ontwikkelen; zal zich blijven inzetten voor actief EU-burgerschap en de herziening van de Verordening betreffende het Europees burgerinitiatief op de voet volgen;

50. neemt kennis van het voornemen van de Commissie om een nieuwe interinstitutionele overeenkomst betreffende een verplicht transparantieregister voor te stellen waarin de Raad is inbegrepen; dringt erop aan dat de Commissie een wetgevingsvoorstel voor de invoering van een dergelijk register voorlegt met artikel 352 van het VWEU als rechtsgrondslag. In dit register zouden geen regionale en lokale overheden — en de verenigingen die hen vertegenwoordigen — moeten worden opgenomen, omdat zij onlosmakelijk deel uitmaken van het Europese institutionele multilevelsysteem en hun vertegenwoordigers door de burgers in democratische verkiezingen worden verkozen en onpartijdig zijn;

51. draagt zijn voorzitter op om deze resolutie aan de Europese Commissie, het Europees Parlement, de Raad en de voorzitter van de Europese Raad toe te sturen.

Brussel, 12 februari 2015

*De voorzitter
van het Europees Comité van de Regio's*

Markku MARKKULA

ADVIEZEN

COMITÉ VAN DE REGIO'S

110e ZITTING, 11—13 FEBRUARI 2015**Advies van het Europees Comité van de Regio's — Het trans-Atlantisch partnerschap voor handel en investeringen (TTIP)**

(2015/C 140/02)

Rapporteur: Markus Töns (DE/PSE), lid van het parlement van de deelstaat Noordrijn-Westfalen

Referentiedocument:

I. ALGEMENE OPMERKINGEN

HET EUROPEES COMITÉ VAN DE REGIO'S

1. herinnert eraan dat de EU meer is dan alleen maar een economische gemeenschap: de EU is ook een gemeenschap van waarden en stelt — zoals in de preambule van het Handvest van de grondrechten van de EU is vastgelegd — „de mens centraal in haar optreden”. De EU draagt bij tot de ontwikkeling van gemeenschappelijke waarden met inachtneming van de grote verscheidenheid aan culturen en tradities van de volkeren van Europa, de nationale identiteit van iedere lidstaat en de bestuurlijke inrichting op nationaal, regionaal en lokaal niveau.
2. Overeenstemming over een TTIP kan de broodnodige prikkel zijn om de economie van Europa weer nieuw leven in te blazen en kan ertoe leiden dat Europa's bbp beduidend toeneemt en dat er nieuwe hoogwaardige banen worden geschapen.
3. De onderhandelingen over het TTIP kunnen aan weerszijden van de Atlantische Oceaan voor alle bestuursniveaus, van de nationale tot de lokale overheden, bindende regels opleveren. Het TTIP zou dus van toepassing kunnen worden op zo'n 820 miljoen mensen en zou de weg bereiden voor alle toekomstige bilaterale en multilaterale overeenkomsten over handel en investeringen, waaronder de overeenkomst over de handel in diensten (TiSA). Kortom, het gaat hier om onderhandelingen die voor de burgers van de EU en de VS van het allergrootste belang zijn en die daarom op eerlijke en transparante wijze moeten worden gevoerd, waarbij het optimale nut ervan voor die burgers steeds voor ogen moet worden gehouden.
4. Toe te juichen valt dat in de richtsnoeren voor de onderhandelingen erkenning wordt gegeven aan het recht van de onderhandelende partijen om maatregelen goed te keuren, te handhaven en uit te voeren die nodig zijn om legitieme doelstellingen te verwezenlijken waarmee het gemeenschappelijk welzijn is gediend. Daarbij wordt gedacht aan de bescherming van de samenleving, het milieu en de volksgezondheid, de waarborging van de integriteit en de stabiliteit van het financiële systeem, de bevordering van de openbare veiligheid en de bevordering en bescherming van de culturele verscheidenheid.
5. De onderhandelingen over de trans-Atlantische vrijhandelsovereenkomst bestrijken gebieden die onder de bevoegdheid van alle regerings- en bestuursniveaus (waaronder de lokale en regionale overheden) vallen. Gezien deze aanzienlijke regionale en lokale dimensie van het TTIP zou de Commissie het CvDR als orgaan dat in de EU de lokale en regionale overheden vertegenwoordigt, tot de adviesgroep van de Commissie voor het TTIP moeten toelaten om de lokale en regionale overheden een vroegtijdige betrokkenheid bij en participatie in de onderhandelingen te garanderen.
6. Helaas heeft de Commissie het Europees CvDR op dit tijdstip nog niet toegelaten tot die adviesgroep, zoals het wel voor vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties heeft gedaan.

7. De armsglag voor regelgeving die landen nu hebben of in de toekomst zullen krijgen om bescherming biedende normen vast te leggen en diensten van algemeen belang te verlenen, moet onverlet blijven. Dit is met name van fundamenteel belang voor openbare voorzieningsbedrijven, omdat deze diensten van algemeen belang verlenen. Het CvdR verwijst in dit verband nadrukkelijk op het in de verdragen vastgelegde beginsel van de vrijwaring van de autonomie van regionale en lokale overheden.

8. Het CvdR verzet zich tegen het voorstel van verdere samenwerking op het gebied van regelgeving, waardoor de handels- en investeringspartner in de prelegislatieve of legislatieve fase van het wetgevingsproces van de EU, de lidstaten en de lokale en regionale overheden een geprivilegieerde inspraak zou krijgen ofwel de mogelijkheid zou krijgen om, door te eisen dat voor vrijhandelwetgeving effectbeoordelingen worden opgesteld, de wetgevingsprocedure te vertragen.

9. Deze overeenkomst dient ondernemingen van elke willekeurige omvang ten goede te komen, en dan vooral kleine en middelgrote bedrijven, die niet over de financiële, juridische of andere middelen beschikken die nodig zijn om met uiteenlopende regelingen en andere handelsbelemmeringen overweg te kunnen.

10. Het TTIP kan een kans zijn om aan de groei en de werkgelegenheid in de EU een impuls te geven, omdat het wederzijdse markttoegang voor de handel in goederen en diensten en voor investeringen en overheidsopdrachten kan bieden, de administratieve rompslomp kan verminderen en non-tarifaire belemmeringen (NTB) kan afbouwen.

11. Bij een gemiddelde douaneheffing van 2 % berust de met name door de Commissie verhoopte impuls voor de groei vooral op de convergentie van regelgeving en de afbouw van NTB.

12. Alleen brengt een overeenkomst met een dermate globale draagwijdte niet alleen kansen, maar ook risico's met zich mee. Daarom is van groot belang dat de democratische participatie en de bevoegdheden van vertegenwoordigers van lokale of regionale overheden onverlet blijven.

13. De Raad heeft terecht besloten om het onderhandelingsmandaat voor het TTIP openbaar te maken. Jammer is wel dat dit besluit pas maanden nadat het al online was gelekt, is genomen en dat er nog steeds vergaande beperkingen op gelden. Die beperkingen zouden dan ook moeten worden teruggedroschroefd om het publiek meer inzage in de stand van de onderhandelingen te bieden.

14. Gezien de draagwijdte van deze overeenkomst tussen de EU en de VS moet de democratische controle op de onderhandelingen te allen tijde worden gewaarborgd. Daarom zouden de Commissie en de lidstaten ook moeten instaan voor een zo groot mogelijke transparantie tijdens de onderhandelingen. In de praktijk komt dit neer op openbaarmaking van alle belangrijke documenten en, waar zulks mogelijk is, de onbelemmerde, tijdige en verifieerbare presentatie van de onderhandelingsrichtsnoeren aan de regionale en lokale overheden, relevante maatschappelijke organisaties en alle burgers van de EU. In dit verband is het een goede zaak dat de lidstaten, die wat de openbaarmaking van onderhandelingsdocumenten bij handelsovereenkomsten betreft bij eenparigheid besluiten, de Commissie begin januari 2015 opdracht hebben gegeven om de initiële teksten van de EU inzake diverse onderhandelingsaspecten openbaar te maken.

15. Het TTIP is een gemengde overeenkomst waarvoor de instemming van het Europees Parlement nodig is en die door alle 28 lidstaten van de EU moet worden geratificeerd. Naar gelang het rechtstelsel van iedere lidstaat moeten niet alleen de nationale parlementen maar ook de regionale besturen (regeringen, parlementen of Kamers) er toestemming voor geven.

16. Nagegaan zou moeten worden of in de overeenkomst tussen de EU en de VS een herzieningsclausule kan worden opgenomen waardoor de gemaakte afspraken eventueel op hun effect kunnen worden getoetst en kunnen worden gewijzigd.

17. Het CvdR vraagt de Commissie om zich met het oog op het TTIP in te zetten voor een op een positieve lijst gebaseerde benadering. Het is tegen een benadering waarvoor van een negatieve lijst en een zogenaemde „ratchet”-clausule wordt uitgegaan.

18. De EU biedt haar burgers veel bescherming. Die bescherming beschouwt het CvdR als een verworvenheid waarvoor het zeker de moeite waard is om op te komen. Daarom dringt het erop aan dat de in de lidstaten geldende wettelijke normen op gebieden als de bescherming van het leven, de veiligheid van producten, de sociale bescherming en de bescherming van gezondheid, milieu, klimaat, levensmiddelen, dieren, consumenten en gegevens, de intellectuele eigendom en de rechten van werknemers onder geen enkel beding naar beneden toe mogen worden bijgesteld, maar dat juist naar een verbetering van die normen moet worden gestreefd. Volgens het CvdR ligt het recht om op deze cruciale gebieden regels uit te vaardigen, alleen bij de daartoe bevoegde instanties van de EU en de lidstaten.

19. De onderhandelende partijen moeten naar de verbetering van die normen streven en zich zo nodig inzetten voor een overname of erkenning van de hogere bescherming die door partnerlanden wordt geboden. Ook wil het CvdR dat die bescherming biedende normen in de toekomst onbelemmerd optimaal kunnen worden toegepast en dat er een regeling wordt getroffen waardoor die normen kunnen worden aangepast aan de vooruitgang van de wetenschap.

20. Het voorzorgsbeginsel is een van de fundamentele beginselen van de Europese milieu-, gezondheids- en consumentenbescherming en houdt in dat in een vroeg stadium en proactief wordt opgetreden om gevaren voor de gezondheid van mensen, dieren en planten en schadelijke effecten op het milieu te vermijden. Een trans-Atlantische vrijhandelsovereenkomst mag dan ook niet tot gevolg hebben dat het in de EU gangbare voorzorgsbeginsel wordt afgezwakt, vooral als het gaat om het milieu, de gezondheidszorg, de veiligheid van levensmiddelen en consumentenbescherming.

21. Bovendien moet ook over belangrijke detailkwesies van het TTIP tot op het einde toe worden beraadslaagd: het gaat niet aan dat reguleringsvraagstukken achteraf — buiten het democratische wetgevingsproces om — aan speciaal daarvoor opgerichte deskundigengroepen worden overgelaten.

22. Te betreuren valt dat het vertrouwen van Europa's burgers in bindende normen voor gegevensbescherming bij het globale toezicht op en de ontsluiting en analyse van elektronische communicatie o.m. door het Amerikaanse NSA (nationaal bureau voor de veiligheid) en bevriende geheime diensten van lidstaten van de EU duurzaam is geschonden. Daarom dringt het CvdR erop aan dat de verdragsluitende partijen instaan voor het recht op de bescherming van de persoonlijke levenssfeer en voor de vrijheid en rechten van burgers, ook op het internet.

23. De onderhandelingen over het TTIP moeten beslist aan het sluiten van een alomvattende overeenkomst tussen de EU en de VS over gegevensbescherming worden gekoppeld.

24. De verworvenheden (het „*acquis communautaire*”) van de EU omvatten bindende regels waarin normen van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) en normen voor de bescherming van de arbeid en de veiligheid van producten zijn vastgelegd. Daarom moet uitdrukkelijk worden afgesproken, ook t.a.v. de verdere onderhandelingen over het TTIP, dat de fundamentele arbeidsnormen van de ILO en de grondbeginselen van de OESO inzake multinationale ondernemingen gehandhaafd blijven.

25. Het CvdR verzet zich ertegen dat bestaande of toekomstige rechten waarmee werknemers worden beschermd, zoals het recht op medezeggenschap en op bedrijfsstatuten, in de zin van het TTIP als NTB worden bestempeld. Ook de regelgeving voor de arbeidsmarkt, de sociale zekerheid, de vrijheid van collectieve onderhandelingen, de vrijheid van vereniging, het stakingsrecht, minimumlonen en cao's moeten onder de bevoegdheid van de lidstaten blijven vallen.

26. Het is een goede zaak dat „De hoge kwaliteit van de openbare voorzieningen in de EU (volgens het onderhandelingsmandaat) moet worden gevrijwaard, conform het VWEU en met name Protocol nr. 26 betreffende de diensten van algemeen belang, en met inachtneming van de verbintenissen van de EU op dit gebied, onder meer in het kader van de GATS”. Wel moet in dit verband worden gewezen op de gemeenschappelijke bepalingen van het Verdrag betreffende de Europese Unie volgens welke de EU „... de gelijkheid van de lidstaten voor de Verdragen (eerbiedigt), alsmede hun nationale identiteit die besloten ligt in hun politieke en constitutionele basisstructuren, waaronder die voor regionaal en lokaal zelfbestuur.” (artikel 4, lid 2, van het VEU).

27. In beginsel moet worden ingestaan voor de bestuurlijke soevereiniteit van lokale overheden als een kerngebied voor het recht van gemeenten op zelfbestuur. Het moet onbepert mogelijk blijven om de verlening van openbare diensten met eigen openbare voorzieningen wanneer dan ook, ook als zij eerst geprivatiseerd zijn, naar gelang van de omstandigheden ter plekke en de wil van de kiezers, weer in gemeentelijke sferen te trekken.

28. Wat beslist niet uit het oog mag worden verloren, is dat de Commissie geen onderhandelingsmandaat heeft dat verder reikt dan hetgeen verdragsrechtelijk is toegestaan. Dit houdt in dat de bescherming die lidstaten voor aangelegenheden van algemeen belang bieden, in acht moet worden genomen.

29. Volgens punt 20 van het onderhandelingsmandaat moeten „Bij de uitoefening van overheidsgezag verleende diensten ... van de onderhandelingen worden uitgesloten.” Het CvdR wil dan ook dat onomstotelijk wordt vastgesteld dat niet wordt onderhandeld over diensten die volgens de rechtspraak van de betreffende verdragsluitende partij, resp. van het betreffende lid als overheidsdiensten worden aangemerkt.

30. Het CvdR wil weten of met de in punt 19 van het onderhandelingsmandaat genoemde „openbare voorzieningen” wordt bedoeld op voorzieningen die volgens de rechtspraak van de betreffende verdragsluitende partij, resp. van het betreffende lid onder specifieke regelgevende stelsels ressorteren of waaraan specifieke verplichtingen zijn verbonden, die aan de nationale, regionale of lokale dienstverlener zijn opgelegd omdat daarmee het algemeen belang moet zijn gediend. Mogelijke voorbeelden van dergelijke voorzieningen zijn de levering van water en energie, de verwerking van afval en afvoerwater, reddingsdiensten, de gezondheidszorg en sociale voorzieningen, lokaal openbaar vervoer, woningbouw, stadsbouw en stedelijke ontwikkeling.

31. De Commissie zou voor de openbare voorzieningen van punt 19 van het onderhandelingsmandaat een horizontale uitzondering moeten maken op alle verplichtingen die voortvloeien uit het beginsel van de markttoegang en de behandeling van ingezetenen. Ook zou in het geval van overheidsdiensten voor de verdragsluitende partijen een voor alle sectoren en bestaande en toekomstige maatregelen geldend voorbehoud moeten worden gemaakt, met dien verstande dat het aantal diensten en dienstverleners wordt beperkt, dat aan dienstverleners speciale verplichtingen worden opgelegd en dat voor de verlening van diensten van algemeen belang regels worden uitgevaardigd.

32. Verdere openstelling van met name gemengd gefinancierde opleidingen, o.a. op het gebied van voorschoolse opleidingen, school en hogeschool, volwassenenonderwijs en levenslang leren, acht het CvdR onnodig, omdat er in de multilaterale GATS-overeenkomst al tal van verschillende liberaliseringsverplichtingen voor diensten zijn vastgelegd.

33. Het CvdR is ingenomen met het verslag dat de Commissie na de door haar georganiseerde uitvoerige openbare raadpleging over de ISDS heeft uitgebracht, omdat hiermee opnieuw een belangrijke bijdrage is geleverd aan de pogingen van zowel de VS als de EU om de onderhandelingen over het TTIP transparanter te maken en belanghebbenden in brede kring de kans te geven om hun stem te laten horen. De Commissie moet in het licht daarvan — en gezien de 150 000 reacties, waarbij door velen de ISDS van de hand is gewezen — de uitkomst van die raadpleging beslist laten meewegen in haar uiteindelijke analyse van dit onderdeel van de overeenkomst. Ook is het CvdR ermee ingenomen dat de nieuwe Commissie niet zal aanvaarden dat de rechtspraak in de lidstaten door bijzondere regelingen voor klachten van investeerders aan banden wordt gelegd, en dat de rechtsstaat en de gelijkheid van iedereen voor de wet ook in deze context van kracht moeten zijn.

34. Het CvdR staat pal achter de Commissie als het erom gaat nieuwe voorstellen in te dienen waardoor de ISDS transparanter en eerlijker wordt gemaakt.

35. Het CvdR wijst met nadruk op de hoge risico's die verbonden zijn aan regels om investeerders te beschermen en systemen om geschillen tussen de EU en de VS te beslechten waarmee de gewone rechtspraak wordt omzeild. Daarom moet een en ander van de hand worden gewezen. De verworvenheden van de EU-wetgeving mogen niet door een trans-Atlantische vrijhandelsovereenkomst op losse schroeven worden gezet. Het CvdR gaat ervan uit dat de speelruimte van de EU en de parlementen en regeringen van de lidstaten gegarandeerd is, dat de mogelijkheden tot democratische beïnvloeding door hun burgers gewaarborgd zijn en dat investeringsgeschillen door nationale rechterlijke instanties worden beslecht.

36. Politieke en bestuursrechtelijke maatregelen die in toepassing van democratie en rechtsstaat tot stand zijn gebracht en daar hun legitimiteit aan ontlenen, mogen niet weer door een scheidsrecht ter discussie worden gesteld en/of achteraf het voorwerp worden van eisen tot schadevergoeding. De in het TTIP opgenomen bepalingen om investeerders te beschermen, mogen onder geen enkel beding leiden tot rechtstreekse of indirecte inmenging in het recht van overheden om regels uit te vaardigen.

37. Wettelijke regelingen inzake de publiekrechtelijke verantwoordelijkheid voor spaarbanken en provinciale banken mogen door het TTIP of andere handelsverdragen niet op losse schroeven worden gezet. Wettelijke regelingen dienaangaande zijn geen belemmering voor toegang tot de markt en hebben ook anderszins geen discriminerende werking.

38. Momenteel is 85 % van alle openbare aanbestedingen in de EU al toegankelijk voor Noord-Amerikaanse ondernemingen. Andersom is maar 32 % van alle aanbestedingen in de VS toegankelijk voor ondernemingen uit de EU. Het effect van die onevenwichtige verhouding wordt nog eens vergroot doordat op de Amerikaanse staten een opt-in-systeem van toepassing is. Met de nieuwe overeenkomst moet dus worden gestreefd naar gelijke kansen voor beide partijen, wat voornamelijk voordelig zal zijn voor de Europese kleine en middelgrote ondernemingen, die gemakkelijker toegang zullen krijgen tot de openbare aanbestedingen in de VS.

39. Aspecten van het recht inzake de gunning van opdrachten die bepalend zijn voor de normen die — zoals met name blijkt bij de toepassing daarvan op regionaal en lokaal niveau — in acht worden genomen, mogen niet worden aangevochten. Men denke bijvoorbeeld aan arbeidsrechtelijke, sociale of cao-normen of normen waardoor opdrachten bij voorkeur aan milieuvriendelijke of kleine of middelgrote ondernemingen worden gegund. Bedoelde aspecten garanderen dat gunningsbesluiten niet alleen op grond van de beste prijs worden genomen, maar ook op grond van andere criteria, die op sociaal welzijn en duurzaamheid zijn gericht en evenveel gewicht in de schaal kunnen leggen.

40. De Commissie moet tijdens de onderhandelingen over het TTIP op de voet volgen welk lot de normen voor gezondheid en veiligheid op het werk wordt beschoren.

41. Feitelijke bestanddelen voor uitzonderingen op de rechtsregels van de EU voor aanbestedingen zoals die destijds in de richtlijnen inzake overheidsopdrachten en concessies zijn vastgelegd (drempelwaarden, interne aanbestedingen, samenwerking tussen gemeenten, sectorgebonden uitzonderingen die bijvoorbeeld voor waterbedrijven of reddingsdiensten worden gemaakt) moeten worden gewaarborgd.

42. Het valt toe juichen dat voor het eerst in een vrijhandelsovereenkomst van de EU een hoofdstuk aan het midden- en kleinbedrijf wordt gewijd. Ook is het een goede zaak dat het TTIP tot doel heeft om vooral kleine en middelgrote ondernemingen in de toekomst toegang tot markt en handel te bieden en investeringen aan weerszijden van de Atlantische Oceaan te vergemakkelijken, vooral door de opheffing van — met name voor die ondernemingen bezwarende — NTB. Ook de vergroting van de rechtszekerheid, vooral voor kleine en middelgrote ondernemingen uit de dienstensector, en de versterking en bescherming van de intellectuele- en industriële-eigendomsrechten zijn gunstig voor het midden- en kleinbedrijf.

43. Het CvdR is bezorgd dat de verschillende voorschriften inzake milieubescherming, sociale bescherming van werknemers, overheidssteun, octrooi-procedures, energie, enz. ertoe leiden dat productie- en andere activiteiten van verschillende ondernemingen uit de EU worden verplaatst naar de VS, als gevolg van de lagere kosten, bijvoorbeeld van energie en de financiering van hernieuwbare hulpbronnen, de CO₂-uitstoot, de sociale normen voor werknemers, maar ook op het gebied van onderzoek en ontwikkeling, met name dankzij de snellere octrooi-procedures.

44. Juist kleine en middelgrote ondernemingen staan vaak huiverig tegenover handel met Noord-Amerikaanse tegenhangers vanwege de naar verhouding hoge kosten en uitgaven die verbonden zijn aan douanerechten en overmatige administratieve formaliteiten (zoals testprocedures en attesten die moeten worden voorgelegd). De EU telt ruim 20 miljoen kleine en middelgrote ondernemingen die goed zijn voor twee derde van alle arbeidsplaatsen in de particuliere sector. De voorgenomen afbouw van al dan niet tarifaire belemmeringen voor toegang tot markt en handel zou kleine en middelgrote ondernemingen betere kansen op uitvoer — en dus ook op banengroei — bieden.

45. De meeste lidstaten van de EU verzetten zich tegen het kweken, de invoer en de verwerking van genetisch gemodificeerde organismen (GGO's).

46. De garantie moet worden geboden dat er voor de landbouwsector speciale regelingen worden getroffen om de invoer van bepaalde producten in de EU te verbieden. Het gaat daarbij vooral om producten die niet overeenkomen met de etiketteringsrichtlijn van de EU, producten die uit GGO's zijn samengesteld of daarvan zijn gemaakt, dieren die met groeihormonen zijn behandeld en producten die bestemd zijn voor de handel in levensmiddelen van gekloonde dieren. Idem dito voor levensmiddelen die met in de EU verboden stoffen zijn behandeld of waarbij de etiketteringsinformatie over de bestanddelen tekortschiet.

47. Biologische verscheidenheid is het basiscriterium waaraan voor de handel in levensmiddelen bestemde landbouwproducten moeten voldoen. Het voorgenomen TTIP mag noch een inperking van oud zaaigoed, noch een verarming van onze traditionele cultuurgewassen tot gevolg hebben en mag geen belemmering vormen voor een hoogwaardige en ecologisch verantwoorde landbouw.

48. Er moet een apart hoofdstuk aan geografische aanduidingen worden gewijd, met als doel om regelingen voor de bescherming daarvan in beide rechtsstelsels en een systeem van wederzijdse erkenning van EU- en VS-benamingen op te zetten (o.a. door de specifieke indicatie van het algemene gebruik van een productnaam en/of van de plaats waar het product is geproduceerd) en om de Europese normen te handhaven.

49. Lidstaten, regio's en gemeenten moeten ook in de toekomst nog regelgevende en financiële maatregelen kunnen nemen om de culturele verscheidenheid, de vrijheid en het pluralisme van de media te beschermen of te bevorderen en audiovisuele en andere dienovereenkomstige diensten in stand te houden of verder te ontwikkelen als het doel daarvan is om, ongeacht de gebruikte technologie of het distributieplatform, aan de democratische, sociale en culturele behoeften van een samenleving te voldoen. De soevereiniteit van de lidstaten op het gebied van cultuur en media dient in het onderhandelingsmandaat door een duidelijke uitzondering dienaangaande te worden gewaarborgd.

50. Hopelijk zullen de onderhandelende partijen, in het besef van de wereldwijde gevolgen die deze vrijhandelsovereenkomst zal krijgen, zich uitspreken voor eerlijke en duurzame handelsregels, die niet haaks staan op de inspanningen van zowel de EU als de VS om een ontwikkelingsbeleid voor een verbetering van de situatie in de ontwikkelingslanden te voeren, maar die in de geest van een wereldwijde verantwoordelijkheid en solidariteit met de ontwikkelingslanden worden toegepast.

51. Er moet omvangrijk en vergelijkbaar feitenmateriaal waarin de uitwerking van het TTIP op regionaal, gemeentelijk en lokaal niveau wordt voorspeld, resp. aangetoond, worden verzameld, geanalyseerd, geëvalueerd en onder beheer gehouden, omdat statistieken daarmee beter kunnen worden geëxtrapoleerd en economische prognoses dan beter kloppen. **Extra aandacht moet uitgaan naar de impact van het TTIP op de ultraperifere regio's.** Ook moet een dienovereenkomstige wetenschappelijke studie openbaar worden gemaakt.

Brussel, 12 februari 2015

De voorzitter
van het Europees Comité van de Regio's
Markku MARKKULA

Advies van het Europees Comité van de Regio's — Uitbreiding van de bescherming van geografische aanduidingen tot niet-landbouwproducten

(2015/C 140/03)

Rapporteur:	Maria Luisa Coppola (IT/EVP), lid van en regionaal minister in de regioaad Veneto
Referentiedocument:	Groenboek „Optimale benutting van Europa's traditionele kennis: mogelijke uitbreiding van de bescherming van geografische aanduidingen door de Europese Unie tot niet-landbouwproducten” COM(2014) 469 final

I. BELEIDSAANBEVELINGEN

HET EUROPEES COMITÉ VAN DE REGIO'S

1. is ingenomen met de raadpleging over het Groenboek van de Europese Commissie *Optimale benutting van Europa's traditionele kennis: mogelijke uitbreiding van de bescherming van geografische aanduidingen door de Europese Unie tot niet-landbouwproducten*. Het merkt op dat in artikel 3 VEU de instandhouding en ontwikkeling van het Europese culturele erfgoed erkend worden als belangrijke doelstellingen voor de ontwikkeling van de interne markt, dat artikel 118 VWEU in de Unie en binnen de interne markt de eenvormige bescherming van de intellectuele eigendomsrechten beoogt en dat artikel 169 VWEU de bescherming van de rechten van de consument waarborgt (inclusief de bevordering van hun recht op informatie).
2. De bescherming van Europees sociaal en cultureel erfgoed betreft tevens de opwaardering van de in de diverse EU-regio's historisch aanwezige ambachtelijke en industriële kennis. Correcte informatie over ambachtelijke en industriële producten kan bijdragen aan de bescherming van de rechten van de consument.
3. De Europese regio's zijn uiterst rijk aan op (vaak nog dankzij micro- en kleine ondernemingen bestaande) traditionele kennis gebaseerde niet-landbouwproducten. Een passende opwaardering en bescherming van deze producten kan bijdragen aan de lokale en regionale ontwikkeling van de EU, vooral uit economisch en sociaal oogpunt, alsook aan de bestrijding van verwerpelijke zaken als namaak en imitatie.
4. De naleving van de voorschriften inzake de bescherming van geografische aanduidingen (GA) dient onvoorwaardelijk te worden gewaarborgd, in het kader van de Overeenkomst inzake de handelsaspecten van de intellectuele eigendom (TRIPS), die geldt voor alle leden van de Wereldhandelsorganisatie.
5. Het CvdR verzoekt de Commissie actief te worden betrokken en geraadpleegd na de analyse van de reacties op de raadpleging, gelet op de centrale rol van het Comité als institutioneel klankbord van lokale en regionale overheden en aangezien GA vanzelfsprekend lokaal en regionaal van aard zijn.

Optimale benutting van geografische aanduidingen: potentiële voordelen van uitbreiding van beschermde GA tot niet-landbouwproducten

6. Het Hof van Justitie van de EU heeft bevestigd dat GA een intellectueel eigendomsrecht⁽¹⁾ vormen en dat de beschermingsregeling van GA een exclusieve bevoegdheid van de EU is. Daarom dient er werk te worden gemaakt van één Europese regeling voor de huidige, in sommige lidstaten⁽²⁾ uiteenlopende regelingen.

⁽¹⁾ Zie de zaak C-3/91, Turrón de Jijona (paragraaf 37), of de zaak C-108/01, Prosciutto di Parma (paragraaf 64).

⁽²⁾ België (uitsluitend de regio Wallonië), Bulgarije, Kroatië, Estland, Frankrijk, Duitsland, Letland, Polen, Portugal, Tsjechische Republiek, Roemenië, Slowakije, Slovenië, Spanje (uitsluitend de regio Murcia) en Hongarije.

7. De ervaring met de bestaande GA voor landbouwproducten moet in het debat over eventuele uitbreiding van zulke aanduidingen tot niet-landbouwproducten zonder meer meetellen.
8. Ruimere en geharmoniseerde bescherming van GA voor niet-landbouwproducten zou bijdragen aan een sterkere interne markt dankzij diverse directe positieve effecten (betere toegang tot middelen voor promotie en behoud van werkgelegenheid in economisch kwetsbare gebieden) en indirecte effecten (mogelijk effect op het toerisme), die de Commissie in het groenboek al vermeldt.
9. Uitbreiding van de beschermde GA tot niet-landbouwproducten heeft ook mogelijke voordelen voor de consument, die weer een instrument heeft om bewust te kiezen (ondanks het ruime aanbod van producten op de markt) en om authenticiteit, oorsprong en kwaliteit van de producten beter te herkennen.
10. Een geharmoniseerde regeling voor de bescherming van GA van niet-landbouwproducten zou ook voordelen bieden voor de betrekkingen tussen de Unie en derde landen. Eensgezindheid zou de positie van de EU immers versterken in het handelsoverleg of bij acties ter bescherming van eigen producten op buitenlandse markten.
11. Volgens het CvDR kan bescherming van GA voor niet-landbouwproducten bijdragen tot behoud van het cultureel en artistiek erfgoed van Europese lokale en regionale tradities. Te overwegen valt om sociale verantwoordelijkheid van ondernemingen eventueel op te nemen in productievoorschriften, zodat deze producten in de productiegebieden sociaal kapitaal genereren.

Mogelijke vormen van bescherming van GA op het niveau van de Unie

12. Hopelijk komt er een regeling voor de bescherming van GA van niet-landbouwproducten die eenvoudiger is dan de huidige regeling voor landbouwproducten, die vanwege de herhaaldelijk uitgebreide bescherming, nu tal van GA bevat die de consument soms kunnen verwarren.
13. Hopelijk zijn de labels van niet-landbouw-GA eenvoudig en makkelijk herkenbaar en kunnen deze op de producten worden aangebracht in de oorspronkelijke taal en/of het Engels.
14. Evenals voor GA van landbouwproducten het geval was, zou een nieuwe regeling voor GA van niet-landbouwproducten niet-geografische aanduidingen moeten kunnen beschermen die ondubbelzinnig aan een precieze locatie gerelateerd worden, met inachtneming van de uitzonderingen op de bescherming waarin TRIPS voorziet.
15. Een horizontale aanpak van de bescherming van GA voor niet-landbouwproducten verdient sterk de voorkeur boven een sectorale aanpak, omdat een set gemeenschappelijke regels voor alle types producten voor de ondernemingen en de nationale, regionale en lokale overheden zonder meer eenvoudiger te hanteren is.
16. Voor de GA van niet-landbouwproducten moet voorzien worden in (maximaal) twee verschillende niveaus van verbondenheid met de regio, conform het huidige onderscheid tussen BOB- (sterkere band) en BGA-producten (minder sterke band) in geval van GA voor landbouwproducten.
17. Hopelijk bevatten eventuele productievoorschriften (doorslaggevend voor de registratie van een GA) inlichtingen over de gebruikte grondstoffen, een beschrijving van het productieproces, bewijs voor het verband van het product met de regio en de eventuele maatschappelijke verantwoordelijkheid van de onderneming (ter staving van de inzet voor de regio).
18. De criteria waaraan de producenten moeten voldoen om de GA-status te verkrijgen, mogen eventuele productinnovatie of een efficiënter productieproces niet in de weg staan.
19. De GA beogen onder meer de kwaliteit voor de consument te garanderen. Ook al is het volgens het Comité onmogelijk een eensluidende parameter voor kwaliteit te formuleren, het zou toch zinvol zijn om te voorzien in controleactiviteiten om na te gaan of de productievoorschriften tijdens de gehele duur van de bescherming worden nageleefd. Voorvoemde controle kan worden verricht door regionale overheidsorganen (of ppp's, zoals sommige Kamers van Koophandel).

Hoe de bescherming te verbeteren

20. De uitwerking van één regeling op EU-niveau ter bescherming van GA van niet-landbouwproducten valt te verkiezen boven de weg van harmonisatie van aparte nationale voorschriften omdat dit billijker is en in de hele EU gemeenschappelijke tijdpaden garandeert.
21. Lidstaten die al beschikken over een regeling om de GA van niet-landbouwproducten te beschermen, kunnen een korte periode met overgangsbepalingen hanteren, gebaseerd op co-existentie van de twee regelingen (bijv. tot 2020), om daarna over te gaan tot definitieve invoering van één mechanisme voor de EU.
22. De registratieprocedure voor GA van niet-landbouwproducten zou verplicht moeten zijn. Die procedure kan gebaseerd worden op twee fasen (zoals nu voor GA van landbouwproducten geldt), met een regionale fase voor de controle van lokale kenmerken, en met een Europese fase voor de controle van criteria die voor de gehele EU gelden.
23. Inschrijving in het register van GA zou gebonden moeten zijn aan wettelijk vastgelegde maximumtermijnen om te vermijden dat gebrekkige overheidsadministraties het proces vertragen en de producenten schade berokkenen.
24. Producenten, hun verenigingen en de Kamers van Koophandel zouden de belangrijkste entiteiten moeten zijn om registratie van een GA aan te vragen voor niet-landbouwproducten. Het is echter redelijk om in sommige, welomschreven gevallen toe te staan dat één producent, lokale of regionale entiteit of vereniging van consumenten registratie aanvraagt. De categorieën die het recht hebben om registratie aan te vragen, moeten ook het recht hebben om tegen een aanvraag bezwaar te maken.
25. Gezien de huidige aandacht voor de overheidsbegrotingen kan van de producenten een bijdrage gevraagd worden voor de GA-status, mits het een eenmalige bijdrage is, mits deze billijk is t.a.v. de gemaakte kosten en in de gehele EU op dezelfde wijze toegepast wordt.

Omvang van de bescherming

26. Het CvdR wenst dat het beschermingsniveau van GA van niet-landbouwproducten hetzelfde is als vermeld in artikel 23 van de TRIPS voor wijnen en spiritualiën, zodat de rechten van producenten met de juiste middelen beschermd worden.
27. De monitoring i.v.m. de naleving van de rechten in verband met GA van niet-landbouwproducten kan publiek dan wel publiek-particulier zijn; in beide gevallen dient de bevoegdheid van lokale en regionale entiteiten echter benut te worden, gezien hun directe contact met het gebied.
28. Door het eventuele succes van een regeling voor GA voor niet-landbouwproducten kan tot op zekere hoogte de kans op namaak of imitatie door concurrerende producenten toenemen. Daarom moeten er snelle vrijwaringsprocedures komen aan de hand waarvan nagemaakte of imitatieproducten snel kunnen worden herkend en geëlimineerd.
29. De bescherming van GA van niet-landbouwproducten zou van onbeperkte duur moeten zijn, maar moet in de mogelijkheid voorzien dat de bescherming volgens dezelfde voorwaarden als voor GA van landbouwproducten kan worden opgeheven.
30. Potentiële conflicten tussen de GA voor niet-landbouwproducten en merktekens moeten op dezelfde wijze worden geregeld als voor de GA voor landbouwproducten geldt.
31. Gezien de ruime ervaring van het CvdR met de aanpak van kwesties van regionaal en lokaal beleid zou zijn standpunt nog een extra aanbeveling moeten zijn om een regeling uit te werken ter bescherming van GA voor niet-landbouwproducten in de EU. Het verzoekt de Commissie derhalve over te gaan tot de formulering van een wetsvoorstel in die zin.

Brussel, 12 februari 2015

De voorzitter
van het Europees Comité van de Regio's

Markku MARKKULA

Advies van het Europees Comité van de Regio's — Een strategisch EU-kader voor gezondheid en veiligheid op het werk 2014-2020

(2015/C 140/04)

Rapporteur:	Mauro D'ATTIS (IT/EVP), gemeenteraadslid van Brindisi
Referentiedocument:	Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's inzake een strategisch EU-kader voor gezondheid en veiligheid op het werk 2014-2020 COM(2014) 332 final

I. BELEIDSAANBEVELINGEN

HET EUROPEES COMITÉ VAN DE REGIO'S

Algemene opmerkingen

1. is ingenomen met de opzet van de mededeling van de Commissie over een nieuw strategisch EU-kader 2014-2020 voor gezondheid en veiligheid op het werk (Occupational Safety and Health, OSH), die beoogt aan te sluiten bij de Europa 2020-werkgelegenheidsdoelstellingen en pleit voor hoge normen inzake arbeidsvoorwaarden zowel in de EU als wereldwijd. Het Comité stelt zich echter wel de vraag waarom de Commissie niet in een specifieke wetgevingsmaatregel binnen dit strategische kader voorziet, met name wat spier- en skeletaandoeningen en kankerverwekkende stoffen betreft.
2. Het is in dit verband een goede zaak dat het Europees Parlement de Europese Commissie oproept om:
  - een model voor de opsporing en registratie van asbest te ontwikkelen, toe te passen en te ondersteunen in overeenstemming met artikel 11 van Richtlijn 2009/148/EG;
  - een effectbeoordeling en een kosten-batenanalyse op te maken van de mogelijkheid tot het opstellen van actieplannen voor de veilige verwijdering van asbest uit openbare gebouwen en
  - informatie en richtsnoeren te verstrekken om particuliere huiseigenaren ertoe aan te sporen hun eigendom effectief op asbesthoudende materialen te laten controleren en een risico-evaluatie te laten opmaken.
3. Het streven van de Europese Commissie om een strategisch EU-kader voor gezondheid en veiligheid op de werkplek 2014-2020 op te zetten staat wel haaks op haar aankondiging in haar werkprogramma 2015 dat zij mogelijk het voorstel zal intrekken voor een richtlijn tot wijziging van Richtlijn 92/85/EEG van de Raad inzake de tenuitvoerlegging van maatregelen ter bevordering van de verbetering van de veiligheid en de gezondheid op het werk van werkneemsters tijdens de zwangerschap, na de bevalling en tijdens de lactatieperiode.
4. Het is van belang de maatregelen op EU-niveau te coördineren om de aan OSH gerelateerde risico's het hoofd te bieden en te zorgen voor een voortdurende en geleidelijke verbetering van de arbeidsomstandigheden.
5. De initiatieven in het kader van de EU-strategie voor de periode 2007-2012 zijn grotendeels ten uitvoer gelegd, terwijl er geen bindende of meetbare doelstellingen noch een desbetreffend tijdschema waren vastgesteld.
6. Werkgevers en vertegenwoordigers van werknemers moeten een essentiële en belangrijke rol spelen in de ontwikkeling van gezondheids- en veiligheidsbeleid op Europees, nationaal, regionaal en lokaal niveau. Voorts moet de Commissie de sociale dialoog in haar besluitvormingsprocessen meer gewicht geven.

7. De Europese Commissie vestigt in het nieuwe strategische kader terecht de aandacht op drie belangrijke uitdagingen, nl.: i) naleving van de bestaande wetgeving; ii) betere preventie van arbeidsgerelateerde ziekten, met inbegrip van nieuwe en opkomende risico's; iii) aanpak van de demografische veranderingen.

8. Het Comité valt het Europees Parlement bij dat de economische crisis geen voorwendsel mag zijn om de preventie maatregelen af te zwakken en wijst op het belang van OSH als grondrecht van werknemers ⁽¹⁾.

9. Helaas zijn de lokale en regionale overheden (LRO) weinig betrokken bij de strategie van de Commissie, die dan ook wordt opgeroepen ervoor te zorgen dat LRO formeel een aantal verplichtingen in dit verband op zich nemen en niet alleen als essentiële institutionele spelers maar ook als belangrijke werkgevers erkend worden.

10. Dankzij hun partnerschappen en contacten met lokale ondernemingen kunnen LRO een belangrijke rol spelen in de omzetting van wetgeving, de bevordering van een „preventiecultuur”, de correcte toepassing van preventienormen, de ondersteuning van representatiewerkzaamheden en de collectieve bescherming van de veiligheid.

De door de Commissie aangegeven zeven belangrijkste strategische doelstellingen

A. Verdere consolidatie van nationale strategieën

11. zou graag zien dat er een centrale Europese stuurgroep komt, die belast wordt met de definitie, coördinatie en ontwikkeling op OSH-gebied (bij voorkeur gecoördineerd door EU-OSHA), zodat zij ook doeltreffender een proactieve richtinggevende, leidinggevende en controlerende rol kan spelen bij de tenuitvoerlegging van de EU-wetgeving door de lidstaten; Deze stuurgroep zou moeten:

- georganiseerd zijn op netwerkbasis waarbij via synergieën de verschillende bevoegdheden worden gecoördineerd die thans verdeeld zijn over vele Europese, nationale, regionale en lokale instanties (met name EU-OSHA en Eurofound), wier operationele taken en functies tegelijkertijd moeten worden geherdefinieerd, gelet op de grondige wijzigingen die de laatste 15 jaar zijn opgetreden;
- in overleg met en onder deelname van de sociale partners op EU-niveau, ook de rol vervullen van een permanent forum voor raadgeving en ontwikkeling teneinde een multilateraal totaalbeeld te verkrijgen op OSH-gebied;
- alleen gebruik maken van personele middelen, ruimten, functionele infrastructuur, enz. die reeds in het kader van het netwerk van Europese en nationale op OSH-gebied actieve instellingen ingeschakeld zijn, teneinde aansluitend bij het huidige Europese kader van uitgaventoetsing, geen extra kosten te veroorzaken.

12. Het probleem van de uitholling van de rechten van werknemers moet snel worden aangepakt en de verschillen in OSH-wetgeving en modellen en in de toepassing moeten doeltreffend worden weggewerkt daar deze o.a. aanleiding kunnen geven tot sociale dumping en oneerlijke concurrentie in de regio's binnen de interne markt.

13. Het is een goede zaak dat de Commissie voornemens is de nationale strategieën in het licht van het nieuwe kader te herbekijken en daarvoor in samenwerking met het Europees Agentschap voor veiligheid en gezondheid op het werk (EU-OSHA) een gegevensbank van alle nationale strategische OSH-kaders zal opzetten. Deze werkzaamheden zullen moeten worden uitgevoerd in nauw overleg met de Europese sociale partners.

14. Er moet absoluut werk worden gemaakt van de ontwikkeling van een „preventiecultuur” (met initiatieven voor schoolonderwijs, leerlingwezen, beroeps- en permanente opleiding) en van een degelijke moderne „bedrijfscultuur”, uitgaand van de overtuiging dat de kwaliteit van mensen bepalend is voor de kwaliteit van industriële processen en producten.

⁽¹⁾ EP-resolutie over de Europese strategie voor gezondheid en veiligheid op het werk (2013/2685(RSP)).

15. Van cruciaal belang zijn opleidingen inzake de preventie van beroepsrisico's, waarbij zowel werknemers als de bedrijven zelf gebaat zijn.
16. Het Comité valt de Europese Commissie bij dat bewustwording van de OSH-problematiek al begint op school en onderschrijft dan ook de aanbeveling om hier in onderwijsprogramma's aan meer belang aan te hechten.
17. Het Comité is ingenomen met de aandacht van de Commissie voor bewustmaking van de publieke opinie en wijst op de rol die lokale en regionale overheden daarbij moeten krijgen.
18. Het Comité houdt een vurig pleidooi voor de financiering van de acties vanaf 2014 en zou graag zien dat wordt voorzien in ad-hocsteun voor door LRO gepresenteerde projecten, vooral in gebieden waar de gezondheidszorg niet overal even efficiënt functioneert of die kampen met demografische uitdagingen.

B. Naleving van OSH-wetgeving, met name door micro- en kleine ondernemingen, bevorderen

19. Conform het beginsel van horizontale subsidiariteit is het Comité voorstander van acties die erop gericht zijn ondernemingen met technische en organisatorische oplossingen voor OSH-bescherming te ondersteunen.
20. Het Comité is het met de Commissie eens dat technisch-financiële bijstand moet worden geleverd voor het gebruik van het online interactief risicobeoordelingsinstrument OiRA ⁽²⁾ en andere technisch-wetenschappelijke en IT-instrumenten in de lidstaten, met name in prioritaire sectoren en ten behoeve van micro- en kleine ondernemingen.
21. De Commissie bevordert terecht de uitwisseling van goede praktijken met kleine en middelgrote ondernemingen (kmo's) die steun krijgen van grotere bedrijven in de keten van contractant-leverancier-koper, teneinde OSH te verbeteren.
22. Het Comité dringt aan op meer geïntegreerde maatregelen voor kmo's (financiële prikkels, betere toegang tot middelen van het ESF en het EFRO, praktische maar vanuit technisch-wetenschappelijk oogpunt niettemin nauwkeurige instrumenten voor risicobeoordeling, partnerschap).
23. Het zou een goede zaak zijn als zou worden voorzien in belastingvoordelen voor kapitaalinvesteringen en jaarlijkse onderhoudskosten van ondernemingen die OHS-beheerssystemen en-instrumenten invoeren, in overeenstemming met richtsnoeren en modellen die door de bevoegde openbare regelgevingsinstanties zijn opgesteld.
24. Het Comité hoopt dan ook dat er een Europees stimuleringsplan zal worden uitgewerkt voor gerichte projecten van ondernemingen m.b.t. de invoering en het onderhoud van OSH-beheerssystemen. Daarbij kan gebruik worden gemaakt van garantiefondsen om toegang tot bankkredieten makkelijker te maken en de technische bijstand aan bedrijven, met name kmo's, uit te breiden, ook via het EU-OSHA.

C. Betere handhaving van de OSH-wetgeving door de lidstaten

25. Het Comité onderschrijft de beleidsaanbevelingen in de EP-resolutie van 14 januari 2014 inzake doeltreffende arbeidsinspecties als strategie ter verbetering van de arbeidsvoorwaarden in de EU.
26. Het Comité is ingenomen met de oriëntatie- en coördinatieacties van arbeidsinspecteurs en ambtenaren van de voor veiligheid en gezondheid bevoegde instanties van afzonderlijke lidstaten door het SLIC (*Senior Labour Inspectors Committee*), dat van passende instrumenten en middelen moet worden voorzien.
27. Het is van belang dat overheidsfunctionarissen die waken over de veiligheid en gezondheid op het werk ook bijdragen aan een betere naleving van de normen. LRO kunnen in dit verband de opleiding van deze functionarissen ondersteunen. Het Comité hoopt dat werk wordt gemaakt van specifieke inspectiemodellen voor micro- en kleine ondernemingen zodat de administratieve en financiële lasten voor hen beheersbaar blijven.

⁽²⁾ <https://osha.europa.eu/it/topics/oira>

28. De handavingsmaatregelen zouden gebaseerd moeten zijn op doeltreffendheidsbewijzen en gericht moeten zijn op productiesectoren waarin een reëel gevaar van inbreuken op de gezondheids- en veiligheidsvoorschriften bestaat. Zij moeten gegarandeerd toegespitst zijn op de handhaving van bestaande voorschriften inzake blootstelling aan kankerverwekkende stoffen als asbest, alsook op de ziekten die op de werkplek het meest voorkomen zoals spier- en skeletaandoeningen, aan stress gerelateerde ziekten en andere ademhalingsziekten als chronische obstructieve longziekten.

29. Het zou een goede zaak zijn als LRO, met name door een geleidelijke uitbreiding van hun bevoegdheden, op hun grondgebied een grotere rol zouden spelen bij de controle van met name het systeem van aanbestedingen en onderaannemingen waar de bescherming zeer te wensen overlaat.

30. Het Comité stelt voor om de uitwisseling van goede praktijken tussen regionale en lokale overheden die actief zijn op dit gebied te stimuleren.

31. Het Comité is het ermee eens dat de doeltreffendheid van de sancties, de opgelegde administratieve boetes en de niet-traditionele controlemethoden samen met de lidstaten, het Comité van hoge functionarissen van de arbeidsinspectie (SLIC) en het Raadgevend Comité voor veiligheid en gezondheid op de werkplek (ACSH) moeten worden beoordeeld, op voorwaarde dat de openbare sector in de gelegenheid wordt gesteld om in deze organen te participeren.

32. Het zou een goede en strategische keuze zijn om een Europees platform voor de bescherming van de gezondheid van arbeidsmigranten in te stellen. De lidstaten hebben immers door de globalisering en de sociaal-demografische veranderingen die vooral aan migratie toe te schrijven zijn, steeds minder slagkracht op dit gebied.

D. Bestaande wetgeving vereenvoudigen

33. Het Comité is ermee ingenomen dat de Kaderrichtlijn 89/391/EEG⁽³⁾, die blijkens een onderzoek van de Europese Commissie in 2011 behoort tot de 10 wetgevingshandelingen die voor kmo's het hinderlijkst zijn⁽⁴⁾, in het Refit-programma wordt opgenomen.

34. De sanctieregelingen moeten gepaard gaan met doelgerichte normalisatie, met duidelijke regels en doeltreffende en gestroomlijnde procedures. Ook representatieve bilaterale organisaties van de sociale partners moeten daarbij een rol kunnen spelen. Als zij op passende wijze en met inachtneming van de betreffende rolverdeling worden ingeschakeld, kunnen zij nuttige ondersteuning bieden aan instanties die krachtens nationale wetgeving voor de tenuitvoerlegging van de preventieve acties bevoegd zijn.

35. Eventuele initiatieven ter vereenvoudiging van de risicobeoordeling en/of beperking van de administratieve lasten, met inbegrip van documentatie, moeten integraal worden opgenomen in de analyse van de OSH-wetgeving. Tegelijkertijd moet evenwel gegarandeerd worden dat het beschermingsniveau van de werknemers niet verlaagd wordt.

36. Voor bepaalde sectoren kunnen, met name voor micro-ondernemingen, instrumenten zoals bijv. OiRA worden geïdentificeerd en bevorderd. De objectieve criteria en parameters moeten steunen op een nauwkeurige risicobeoordeling en risicobeheer. Een en ander kan, voor zover aanvaardbaar, worden vereenvoudigd en moet worden vastgesteld in overleg met de relevante institutionele instanties teneinde eenvoudige risicobeoordelings- en -beheersinstrumenten te ontwikkelen, ook in de vorm van vrijwillig overgelegde bewijzen.

37. De complexiteit en de lasten van de tenuitvoerlegging van OSH-beheerssystemen zijn mede toe te schrijven aan bureaucratische formaliteiten die niet altijd verband houden met publieke regelgeving maar ook met *compliance* met internationale standaarden. Hoewel de deskundigheid van al degenen die zich inzetten voor veiligheid zonder meer erkend wordt, mag een en ander de situatie niet nog ingewikkelder maken voor bedrijven, met name bedrijven van kleinere omvang. Hopelijk komt er dan ook Europees overleg over OSH-kwaliteitscertificatie, zodat er een vrijwillige EU-norm kan worden vastgesteld, met duurzame minimumeisen.

E. Aandacht besteden aan de vergrijzing van de beroepsbevolking en opkomende nieuwe risico's

38. De OSH-beschermingsacties moeten via een holistische aanpak als voorzorgsmaatregelen worden opgezet, rekening houdend met het nauwe verband tussen productie, werk en milieu en op basis van de beste beschikbare medische en wetenschappelijke gegevens.

⁽³⁾ COM(2012) 746.

⁽⁴⁾ http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/smes/top10report-final_nl.pdf

39. Er moet aandacht worden besteed aan door asbest veroorzaakte ziekten, longziekten, huidziekten, kanker, astma, obstructieve ziekten, spier- en skeletaandoeningen, aan stress gerelateerde en andere chronische aandoeningen. Ook is het absoluut zaak dat bestaande risico's en nieuwe risico's van herstructureringen, nieuwe technologieën, nieuwe materialen en producten nauwgezet worden geanalyseerd.

40. Wat de industriële toepassing van nieuwe technologieën, materialen en producten betreft en gelet op de wetenschappelijke onzekerheid, is het bij het beheer van gezondheidsrisico's zaak het voorzorgsbeginsel te hanteren.

41. Het Comité is van mening dat:

- er rekening moet worden gehouden met de gezondheid en het mentale welzijn van werknemers in het kader van herstructureringen en de invoering van nieuwe technologieën en werkpraktijken;
- er een volledige risicobeoordeling van de gevolgen voor werknemers en voor de samenleving moet worden gemaakt, waarbij ook de economische kosten/baten in aanmerking moeten worden genomen;
- dit voorzorgsbeginsel moet worden „gestuurd door het risico” en moet steunen op een passende evaluatie, zolang er geen beter onderbouwde wetenschappelijke gegevens beschikbaar zijn die door de eerder vermelde Europese centrale stuurgroep technisch gevalideerd zijn.

42. Het stijgende aantal vrouwelijke werknemers en de loopbaanverschillen tussen vrouwen en mannen (soort werk, verschillende omstandigheden van blootstelling aan risico) zijn ook van invloed op hun respectieve gezondheid en veiligheid.

43. De beschermingsmaatregelen op de werkplek moeten daarom worden gediversifieerd zodat zij voor zowel vrouwen als mannen doeltreffend zijn, gelet op het soort werk dat effectief wordt verricht en de subjectieve en objectieve verschillen in de omstandigheden van blootstelling aan risico.

44. Het OSH-beleid kan bijdragen aan bestrijding van discriminatie en bevordering van gelijke kansen in het EU-beleid door aan te zetten tot een correcte toepassing van Richtlijn 2000/78/EG tot OSH-bescherming van personen met een handicap en Richtlijn 2006/54/EG die een minder gunstige behandeling van zwangere vrouwen en moeders op de werkplek verbiedt ⁽⁵⁾ ⁽⁶⁾.

45. Het Comité bevestigt dat „een leven lang leren en vrijwilligerswerk in belangrijke mate bijdragen aan actief en gezond ouder worden. Volwasseneneducatie en vrijwilligerswerk door ouderen moet op EU-, nationaal en lokaal niveau worden ondersteund om mensen te helpen langer aan het werk te blijven, ook na hun pensioen actief te zijn en langer zelfstandig te blijven leven ⁽⁷⁾.” Zo zou de EU moeten zorgen voor een handboek van goede Europese praktijken op het gebied van actief ouder worden.

46. Om het probleem van de vergrijzing van de beroepsbevolking op te lossen is het zaak voor uitwisseling van informatie en goede praktijken tussen lidstaten en ondernemingen alsook voor passende integratiemaatregelen te zorgen.

47. Het CvdR is ervan overtuigd dat het „EU-optreden ter ondersteuning van actief en gezond ouder worden en van de solidariteit tussen de generaties een impuls zal zijn voor innovatie en groeipotentieel overal in de EU. Tevens zal het economische voordelen opleveren voor zowel openbare als particuliere spelers, op lokaal, nationaal en EU-niveau ⁽⁸⁾.”

⁽⁵⁾ Richtlijn 2000/78/EG van de Raad PB L 303 van 2.12.2000.

⁽⁶⁾ Richtlijn 2006/54/EG van het Europees Parlement en de Raad PB L 204 van 26.7.2006, blz. 23.

⁽⁷⁾ CdR 56/2012 fin — *Actief ouder worden: innovatie — slimme gezondheid — hogere levenskwaliteit*. Rapporteur: Abramavičius (LT/EVP).

⁽⁸⁾ CdR 56/2012 fin — *Actief ouder worden: innovatie — slimme gezondheid — hogere levenskwaliteit*. Rapporteur: Abramavičius (LT/EVP).

F. Het verzamelen van statistieken verbeteren en de informatiebasis uitbouwen

48. Om de OSH-prestaties in de EU te kunnen vergelijken is het absoluut zaak dat verbetering komt in de gegevensverzameling. Met het oog op blijvende verbetering moet een vergelijkende analyse van gegevens verplicht worden en moet worden gewezen op goede praktijken, veeleer wat processen dan wel louter classificatie betreft. Zo moet de uitwisseling tussen de lidstaten van gegevens over effectieve risico's worden bevorderd.

49. Het Comité onderschrijft de oproep van de Commissie om statistieken te verzamelen en op te stellen, ook op lokaal en regionaal vlak, die vollediger informatie verschaffen over ongevallen en beroepsziekten, beroepsmatige blootstelling en arbeidsgerelateerde ziekten.

50. De sociale partners lijken in het kader van het OSH-voorlichtingssysteem een te bescheiden rol te spelen, terwijl zij efficiënte partners zouden kunnen zijn bij het creëren van de architectuur van het systeem, de uitbreiding van de sectorale informatie, het beheer van informatiestromen en het gebruik ervan.

51. Betrouwbaardere statistieken kunnen helpen de gezondheidsrisico's voor werknemers beter in kaart te brengen, de oorzaken ervan beter te begrijpen en bijgevolg ook operationele conclusies te trekken.

52. Hopelijk wordt ook werk gemaakt van een Europees voorlichtingssysteem voor preventie op de werkplek (kennis ten behoeve van preventie) dat een dynamisch operationeel instrument moet zijn waarin de beschikbare gegevens van de huidige nationale systemen kunnen worden geïntegreerd. Ook zou er een model voor de lectuur ervan met een eengemaakte databank moeten worden uitgewerkt.

G. Beter coördinatie van de Europese en internationale inspanningen

53. Het Comité valt de Commissie bij dat duidelijke EU-normen in de OSH-wetgeving ertoe zouden kunnen bijdragen dat er gelijke arbeidsnormen op wereldvlak komen, via bilaterale en multilaterale overeenkomsten met derde landen.

54. In de nieuwe wereldwijde context van globalisering is het zaak te garanderen dat internationale overeenkomsten en akkoorden op OSH-gebied door alle betrokken partijen goedgekeurd en concreet toegepast worden. Zo zal de EU ook haar concurrentievermogen kunnen behouden en zal worden voorkomen dat ondernemingen op zoek gaan naar laksere rechtskaders en zich daarvoor verplaatsen naar derde landen.

55. Het is zaak dat de Commissie de lidstaten aanmoedigt alle IAO- en andere internationale verdragen en overeenkomsten inzake gezondheid en veiligheid te bekrachtigen en dat ze bij onderhandelingen over partnerschappen die overal in de wereld gesloten worden en met name bij de actuele onderhandelingen over het Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP) met de VS nauwlettend toeziet op de OSH-normen en aanverwante vraagstukken.

Brussel, 12 februari 2015

*De voorzitter
van het Europees Comité van de Regio's*

Markku MARKKULA

Advies van het Europees Comité van de Regio's — Groen actieplan voor het mkb en Initiatief voor groene werkgelegenheid

(2015/C 140/05)

Rapporteur:	Satu Tietari (FI/ALDE), lid van de gemeenteraad van Säkylä
Referentiedocumenten:	Mededeling over een Groen actieplan voor het mkb (COM(2014) 440 final) Mededeling over een Initiatief voor groene werkgelegenheid (COM(2014) 446 final)

I. BELEIDSAANBEVELINGEN

HET EUROPEES COMITÉ VAN DE REGIO'S

1. stelt vast dat „groene” criteria de laatste jaren een steeds grotere rol zijn gaan spelen in de politieke besluitvorming. De zorg om het milieu strekt zich uit tot steeds meer beleidsterreinen en is inmiddels een overkoepelend beleidsaspect geworden. In de Europa 2020-strategie voor slimme, duurzame en inclusieve groei wordt de overgang naar een groen, koolstofarm en hulpbronnefficiënt economisch model cruciaal genoemd
2. Een van de centrale thema's in onderhavige Commissiemededelingen is het begrip „**groene economie**”. Daarmee wordt een economisch model bedoeld dat „groei en ontwikkeling veilig stelt, de volksgezondheid en het welzijn waarborgt, voor fatsoenlijke banen zorgt, ongelijkheden reduceert en investeert in biodiversiteiten, waaronder de hieruit voortvloeiende ecosysteemdiensten (natuurlijk kapitaal), omdat het intrinsieke waarde bezit en een essentiële bijdrage levert aan het menselijk welzijn en de economische welvaart, en deze in stand houdt” ⁽¹⁾.
3. De overgang naar een groene economie heeft directe gevolgen voor het concurrentievermogen van het bedrijfsleven en de Europese economie in haar geheel. Natuurlijke hulpbronnen worden steeds schaarser. De consumptie neemt almaar toe, waardoor de grenzen aan de draagkracht van het milieu in zicht komen. Met het oog op het behoud en de versterking van het concurrentievermogen en de welvaart is het niet alleen wenselijk maar zelfs noodzakelijk dat de EU tijdig overschakelt op een groene economie.
4. Het CvdR steunt de Commissiemededelingen over het Groene actieplan voor het midden- en kleinbedrijf (mkb) en het Initiatief voor groene werkgelegenheid.
5. De Commissie betoogt in beide mededelingen dat een geslaagde overgang naar een groene economie van cruciaal belang is voor het concurrentievermogen van de Europese Unie, zowel nu als in de toekomst. Het CvdR deelt dit standpunt.
6. Het CvdR wijst nadrukkelijk op de centrale rol die de overheid, m.i.v. de lokale en regionale overheden, speelt bij het creëren van de voorwaarden voor die overgang naar een groene economie. Overheidsinstanties moeten niet alleen de overgang naar een groene economie bevorderen, maar moeten zelf ook het goede voorbeeld geven bij de uitvoering van projecten, programma's, wetgeving, aanwerving en het creëren van arbeidsplaatsen, in een nieuw model voor een groene economie.
7. Het acht het van fundamenteel belang dat de inspanningen om het groene concurrentievermogen van het mkb te vergroten worden voortgezet door verbetering van de toegang tot financiering, betere voorlichting, vereenvoudiging van de wetgeving, reducering van de administratieve rompslomp en bevordering van een groene ondernemingscultuur.
8. Het CvdR steunt het doel van het Initiatief voor groene werkgelegenheid om het werkgelegenheidsbeleid en het milieubeleid op elkaar af te stemmen ten behoeve van een concurrerende, groene en hulpbronnefficiënte economie.
9. De kwestie van nieuwe bekwaamheden is vooral belangrijk voor jonge mensen, die tegen deprimerend hoge werkloosheidscijfers (22 %) aankijken en beter toegerust moeten worden voor de banen van de toekomst in met name de groene sector.
10. Het CvdR is het eens met de Commissie dat de onderwijs- en opleidingsprogramma's en de beroepskwalificatievereisten herbekeken en geactualiseerd moeten worden om de overgang naar de groene economie te bevorderen.

⁽¹⁾ Deze definitie komt uit Besluit nr. 1386/2013/EU van het Europees Parlement en de Raad van 20 november 2013 inzake een nieuw algemeen milieuactieprogramma voor de Europese Unie voor de periode tot en met 2020 „Goed leven, binnen de grenzen van onze planeet”. PB L 354 van 28.12.2013, blz. 171-200.

11. De situatie verschilt sterk van bedrijf tot bedrijf: sommige ondernemingen bieden nu al groene producten en diensten aan, terwijl andere het bij traditionele producten en diensten houden, maar evengoed hun voordeel zouden kunnen doen met milieuvriendelijkere energiebronnen en grondstoffen.

Uitgangspunten

12. De milieuproblematiek bergt zowel kansen als gevaren voor ondernemingen, hun werknemers, de arbeidsmarkt en de EU in zich.

13. Een duidelijke omschrijving van de basisbegrippen en -cijfers en de uitgangspositie van de groene economie is essentieel. In onderlinge overeenstemming moeten uniforme en eenduidige begrippen en cijfers worden vastgelegd.

14. Een geslaagde overgang naar een groene economie is van cruciaal belang voor het concurrentievermogen van de Europese Unie, zowel nu als in de toekomst. Consistente definities zijn hier essentieel.

15. De overgang naar een groene economie heeft ontegenzeggelijk een regionale dimensie. Lokale en regionale overheden spelen een centrale rol op het gebied van onderwijs en opleiding, infrastructuur, ondersteuning van het lokale bedrijfsleven en het opzetten van arbeidsbemiddelingsdiensten. Daarnaast zij gewezen op plaatselijk gelanceerde groene initiatieven die als voorbeeld kunnen dienen voor andere gebieden in de EU.

16. De lokale omstandigheden kunnen zeer verschillen evenals de uitdagingen waarvoor lokale en regionale overheden staan. Bij de vergroening van de economie moet met deze uiteenlopende regionale omstandigheden rekening worden gehouden.

17. Voor een succesvolle overgang naar een groene economie zijn vier elementen belangrijk: 1) *reductie*: het algehele grondstoffen- en energieverbruik moet omlaag, 2) *gebruik van schone energie*: om externe afhankelijkheid te voorkomen, de uitstoot terug te dringen en werkgelegenheid te creëren, 3) *efficiëntie*: in de hele waardeketen van een product of dienst moet efficiënter gebruik worden gemaakt van grondstoffen en energie, 4) *networking* en uitwisseling van succesvolle praktijken; de uitwisseling van ervaringen tussen lidstaten en sectoren kan bijdragen tot een groter aanbod van groene producten en diensten op markten buiten de EU, en 5) *beschikbaarheid van financiering*: basisvoorwaarde is dat er middelen ter beschikking staan en dat de administratieve rompslomp tot een minimum wordt beperkt. Financieringsaanvragen moeten eenvoudig en in begrijpelijke taal opgesteld zijn en ook voor andere commerciële zaken gebruikt kunnen worden.

Doel

18. Momenteel vallen op de interne markt nog grote verschillen in energie-efficiëntie tussen de verschillende regio's en lidstaten waar te nemen. Het CvdR dringt daarom aan op maatregelen om de energie-efficiëntie te bevorderen door uitwisseling van geslaagde maar ook mislukte praktijken.

19. Voor de uitvoering van bedoelde maatregelen zijn in de eerste plaats de lokale en regionale overheden, en dan met name de gemeenten, verantwoordelijk; er moet dan ook worden overwogen deze te financieren uit het huidige communautaire kader.

20. De energie-efficiëntie moet in alle stadia van de waardeketen worden verbeterd, om de vraag naar grondstoffen significant te verminderen. Deze aanpak, waarbij naar de hele waardeketen wordt gekeken, moet zowel in de activiteiten van de overheid als in die van het bedrijfsleven worden geïntegreerd.

21. Het Groene Actieplan zou zich vooral moeten richten op EU-maatregelen waarmee lopende „groene” initiatieven ter ondersteuning van het mkb op nationaal en regionaal niveau gecoördineerd en versterkt kunnen worden.

22. De nadruk ligt op hernieuwbare energiebronnen en biobrandstoffen, zaken waarover de EU voldoende kennis, know-how en technologie in huis heeft. Daarom pleit het CvdR voor het opheffen van belemmeringen die ontwikkeling in de weg staan om een aanzienlijke hoeveelheid groene kwaliteitsbanen te creëren en een impuls te geven aan onderzoek, ontwikkeling en innovatie in deze sector.

23. Het CvdR onderstreept het belang van „groen denken” en pleit voor een uitbreiding van het gebruik van de EU-etiketteringsregelingen voor het aanduiden van de oorsprong in alle lidstaten.

24. Het CvdR staat positief tegenover het plan van de Commissie om in 2015 een Europees kenniscentrum inzake hulpbronnefficiëntie op te richten en in te bedden in een partnersnetwerk in alle Europese regio's, maar dringt erop aan dat de Commissie duidelijker aangeeft wie de partners zullen zijn en hoe ze gekozen zullen worden.

25. Belangrijk is bovendien dat de lokale en regionale overheden hierbij worden betrokken. Zij zijn het beste op de hoogte van de bijzondere lokale en regionale omstandigheden en uitdagingen en hebben er het meeste zicht op wie de belangrijkste lokale belanghebbenden zijn. Het is daarom belangrijk dat in kaart wordt gebracht in hoeverre de verschillende regio's de lokale verantwoordelijken kunnen helpen om na te gaan waar de investeringsclusters liggen, welke steunmaatregelen nodig zijn voor zelfstandige ondernemers en welke (specialistische) opleidingen in verband met de verschillende aspecten van de groene economie kunnen worden ingericht.

26. Er moeten ecologische doelstellingen voor producten worden vastgesteld. De economische actoren moeten ervan worden doordrongen dat het belangrijk is om milieuvriendelijke producten te maken.

Visie

27. De voor de vergroening van de economie vereiste kennis en vaardigheden dienen voor iedereen in alle lidstaten toegankelijk te zijn, zeker wat betreft de centrale vraagstukken. Ook moet ervoor gezorgd worden dat het kwalificatieniveau op lokaal niveau niet achterblijft.

28. Het principe van levenslang leren moet sterker worden gepropageerd. Het leren toepassen en beheersen van nieuwe kennis is cruciaal, aangezien een groene economie veranderingen en transparantie in alle onderdelen van de waardeketen impliceert.

29. Werk en vaardigheden zijn momenteel nog onvoldoende op elkaar afgestemd. De omschakeling van het systeem verloopt langzaam. Een goed voorbeeld van een initiatief waarbij getracht wordt werkgevers en werknemers met het voor een bepaalde baan vereiste kwalificatieniveau bijeen te brengen, is het ESCO-project van de Commissie. Voor verdere voorstellen voor de afstemming van werk en vaardigheden verwijst het CvdR naar zijn advies over een „EU-kwaliteitskader voor anticipatie op veranderingen en herstructurering” ⁽²⁾.

30. De groene economie zal door de overgang naar een kringloop- en koolstofarme economie nieuwe innovatieve banen scheppen, wat betekent dat oude banen zullen moeten wijken en functiebeschrijvingen zullen moeten worden herzien.

31. Het CvdR dringt erop aan dat nauwere samenwerking tussen overheidsinstanties, mkb, verenigingen en onderwijsinstellingen wordt bevorderd, aangezien de beheersing van een nieuw soort kennis gerichtere en beter op elkaar afgestemde maatregelen en financieringsinstrumenten vergt.

32. Het CvdR vestigt de aandacht op het belang van onderzoek en technologische ontwikkeling (O&TO) als hefboom van de groene economie; met middelen uit de huidige Europese begroting moet de samenwerking worden bevorderd tussen universiteiten, kleine en middelgrote ondernemingen en lokale en regionale overheden, die op elkaar afgestemd zijn als kennisschakels (onderwijs, onderzoek en innovatie) in synergetische vormen als clusters of platforms voor open innovatie voor het (wederzijds) delen van kennis.

33. De lokale en regionale overheden horen vanwege hun omvangrijke expertise en bevoegdheden op dit vlak ten volle betrokken te worden bij deze coördinatiemaatregelen. Er zijn nu al goede voorbeelden van samenwerkingsprojecten, opgezet door regionale overheden, voor energieadvies aan het bedrijfsleven en de bevolking, waarbij o.m. informatie wordt verstrekt over de verschillende steun- en financieringsmogelijkheden, aanbevelingen voor maatregelen worden gedaan, een overzicht wordt gegeven van de aanbieders van technische voorzieningen en diensten, en hulp bij openbare aanbestedingen wordt geboden.

Strategie

34. Het CvdR is het eens met de Commissie dat de onderwijs- en opleidingsprogramma's en de beroeps-kwalificatievereisten, in nauwe samenwerking met de nationale, regionale en lokale overheden, herbekeken en geactualiseerd moeten worden, zodat rekening kan worden gehouden met de overgang naar de groene economie en deze kan worden bevorderd. Ook stelt het voor dat in alle onderwijs- en opleidingstrajecten ten minste één module aan deze problematiek wordt gewijd. Daarnaast moet worden bekeken hoe de *impact* van de opleidingen kan worden gemonitord. Er is behoefte aan monitoring op de lange termijn, zowel op hoger als op lager niveau.

35. Het CvdR vraagt zich met bezorgdheid af of er wel voldoende opleidingen op het gebied van groene economie en vaardigheden zijn, of hierin wel voldoende wordt geanticipeerd op toekomstige behoeften en of het niveau ervan in de verschillende lidstaten wel hoog genoeg is. Het is uitermate belangrijk dat in de lidstaten opleidingsmodules worden ontwikkeld waarin plaats is voor zowel milieuvaardigheden als juridische en zakelijke vaardigheden. Tevens zal er in dit verband voor gezorgd moeten worden dat ambtenaren over de nodige kennis en capaciteiten beschikken.

⁽²⁾ CdR 1319/2014

36. De kwestie van nieuwe capaciteiten is vooral belangrijk voor jonge mensen, die beter toegerust zullen moeten zijn voor de banen van de toekomst in met name de groene sector.
37. Er is behoefte aan een bredere visie en aandacht voor langetermijneffecten als we de milieuvaardigheden willen combineren met zakelijke vaardigheden. Reeds in het lager onderwijs zal een milieu- en ondernemingsvriendelijke denkwijze moeten worden ontwikkeld, omdat nieuwe beroepen vragen om vaardigheden op het gebied van zowel natuurwetenschappen als techniek en wiskunde. Deze bewustwording moet ook een vooraanstaande plaats krijgen in de opleidingsprogramma's voor volwassenen.
38. Het baart zorgen dat maar weinig kleine en middelgrote ondernemingen zich bewust zijn van de mogelijkheid om efficiënter om te gaan met hulpbronnen en zich er rekenschap van geven welke financiële voordelen toepassing van deze kennis concreet kan opleveren.
39. De lokale, regionale en nationale overheden zouden mechanismen voor positieve discriminatie kunnen invoeren ten gunste van bedrijven die zich laten leiden door de beginselen van de groene economie en de criteria van maatschappelijk verantwoord ondernemen, onder meer via verlaging van lokale en regionale belastingen en heffingen, het uitschrijven van openbare aanbestedingen en de toekenning van belastingvoordelen.
40. Kleine en middelgrote bedrijven zullen specifiek per sector voorlichting moeten krijgen over opleidings- en financieringsmogelijkheden, omdat dit soort ondernemingen niet altijd doordrongen zijn van het belang van scholing op het gebied van groene economie.
41. Er moeten stimuleringsmaatregelen ter perfectionering van vaardigheden worden ontwikkeld, wat nodig is voor het verwerven van nieuwe kennis en kwalificaties. We zullen in staat moeten zijn om op ruimere schaal gebruik te maken van alle soorten recycleerbaar materiaal, om op basis hiervan nieuwe en innovatieve producten te ontwikkelen en om de in dit verband relevante regels en voorschriften toe te passen.
42. In vijf jaar tijd heeft 75 % van de kleine en middelgrote bedrijven in de EU hogere kosten moeten maken voor grondstoffen. Om het concurrentievermogen van deze bedrijven veilig te stellen zullen er snel maatregelen moeten worden genomen om te experimenteren met nieuwe methoden en zullen deze systematisch moeten worden verbreid.
43. De verschillende sectoren zullen zich nader moeten buigen over de mogelijkheden die er zijn om de onderlinge samenwerking op te voeren, en ze zullen moeten bestuderen hoe ze profijt kunnen trekken van elkaars dienstverleningscapaciteiten, producten of onderdelen daarvan. Dit biedt vooral kleine ondernemers mogelijkheden op zakelijk vlak. Door zich te verenigen in netwerken zouden ze in groter verband kunnen opereren. Hiervan moeten voorbeelden worden verzameld en goede praktijken dienen te worden verspreid in de lidstaten.
44. Nagegaan moet worden welke mogelijkheden het mkb allemaal heeft om grondstoffen die reeds gebruikt zijn en als reststof zijn overgebleven, opnieuw op te nemen in het productieproces en de waardeketen of eventueel zelfs te benutten in het productieproces van andere ondernemingen. Ter illustratie zij verwezen naar op de omstandigheden ter plaatse afgestemde en op een gesloten-circuitproces gebaseerde energieoplossingen, waarbij afvalstoffen, restenergie, warmte, nutriënten en kooldioxide worden benut en hergebruikt voor de productie van energie en levensmiddelen.
45. Er moet meer worden samengewerkt tussen bedrijven uit de sector biologische levensmiddelen en andere, potentieel daaraan verbonden sectoren, zoals de gastronomie, restaurants, plattelandstoerisme, boerderijtoerisme, natuurtoerisme, duurzame en ambachtelijke verpakkingen, ambachtslieden, duurzame bouw, ambachtelijke levensmiddelen, enz.
46. Er moeten voorlichtingscampagnes voor de burgers in de EU op touw worden gezet, waarin wordt gewezen op de mogelijkheden die ieder voor zich heeft om de hoeveelheid afval en de verwerking ervan te beïnvloeden.
47. Bij het realiseren van de emissiedoelstellingen van de EU spelen gemeenten een doorslaggevende rol. Een aansprekend voorbeeld is het project „Op weg naar een koolstofneutrale gemeente”, waarin wordt gestreefd om gemeentelijke stakeholders — de gemeente zelf, de bevolking en het bedrijfsleven — over te halen zich vast te leggen op een vermindering van de uitstoot van broeikasgassen. In het kader van dit project wordt gezocht naar nieuwe en innoverende oplossingen ter bevordering van de werkgelegenheid, gebaseerd op een duurzaam gebruik van plaatselijk voorhanden natuurlijke hulpbronnen en een grotere energie-efficiency.

48. Het CvdR ziet veel in de ontwikkeling van actiekaders op het gebied van de economie en diensteneconomie, waarin het traditionele eigendomsmodel is vervangen door een aanpak waarbij de consument een product kan aanschaffen als een dienst en dat product aan het einde van zijn levenscyclus kan terugbezorgen aan de fabrikant voor recycling.

49. Het zou goed zijn als er betere rekenmodellen werden ontwikkeld waarmee betrouwbaardere gegevens over het energieverbruik kunnen worden verkregen.

50. Als we willen dat er producten komen die op milieuvriendelijke wijze zijn vervaardigd en daarnaast commercieel aanslaan, dan zullen er aanzienlijke financiële middelen moeten worden gestoken in zowel de productontwikkeling als de lancering en registratie van producten en diensten die het resultaat zijn van deze productontwikkeling. In de toekomst zullen we af moeten moeten van regelgeving die een snelle ontwikkeling van nieuwe innovaties in de weg staat of afremt. Regelgeving zal juist mogelijkheden hiertoe moeten bieden.

51. Het gebruik van milieubeheersystemen en met name het Europese systeem EMAS moet worden bevorderd, met als doel de groene cultuur te integreren in de besluitvorming van ondernemingen, om zo hun werking doeltreffender te maken en het publiek beter te informeren over hun milieuprestaties.

Effecten

52. Het CvdR deelt de opvatting van de Commissie dat de lidstaten ook de arbeidskosten kunnen terugdringen als ze gebruik maken van de veilingopbrengsten in het kader van de EU-regeling voor de emissiehandel. Wel zij opgemerkt dat deze regeling in haar huidige vorm geen optimaal effect sorteert.

53. Het is een goede zaak dat in het initiatief de nadruk wordt gelegd op de bevordering van ondernemerschap. In dit verband herinnert het CvdR aan zijn eigen standpunt dat Europa jongeren erop moet wijzen dat ondernemen een veelbelovende optie is om een toekomstige carrière op te bouwen.

54. Naast de groene economie kan ook sociaal ondernemerschap worden gezien als een waardevol alternatief voor traditionele bedrijfsvoeringsmodellen, om het even of er al dan niet sprake is van een winstoogmerk. In dit verband juicht het CvdR het toe dat de Commissie voornemens is de toegang van sociale ondernemingen tot financiering te vergemakkelijken.

55. Door innovatie, nieuw productdesign en vernieuwing van productie- en bedrijfsvoeringsmodellen kunnen ondernemingen het gebruik van dure primaire grondstoffen en hun hoeveelheid afval verminderen.

56. De totstandkoming van een uniform Europees systeem voor certificering van de groene economie zou vooral voor het bedrijfsleven positief uitpakken. Op de lange termijn zou dit ten goede komen aan de voorspelbaarheid en de rechtszekerheid, omdat het van te voren duidelijk zou zijn hoe de wet moet worden toegepast bij allerlei conflicten van juridische aard.

57. Grondstoffen, water en energie zijn goed voor de helft van alle productiekosten die ondernemingen moeten opbrengen⁽³⁾, zodat terugdringing van die buitensporige kostenpost voor bedrijven via herziening van het productie-, vervoers- en distributiesysteem van de energie zelf, alsook een efficiënter gebruik van hulpbronnen en energie enorme besparingen zouden opleveren. Een en ander is eens zo actueel geworden in het licht van de stijging van de prijzen voor energie en tal van grondstoffen zoals die zich de laatste jaren heeft voorgedaan.

58. De regionale en lokale actoren zouden doelgerichte informatie moeten krijgen over de mogelijkheden van de Europese financieringsbronnen voor de programmeringsperiode 2014-2020 waaruit kan worden geput voor het ondersteunen van de vergroening van het mkb, zoals het EFRO, het ESF, het ELFPO, het LIFE-programma, de faciliteit voor de financiering van natuurlijk kapitaal, het instrument voor de particuliere financiering van energie-efficiëntie, COSME en Horizon 2020.

59. Er moet worden nagedacht over de mogelijke invoering van milieubelastingen en -heffingen als instrumenten om de gedeelde milieuaansprakelijkheid te bevorderen, die volgens de Commissie minder nadelig zijn voor de groei en tegelijkertijd zowel de milieuprestaties verbeteren als bevorderlijk zijn voor de werkgelegenheid. De lidstaten waar reeds ervaringen zijn opgedaan met milieubelastingen, zouden hieraan meer bekendheid kunnen geven, terwijl andere lidstaten hun voorbeeld zouden kunnen volgen.

⁽³⁾ Europe INNOVA (2012) *Guide to resource efficiency in manufacturing: Experiences from improving resource efficiency in manufacturing companies*, blz. 6. Hier in te zien.

60. De Commissie en de lidstaten hebben desbetreffende indicatoren en instrumenten ontwikkeld met behulp waarvan meer gedetailleerde gegevens over de arbeidsmarkt in de EU, de lidstaten en de regio's verkregen kunnen worden. In de lidstaten zou bij de tenuitvoerlegging en de overdracht van gegevens gebruik moeten worden gemaakt van geüniformeerde EU-modules, zodat een en ander meer effect kan sorteren.
61. Het CvdR wil er andermaal op wijzen dat, om een ondernemingsvriendelijk klimaat tot stand te brengen, overheden dienen te investeren in een kwalitatief hoogstaande infrastructuur in sectoren als vervoer en digitale technologie, en dat ze daartoe door de Europese Unie gesteund moeten worden.
62. Het is duidelijk dat het mkb niet over de nodige kennis, netwerken en IT-vaardigheden beschikt en daarom moeite heeft om te profiteren van de mogelijkheden die worden geboden door afvalpreventie en het hergebruik van producten, grondstoffen en afvalmateriaal als onderdeel van de verschillende waardeketens.
63. De hoge kosten van investeringen die in de beginfase moeten worden opgebracht, kunnen de belangstelling om activiteiten inzake hergebruik en recyclage van hulpbronnen doen verflauwen, want kleine en middelgrote bedrijven moeten het idee hebben dat hun activiteiten commercieel lonend zijn. Er zullen dan ook fiscale en wetgevende maatregelen en andere vormen van steun moeten worden voorzien om de gevolgen hiervan beperkt te houden.
64. Het is noodzakelijk dat groene normen, die de biodiversiteit respecteren en de beleidsmaatregelen ter beperking van en aanpassing aan de klimaatverandering bevorderen, op grotere schaal in alle lidstaten worden ingevoerd en verbreed en dat de consumenten hiervan regelmatig op de hoogte worden gehouden.
65. De principes die zijn uitgewerkt in de EU-normen voor de groene economie, zouden ten volle moeten worden overgenomen door het mkb en een vast onderdeel moeten worden van alle bedrijfsactiviteiten, maar daarnaast is het van essentieel belang dat de afnemers van eindproducten, d.w.z. de consumenten, worden overgehaald om producten te kopen met het predicaat „ecologisch verantwoord”.
66. Een groenere waardeketen, bestaande uit herfabricage, reparatie, onderhoud, recyclage en ecodesign, zou veel kleine en middelgrote bedrijven aanzienlijke commerciële mogelijkheden kunnen bieden, maar er zijn juridische, institutionele, technische en culturele obstakels die dit verhinderen. Deze obstakels zullen weggenomen moeten worden, en indien dit niet mogelijk is, moeten bedrijven worden geholpen deze te overwinnen.

Brussel, 12 februari 2015

*De voorzitter
van het Comité van de Regio's*

Markku MARKKULA

Advies van het Europees Comité van de Regio's — Richtsnoeren inzake de toepassing van maatregelen om de doeltreffendheid van de Europese structuur- en investeringsfondsen (ESIF) te koppelen aan gezond economisch bestuur

(2015/C 140/06)

Rapporteur:	Bernard Soulage (FR/PSE), vicevoorzitter van de regionaal Rhône-Alpes
Referentiedocument:	Mededeling van de Europese Commissie over richtsnoeren inzake de toepassing van maatregelen om doeltreffendheid van de Europese structuur- en investeringsfondsen te koppelen aan gezond economisch bestuur overeenkomstig artikel 23 van Verordening (EU) nr. 1303/2013 COM(2014) 494 final

I. BELEIDSAANBEVELINGEN

HET EUROPEES COMITE VAN DE REGIO'S:

1. brengt in herinnering dat het cohesiebeleid van de Unie primordiaal moet blijven voor de heropleving van de economie van de Europese regio's.
2. Het herhaalt zijn in het advies over het Voorstel voor een algemene verordening over de fondsen van het gemeenschappelijk strategisch kader⁽¹⁾ geformuleerd principeel verzet tegen iedere vorm van macro-economische conditionaliteit die wordt gesteld aan de tenuitvoerlegging van cohesiebeleid en meer specifiek **aan iedere koppeling van de doeltreffendheid van de Europese structuur- en investeringsfondsen (ESIF) aan gezond economisch bestuur**. Die koppeling berust namelijk op de foute hypothese dat de lokale en regionale autoriteiten (LRA) net zo verantwoordelijk voor budgettaire ontsporingen zouden zijn als de nationale autoriteiten.
3. Het Comité herinnert ook aan zijn verzoek om een witboek over het territoriale-cohesiebeleid op te stellen dat er met name toe zou moeten strekken om de discussie over het meten van de levensstandaard en de kwaliteit van economische groei uit te breiden tot andere meetinstrumenten dan het bbp alleen. Er moeten nieuwe duidelijke criteria worden ontwikkeld die een betere afspiegeling van de verwachtingen van de samenleving vormen.
4. Los van zijn verzet tegen de conditionaliteit plaatst het Comité vraagtekens bij de meerwaarde van de richtsnoeren, die immers in wezen neerkomen op artikel 23 van Verordening 1303/2013.
5. De LRA worden ten onrechte gestraft door een herprogrammering omdat ze niet verantwoordelijk zijn voor de nationale overheidstekorten en in de meeste gevallen constitutioneel verplicht zijn om hun begrotingen in evenwicht te houden. De situatie is dat het globale financiële overheidstekort op subnationaal niveau in de EU-27 is gestegen van 0,1 % van het bbp in 2007 tot ongeveer 0,8 % in 2009 en 2010. Zelfs als de verslechtering van de subnationale financiële situatie in een aantal landen zelfs opliep tot tekorten van meer dan 5 procentpunten tussen 2007 en 2013, dan nog blijven de begrotingstekorten van de LRA ver achter bij die van de nationale begrotingen⁽²⁾.
6. Verder benadrukt het Comité dat het met de schulden van de LRA ongeveer hetzelfde gesteld is: zoals de Commissie in haar VIe Cohesieverslag opmerkt, is de groei van de overheidsschuld voornamelijk te wijten aan de activiteiten van de centrale overheid. In alle lidstaten blijft de globale schuld van de LRA zonder significante wetgevende bevoegdheden beneden de 10 % van het bbp. In een aantal landen blijft het schuldenniveau evenwel zorgen baren.
7. Volgens talloze studies wordt de efficiëntie van de overheidsuitgaven veeleer bepaald door doeltreffendheid en gezond bestuur⁽³⁾ dan door macro-economische factoren. Ook is de kwaliteit van overheidsoptreden bepalend voor de mate waarin met cohesiebeleid groei kan worden aangewakkerd. Tevens constateert het Comité dat de „Six Pack”-Verordeningen reeds zware sancties bevatten voor schendingen van de regels inzake macro-economische stabiliteit. Daarom plaatst het vraagtekens bij de efficiency van sancties zoals het reduceren van uitkeringen uit de structuurfondsen en bovendien zou daarmee dezelfde fout dubbel worden bestraft.

⁽¹⁾ CdR 4/2012 fin.

⁽²⁾ Eurostat — DG REGIO.

⁽³⁾ „Quality of Government and Returns of Investment”, OECD Regional Development Working Papers, No 2013/12.

8. Voorts moeten in het kader van het „Six-pack” de berekeningsmethoden voor een structureel tekort worden herzien om rekening te houden met de specifieke kenmerken van de nationale economieën en de structurele verschillen tussen overheidsuitgaven.

Het cohesiebeleid moet een Europees investeringsbeleid blijven.

9. Verder is het zeer zorgwekkend dat de beoogde maatregelen voor de periode 2014-2020 wel eens kunnen gaan drukken op de **groei in Europa** en economische en sociale ontwikkelingsprojecten, omdat daardoor de programmering van het EFRO en het ESF vanaf 2015 nog lang niet vaststaat. **Die programmering staat overigens al op losse schroeven vanwege de late afsluiting van de onderhandelingen over het MFK en de problemen voor de lidstaten en de LRA om te voldoen aan de voorwaarden betreffende conditionaliteit ex-ante.**

10. Dat maakt de rol van de LRA er alleen maar belangrijker op want zij zijn goed voor ongeveer 33 % van de overheidsuitgaven. Dat is een lichte stijging met 2 procentpunten gedurende de laatste twee decennia (1995-2013), oftewel 16 % van het bbp. Weliswaar varieert hun aandeel in het licht van hun institutionele organisatie van land tot land, maar zij zijn veel belangrijker voor de openbare dienstverlening dan de centrale overheden. En dat geldt zeker voor uitgaven voor groei, zoals door de Commissie zelf in haar VIe Cohesieverslag aangegeven (onderwijs, gezondheidszorg, milieubescherming, vervoer, O&O en energie).

11. Daarom moet de investeringsclausule worden bijgesteld, zodat regionale en nationale investeringen die in het kader van cofinanciering met Europese fondsen (ESIF of CEF) worden gedaan, worden uitgesloten van de berekening van de nationale overheidstekorten in het kader van het Europees semester.

12. Het Comité vestigt de aandacht op de schrille tegenstelling tussen de bepalingen aangaande enerzijds de macro-economische conditionaliteit en anderzijds die van het Groei- en stabiliteitspact. Laatstgenoemde staan een zekere flexibiliteit toe in uitzonderlijke en tijdelijke omstandigheden zoals gedefinieerd in Verordening 1177/2011. Verder merkt ook de Commissie op dat het begrotingskader van de EU voldoende ruimte laat voor het meewegen van de noodzakelijke productieve overheidsinvesteringen in verband met de doelstellingen voor begrotingsdiscipline (1) ⁽⁴⁾.

13. Het Comité herhaalt in dit verband zijn zorgen over het nieuwe boekhoudkundig kader SEC 2010 van Eurostat. Dat is sinds november 2014 van kracht en daarin wordt geen onderscheid gemaakt tussen uitgaven en investeringen en ook verplicht het de LRA om per jaar en per inwoner investeringsplafonds vast te stellen. Daardoor kunnen in sommige lidstaten de LRA ESIF-projecten niet medefinancieren. Derhalve wordt de Commissie verzocht om een uitvoeringsverslag over SEC 2010 te presenteren.

14. Beseft dient te worden dat de LRA reeds drie maal te lijden hebben gehad onder bezuinigingsmaatregelen die op nationaal niveau als antwoord op de economische en financiële crisis werden genomen. In de eerste plaats hebben die maatregelen de mogelijkheden van de subnationale autoriteiten om tot overheidsinvesteringen bij te dragen fors aangetast. Tussen 2002 en 2007 waren die bijdragen goed voor 2,3 % van het bbp van de Unie-27 maar dat aandeel is gedaald tot 1,8 %. Maar vooral in reële termen is het teruggelopen met 7,2 % in 2010, 5,9 % in 2011, 3,3 % in 2012 en 8,6 % in 2013.

15. In de tweede plaats vormen lopende en kapitaaloverdrachten door de centrale overheid in bijna alle lidstaten de belangrijkste bronnen van inkomsten van de LRA. Die overdrachten zijn aanzienlijk gereduceerd en dat heeft een direct ontwrichtend effect op hun begrotingen. Het geval van de Spaanse regio's is helemaal ernstig: hun inkomsten liepen in reële termen met 62 % terug. Zulks als gevolg van a) een forse reductie van de overdrachten door de centrale overheid (45 %) en b) een substantiële verhoging van de afdrachten van de regio's naar het centrale niveau (van een kleine 1,4 miljard tot 10,1 miljard euro (prijzen 2005)).

16. In de derde plaats hebben de bezuinigingsmaatregelen de investeringscapaciteit van de LRA aangetast en ook zijn de leningsvoorwaarden voor hen verslechterd.

⁽⁴⁾ Zie de Commissie, De kwaliteit van overheidsuitgaven., blz. 31

17. Het Comité benadrukt het belang van de bijdrage van de ESIF aan de overheidsinvesteringen tijdens de crisis. Die ging omhoog van 11,5 % in 2007 naar 18,1 % in 2013. In sommige landen was er zelfs sprake van 75 % van die investeringen. Tijdens de periode 2007-2013 vormden de subsidies uit de Structuurfondsen en het Cohesiefonds samen met de daarmee gepaard gaande nationale cofinanciering jaarlijks gemiddeld ongeveer 0,55 % van het bbp van de Unie-27.

18. Daarom is het onlogisch om aan de kredieten uit het EFRO en het ESF te gaan knagen wanneer een lidstaat zich in financiële moeilijkheden bevindt. De daling van de overheidsuitgaven leidt niet tot de automatische vermindering van de overheidstekorten, en kan zeer schadelijke gevolgen op sociaal gebied hebben.

19. De financiële situatie van de (sub)nationale overheden zou er wel eens zwaar onder te lijden kunnen krijgen wanneer niet alleen de vastleggings- maar ook de betalingskredieten zouden worden opgeschort. Overigens is reeds gebleken dat de koppeling van de Structuurfondsen aan gezond economisch beheer van de overheidstekorten reeds op grenzen is gestuit, want de aan de tekorten verbonden sancties hebben de economische situatie in de betrokken landen er veeleer erger op gemaakt.

20. De Commissie wordt dan ook nogmaals verzocht om een witboek uit te brengen met een Europese indeling van de kwaliteit van overheidsinvesteringen in de staten van overheidsuitgaven en zulks in het licht van hun effect op de lange termijn. Dat zou in voorkomend geval kunnen resulteren in een gewogen kwaliteitsbeoordeling bij de berekening van begrotingstekorten of in meer oog voor de werkelijke macro-economische cyclus of context.

Een contraproductieve herprogrammering van fondsen

21. Het Comité heeft er zo zijn twijfels over of de herprogrammering qua kwaliteit en modaliteiten systematisch positief is en bijdraagt tot versterking van het concurrentievermogen op de lange termijn van landen en tot heroriëntatie van de economische ontwikkeling op de sectoren van de toekomst. Analyse van hetgeen sinds 2009 is bereikt leert dat de ernst van de situatie de Commissie en de lidstaten ertoe heeft gebracht om de voorkeur aan reeds lopende projecten te geven teneinde het gebruik van krediet te vernemen en de liquiditeit te verhogen. Globaal genomen hebben die keuzen geresulteerd in meer geld voor O&O en innovatie, generieke ondersteuning van het bedrijfsleven, duurzame energie, wegenbouw en arbeidsmarkten en dat laatste met speciale maatregelen voor jongerenwerkgelegenheid. Maar zo her en der zijn er ook sectoren genegeerd die erg belangrijk voor de groei zijn. Te denken valt aan investeringen in IT- en communicatiediensten, milieu, spoorwegen, onderwijs en opleiding en capaciteitsuitbouw.

22. Het Comité maakt zich zorgen over het weinig operationele karakter van de juridische beperkingen van de herprogrammering die voortvloeien uit de verplichting om thematische oriëntaties en het evenwicht ESF- EFRO te respecteren, enz.

23. Ook is het weinig realistisch om met een regeling te werken die slechts gedurende de periode 2015-2019 zal gelden.

24. Die herprogrammering is in het geheel niet een gemakkelijke en snel uitvoerbare operatie. Uitgaande van de in het VIe Cohesieverslag beschreven ervaringen van de laatste vijf jaar heeft zij in de acht betrokken lidstaten en bij de Commissie veel mensen handenvol werk bezorgd. Men mag er dan ook vanuit gaan dat het voor de (sub)nationale overheden om een zeer dure en omstandig te beheren operatie gaat.

25. Bijgevolg moet voor een overmaat aan bureaucratie worden gevreesd, want die herprogrammering moet worden geflankeerd door dezelfde verplichtingen die gelden voor het opstellen van partnerschapsakkoorden (prestatie-indicatoren, voorwaarden, enz.). Dit noopt zeer waarschijnlijk tot een beroep op meer deskundigen en meer geld. Wordt het huidige personeel door extra werk overmatig belast, dan bestaat het gevaar dat de arbeidsproductiviteit daalt en dat kan leiden tot het tegendeel van wat men beoogde.

26. Die administratieve overbelasting drukt helaas niet alleen op de Europese en nationale administraties maar vooral ook op het regionaal bestuur, want dat is met het beheer belast. De operatie kan namelijk resulteren in significante meerkosten gegeven de dringendheid waarmee aan de verzoeken van de Commissie voldaan moet worden en de noodzaak om extra middelen in te zetten.

De macro-economische conditionaliteit vormt een breuk met de Europese gedachte

27. Het Comité betreurt de recentralisatie op zowel nationaal als Europees niveau die achter de beoogde regeling met forse inmenging van de Commissie schuilt. De voor de herprogrammering geldende korte termijnen zullen waarschijnlijk afbreuk doen aan de beginselen van partnerschap en meerlagig bestuur, die toch eigen zijn aan het cohesiebeleid.

28. Dat zal ongetwijfeld een negatieve impact op de publieke opinie hebben en dus zonder meer de negatieve gevoelens jegens de EU verhogen.

29. Ten slotte wekt het verbazing dat de democratische controle door het Europees Parlement op het nieuwe systeem van macro-economische conditionaliteit niet meer volledig tot zijn recht zal kunnen komen, omdat de operatie, vooral wat de herprogrammering van de fondsen betreft, veel te technocratisch schijnt. Het Comité dringt er dan ook bij de Commissie op aan om het Parlement weer in het centrum te plaatsen van de besluitvorming over iedere tenuitvoerlegging van het beginsel van macro-economische conditionaliteit, en zulks in samenspraak met het Europees Comité van de Regio's.

Brussel, 12 februari 2015

Voorzitter
van het Europees Comité van de Regio's,

Markku MARKKULA

Advies van het Europees Comité van de Regio's — Lokale en regionale overheden en de multilevel bescherming van de rechtsstaat en de grondrechten van de EU

(2015/C 140/07)

Rapporteur:	Luc Van den Brande (BE/EVP), voorzitter van het Vlaams-Europees Verbindingsagentschap
Referentiedocument:	Een nieuw EU-kader voor het versterken van de rechtsstaat COM(2014) 158 final

I. BELEIDSAANBEVELINGEN

HET EUROPEES COMITÉ VAN DE REGIO'S

De beginselen van de rechtsstaat, multilevel governance (MLG) en de Mededeling van de Commissie

1. is van mening dat democratie, mensenrechten en de rechtsstaat de drie fundamentele pijlers zijn waarop elke rechtsordening, van welke aard en vorm ook, moet steunen. Democratie is een „collectief recht”, mensenrechten zijn onaantastbare individuele rechten die in alle omstandigheden dienen te worden gewaarborgd, zelfs wanneer de in voege zijnde democratie niet volledig of volmaakt is. De principes van de rechtsstaat en de daaruit voortvloeiende praktijken zijn essentieel tot invulling van de democratie en tot waarborg van de mensenrechten. Het Europees CvdR is daarom erg ingenomen met het voorstel van de Commissie voor een nieuw kader ter bescherming van de rechtsstaat in de EU. De rechtsstaat vormt de hoeksteen voor het vertrouwen tussen de lidstaten onderling en tussen hen en de burgers en is zodoende onmisbaar voor de Europese integratie. Niet alleen de lidstaten maar ook de lokale en regionale overheden zijn gebaat bij zo'n uniform kader, omdat zij in de praktijk in grote mate verantwoordelijk zijn voor de omzetting van de grondrechten en vrijheden.

2. Mensenrechten die net als grondrechten zijn verbonden aan het respect voor de waardigheid van de menselijke persoon, gaan vóór elke institutionele constructie en gaan daaraan in wezen vooraf.

3. Hoewel er geen eenvormige definitie van de rechtsstaat is, kent dit centrale begrip een Europese rechtstraditie en liggen drie principes eraan ten grondslag: (1) de wettelijke verplichtingen van alle burgers en de daaruit voortvloeiende handhaving ervan dienen gesteund op de wet en kunnen niet afhangen van een arbitraire of eenzijdige beslissing van de uitvoerende macht of welke discretionaire bevoegdheid ook; (2) geschillen tussen burgers en de uitvoerende macht dienen krachtens gewone wetgeving beslecht te worden door een neutrale en onafhankelijke rechterlijke macht; (3) grondrechten van de burgers (vrijheid van de persoon, van opinie, van vereniging...) moeten worden geëerbiedigd, helder gedefinieerd zijn en geënt zijn op duidelijke basiswetgeving en kunnen niet afhankelijk zijn van enig wazig grondwettelijk concept, verklaring of waarborg of van willekeurige interpretaties. De draagwijdte van deze principes is dubbel: enerzijds dienen regeringen hun bevoegdheden uit te oefenen in overeenstemming met klare geschreven, gepubliceerde wetten en regels op basis van goed onderbouwde wettelijke principes die op een faire en open wijze worden uitgevoerd en anderzijds dienen regeringen zich te schikken naar hun grondwet en de wet waaraan zij ondergeschikt zijn.

4. Het belangrijke principe van de subsidiariteit (art. 5, par. 3, VEU) dient evenzeer als grondslag en richtsnoer genomen tot invulling van de MLG-benadering ter bescherming van de grondrechten.

5. De Europese Conventie voor Mensenrechten en het Handvest van Grondrechten van de EU, als het ondertussen meest geavanceerd kader ter zake, zijn sedert hun goedkeuring, de bindende basis voor de Unie zelf, alle lidstaten en alle bestuurslagen waarop de principes van de rechtsstaat en hun handhaving geënt moeten zijn.

6. Het MLG-concept, zoals ontwikkeld voor de EU maar ook in bredere zin voor de landen van de Raad van Europa, is geïnspireerd op het gegeven dat er een noodzakelijke evolutie heeft plaatsgevonden en nog plaatsvindt in de „governance” in de EU, en wel van een „top-down” model naar een meer inclusief model, waarbij „bottom-up” en „top-down” mekaar tegemoet treden en de twee dimensies van subsidiariteit invulling dienen te krijgen: de „verticale” waarbij de betrokkenheid, medeverantwoordelijkheid en partnerschap van regionale en lokale gekozen vertegenwoordigers versterkt worden en de „horizontale” dimensie, waarbij medeverantwoordelijkheid gegeven wordt aan en opgenomen wordt door de andere actoren (op sociaaleconomisch, onderwijs-, gezondheids- en cultureel gebied) in de samenleving en dit op alle beleidsvelden. MLG staat voor multi-actor én multi-level governance. In het dagelijkse beleid van regio's en lokale besturen komen gebeurtenissen en acties en invloeden op nationaal en Europees niveau om de hoek komen kijken die op veel gebieden bepalend zijn voor hoe er gehandeld kan worden op het hele continent, en uiteindelijk in de globale wereld. De rechtsstaat in de EU bestaat eveneens uit meerdere lagen en moet dan ook in het samenspel tussen de verschillende niveaus worden beschermd. Een beleid van gelijke kansen en uiteindelijk van maatschappelijke integratie houdt rekening met de concrete realiteit van de globalisering en wat dit inhoudt aan uitdagingen inzake tewerkstellingskansen en toegang tot de voorzieningen van de welvaartsstaat. Ieder nationaal systeem heeft zijn eigen voorgeschiedenis en model, maar we groeien toe naar het aflijnen van transnationale kwaliteitsvereisten. Uiteindelijk ontstaat een Europese ruimte voor grondrechten, met inbegrip van sociale rechten, gesteund op meerlagig bestuur en horizontale kruisverbanden.

7. Op die manier wordt het door MLG mogelijk om bedreigingen voor de rechtsstaat in een concrete situatie weg te nemen en een aantal tekortkomingen (gebrek aan informatie, capaciteit, financiële middelen, administratieve mogelijkheden en politieke impact) te compenseren door lokale en regionale overheden te betrekken bij het bewaken en toepassen van de principes van de rechtsstaat in de EU; evenzeer leidt het tot een meer participatieve democratie, grotere transparantie en accountability en plaatst het burgers meer centraal. De rechtsstaat beschermen is bijgevolg een middel om Europa dichter bij hen te brengen en omgekeerd, dit alles met de bedoeling om, zoals in het Witboek MLG omschreven, te komen tot „gecoördineerde institutionele actie van de Europese Unie, de lidstaten en de regionale en lokale overheden, gesteund op partnerschap, met het doel om Europees beleid op te zetten en uit te voeren”.

8. Vertrekend van het Witboek MLG van 2009 werd geleidelijk invulling gegeven aan het concept, zoals blijkt uit ons follow-upadvies, goedgekeurd door het Europees Comité van de Regio's in 2012, evenals uit de opgezette Ateliers, het uitgewerkte Scorebord en zeer recent het uitgebrachte MLG Charter. Buiten het feit dat het concept meer en meer doordringt in verschillende beleidsvelden en zelf wordt aangebracht door verschillende partners, is een eerste resultaat terug te vinden in de Algemene Regelgeving en de navolgende Gedragscode inzake de Europese Structurele Investeringsfondsen.

9. In haar Mededeling stelt de EC nadrukkelijk dat de rechtsstaat de ruggengraat is van iedere moderne democratie en een van de fundamentele beginselen die voortkomen uit de gemeenschappelijke constitutionele tradities van alle lidstaten van de EU en als zodanig een van de belangrijkste waarden waarop de Unie als ruimte van vrijheid, veiligheid en recht, gebaseerd is (art. 2 VEU en preambule van het Verdrag en het Handvest van Grondrechten van de Europese Unie). Het nieuw voorgestelde kader beoogt toekomstige bedreigingen van de rechtsstaat weg te nemen vooraleer de voorwaarden voor de inwerkingtreding van de in artikel 7 VEU vastgestelde mechanismen zijn vervuld en in werking treden, maar laat de bestaande inbreukprocedures ingevolge artikel 258 VWEU onverlet.

10. Aldus introduceert het nieuwe rechtskader een horizontale, lidstaat-overschrijdende benadering wanneer het gemeenschappelijk EU-waardenkader door handelingen van overheidsactoren in het gedrang kan komen en de huidige inbreukprocedures niet altijd een oplossing brengen. Het versterken van de rechtsstaat als essentiële gemeenschappelijke waarde van de EU is bijgevolg noodzakelijk om de doelstellingen te bereiken op het gebied van de bescherming van de fundamentele waarden waarvan de bescherming van de grondrechten een essentieel onderdeel uitmaakt.

11. Het nieuwe kader, waarvan de procedure in drie fasen verloopt, zou een lacune moeten opvullen en de Europese instellingen mogelijkheden moeten geven om de rechtsstaat te beoordelen en uiteindelijk te reageren wanneer een lidstaat, door eigen toedoen, een potentiële dreiging met een systematisch karakter kan vormen voor de rechtsstaat. Het nieuwe mechanisme voorziet daarom in drie stappen: (1) een objectieve en nauwkeurige evaluatie van de situatie in de betrokken lidstaat — (2) aanbevelingen voor onmiddellijke en concrete acties om bedreigingen voor de rechtsstaat te voorkomen, tenzij de kwestie ondertussen een bevredigende oplossing heeft gekregen — (3) toezicht op de maatregelen die de betrokken lidstaat treft als follow-up van de aan de lidstaat gerichte aanbeveling. In het kader van deze procedure, die gebaseerd is op dialoog met de betrokken lidstaat, is het van cruciaal belang om zo vroeg mogelijk de verschillende bestuursniveaus, inclusief de lokale en regionale niveaus, alsook het maatschappelijk middenveld, bij een en ander te betrekken.

Versterking van de bescherming van de grondrechten: een vernieuwend en innovatief MLG — kader voor de EU

12. Regionale en lokale overheden (RLA's) zijn de eerste om direct geconfronteerd te worden met de uitdagingen en problemen die rechtstreekse gevolgen kunnen hebben voor de procedures van de rechtsstaat en aldus op de uitvoerbaarheid van bepaalde grondrechten en die zich op vele domeinen dagelijks stellen: economische problemen, werkloosheid, milieu en klimaatverandering zijn er enkele van. De bijzondere rol van RLA's ligt ook in de expertise dankzij welke zij mogelijke systematische bedreigingen van de rechtsstaat vroegtijdig kunnen onderkennen maar evenzeer in de resultaatgerichtheid die men bij het Europees beleid steeds voor ogen dient te houden. Zeker in een globale wereld waar migratie en mobiliteit geleid hebben tot nieuwe interculturele relaties en een plurale samenleving met diverse waarden en religies die het meest voelbaar is in lokale gemeenschappen. Resultaat ten aanzien van de bescherming van de rechtsstaat en de grondrechten kan alleen bereikt worden wanneer alle beleidsniveaus, steunend op ieders bevoegdheid en verantwoordelijkheid, samenwerken, met elkaar verbonden zijn en daartoe een bijdrage leveren en deze op elkaar afstemmen. Op vele domeinen is het inzicht gegroeid dat 'evidence based' en 'place based'-beleid noodzakelijk zijn om tot betere resultaten te leiden. En dit geldt ongetwijfeld ook voor de bescherming van de grondrechten. Versterking van deze rechten heeft een positieve impact op de sociale en economische ontwikkeling. Beslissingen die het dichtst bij de mensen genomen worden sterken het vertrouwen onder elkaar en in de gemeenschap waarin men leeft.

13. Het is opvallend hoezeer, op enkele jaren tijd, het EU-discours over fundamentele rechten en de versterking van de rechtsstaat, aansluiting heeft gevonden bij het paradigma van MLG. Maar evenzeer de operationele beginselen zoals aangegeven in ons follow-upadvies van 2012, het uitgewerkte Scorebord en zeker het Charter van MLG, zijn essentiële instrumenten om deze visie in operationele termen te formuleren.

14. De fundamentele waarden waarvoor 'Europa' staat (d.i. niet alleen de EU en de Raad van Europa, maar ook de toonaangevende nationale tradities), hebben niet enkel betrekking op de democratische rechtsorde, maar ook op het beleid dat gevoerd wordt om die waarden reële verwerkelijgingskansen te geven. Indien dit perspectief ten volle doorgetrokken wordt, komt de positie van de regionale en lokale besturen (RLA) in een compleet verschillend daglicht te staan. Dan zijn ze niet enkel de instanties die de nationale (en Europese) wetgeving en beleidsmaatregelen implementeren (de top-down beweging) maar zijn ze volwaardige actoren met politieke verantwoordelijkheid om, binnen aangegeven kaders en inspeland op de plaatselijke situatie, een geïntegreerd beleid vorm te geven. Het gaat in dezen niet alleen over burger- en politieke rechten maar evenzeer over economische en sociale rechten (onderwijs, werk, gezondheid, welzijn, huisvesting).

15. RLA's zijn de overheden die als eerste op de pijnpunten stuiten inzake grondrechten van het nationaal beleid. Zij krijgen te maken met de individuele personen, groepen of „categorieën” die als eerste getroffen worden door schendingen van de beginselen van de rechtsstaat of beperkingen van de grondrechten. Een bijzonder aandachtspunt hierbij is het waarborgen van universele grondrechten aan alle inwoners, ongeacht de rechten en voorzieningen die specifiek gelden voor EU-burgers.

16. Fundamentele rechten, zoals gelijkheid van kansen op volwaardige tewerkstelling en maatschappelijke emancipatie, moeten m.a.w. systematisch bevorderd worden door adequate ondersteunende maatregelen. In dit opzicht zijn de RLA's, samen met de nationale en Europese overheidsniveaus en het maatschappelijk middenveld, volwaardige partners in een strategische beweging ter realisatie van een sociale rechtsstaat.

17. De bezorgdheid m.b.t. een eventuele schending van de fundamentele rechten, moet verbreed worden tot de systematische beleidswil de rechtsstaat in de Europese Unie en de lidstaten daarvan ook in positieve termen te realiseren. Derhalve de shift van een exclusief rechtsbeschermend concept van de rechtsstaat naar een dynamisch concept waarin grondrechten ook maatschappelijk gestalte moeten krijgen via beleidsmaatregelen. Dit aspect wordt nog onvoldoende in reliëf gebracht door de EC die zich (té) terughoudend opstelt t.a.v. „interne aangelegenheden” van de lidstaten en in haar nieuw beleidskader vooral een flexibel alternatief voor de echte „infringement procedure” wil uitwerken om vroegtijdig te kunnen ingrijpen. Daarbij kan het stilaan algemeen aanvaarde MLG-gedachtengoed een nuttig uitgangspunt zijn. De Mededeling van de EC opent het perspectief op een pro-actieve benadering en dit mede onder verwijzing naar de Commissie van Venetië. Om doeltreffend te kunnen zijn moeten bij die benadering wèl de diverse bestuurslagen en het maatschappelijk middenveld van het land in kwestie betrokken worden.

18. De RLA's zijn de cruciale partners van de Europese en nationale overheden om samen met het maatschappelijk middenveld de moderne rechtsstaat niet alleen te beschermen maar ook actief en beleidsmatig via eigen beleidsinitiatief, vorm te geven. Dit is de kernopgave van elk niveau van governance. Actoren die zich hieraan systematisch onttrekken schenden het Charter van Grondrechten en plaatsen zich buiten de Europese grondstroom.

19. De essentiële plaats van RLA's in het waarborgen van de grondrechten opdat deze meer effectief uitwerking zouden krijgen, dient derhalve gerespecteerd te worden, weliswaar steeds met inachtneming van het eigen gewoonterecht en de grondwet.

20. De RLA's dienen de mogelijkheid te krijgen zich rechtstreeks tot de Europese Commissie te wenden wanneer zij vaststellen dat de rechtsstaat in het gedrang dreigt te komen. De Europese Commissie dient hiertoe passende structuren uit te werken.

21. De bescherming van de grondrechten is niet alleen zaak van de Europese Commissie; ook het Europees Parlement dient daar actief toe bij te dragen. Als de rechtsstaat in het gedrang dreigt te komen, moet voor passende parlementaire transparantie op EU-niveau worden gezorgd, waarbij met inbreng van de RLA's, de situatie in de gaten wordt gehouden.

22. Maar ook op regionaal, resp. lokaal niveau zelf, kan een verticale en horizontale dimensie onderscheiden worden. Deze laatste verwijst naar het samenspel van openbaar en particulier initiatief bv. bij de sociaaleconomische ontwikkeling en de onderwijs-, gezondheids- en zorgvoorzieningen.

23. RLA's — zeker deze met legislatieve bevoegdheden — hebben directe verantwoordelijkheid om invulling te geven aan een aantal grondrechten en hebben hiertoe algemene beleidslijnen uitgezet. Dit betreft ook concreet specifieke burgerrechten waar het gaat om het waarborgen van de vrije meningsuiting en de vrijheid van vereniging en actie, de participatie in vrije en faire verkiezingen en meer algemeen, het tegengaan van alle vormen van discriminatie binnen hun lokale of regionale gemeenschap. In die zin zijn lokale en regionale overheden niet enkel doorgeefluik voor manifeste schendingen van grondrechten, maar dienen zij zelf concrete richtsnoeren uit te werken en in te stellen tot realisatie van deze rechten.

24. De klassieke EU-benadering gaat ervan uit dat onze regio's, steden en gemeenten bevolkt zijn door EU-burgers en non-discriminatie focust zich dan op de rechten van de burgers van andere lidstaten maar de sociologische werkelijkheid, zeker in grote steden, is uiteraard veel complexer. Maatschappelijke integratie kan alleen bereikt worden via vormen van representatie- en participatiedemocratie, met behoud van de historisch-culturele roeping van het grondgebied als basis voor goed samenleven. Wil men dus alle inwoners betrekken, dan moet men ook de definitie van „citizenship” verbreden (zie RvE in zijn „White Paper on Intercultural Dialogue” (2008): „Citizenship in the widest sense, is a right and indeed a responsibility to participate in the cultural, social and economic life and in public affairs of the community together with others”); dezelfde lijn spreekt professor Antonio Papisca over de „Nova Civitas”.

25. Het door het FRA voorgestelde „Strategic EU Framework on Fundamental Rights” biedt een kader voor de invulling van de voormelde verbinding van de horizontale en verticale dimensies om zo te komen tot een daadkrachtige participatie, coöperatie en coördinatie. In lijn daarmee zou het FRA ook in staat moeten worden gesteld om te verifiëren of het beginsel van de rechtsstaat wordt toegepast en de grondrechten in de lidstaten worden nageleefd en om indien nodig aan de alarmbel te trekken.

26. Het FRA evenals de Raad van Europa dienen voor bestendige aanbreng te zorgen van expertise, inzonderheid ook naar de RLA's.

27. De bescherming van de grondrechten dient expliciet het MLG-concept als uitgangspunt te krijgen.

Verdere concrete voorstellen

28. Regionale en/of lokale overheden dienen aangespoord om:

- de grondrechten en de rechtsstaat te waarborgen en in te bedden in de activiteiten van maatschappelijke organisaties;
- het belang ervan in publiek debat te brengen en het bewustzijn hierover aan te scherpen;
- capaciteitsopbouw van alle actoren te versterken door training en ondersteuning;
- infopunten op te zetten met rechtstreekse toegang van de burgers;
- een alarmsysteem in te stellen met eventuele medewerking van een regionale of lokale ombudsman;
- op basis van deze monitoring informatie door te spelen aan andere overheden;
- het experiment van 'Slimme Steden' op te volgen.

29. Het Europees Comité van de Regio's zou kunnen nagaan of de volgende voorstellen bijdragen tot de bescherming van de Europese rechtsstaat:

- een Task Force opzetten om een opencoördinatiemethode (OMC) uit te werken;
- een rapporteringsdesk voor RLA's instellen;
- een globale Europese bewustzijns campagne omtrent de rol van RLA's bij de bescherming van de rechtsstaat overwegen;
- een conferentie over MLG bij de bescherming van grondrechten organiseren en de uitvoering van het Charter bevorderen teneinde een MLG-Convenant tussen RLA's tot stand te brengen;
- „een Tripartite Entente” vormen met het Congres van de RvE en het FRA, op basis van het door deze laatste voorgestelde „Strategic EU Framework on Fundamental Rights”.

Brussel, 12 februari 2015

De voorzitter
van het Europees Comité van de Regio's
Markku MARKKULA

III

(Vorbereidende handelingen)

COMITÉ VAN DE REGIO'S

Advies van het Europees Comité van de Regio's — Naar een kringlooeconomie: herziening van de EU-afvalwetgeving

(2015/C 140/08)

Rapporteur:	Rapporteur: Mariana Gâju(RO-PSE), burgemeester van Cumpăna (Constanța-district)
Referentiedocumenten:	Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's — Naar een circulaire economie: een afvalvrij programma voor Europa COM(2014) 398 final Voorstel voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad tot wijziging van de Richtlijnen 2008/98/EG betreffende afvalstoffen, 94/62/EG betreffende verpakking en verpakkingsafval, 1999/31/EG betreffende het storten van afvalstoffen, 2000/53/EG betreffende autowrakken, 2006/66/EG inzake batterijen en accu's, alsook afgedankte batterijen en accu's, en 2012/19/EU betreffende afgedankte elektrische en elektronische apparatuur COM(2014) 397 final — 2014/0201 (COD)

I. BELEIDSAANBEVELINGEN

HET EUROPEES COMITÉ VAN DE REGIO'S

A. Naar een kringlooeconomie:

1. is ingenomen met het initiatief van de Commissie voor een pakket maatregelen inzake de kringlooeconomie⁽¹⁾ tot oprichting van een gemeenschappelijk en coherent EU-kader voor hulpbronnenefficiëntie. Het CvdR wijst erop dat hiervoor politieke bereidheid nodig zijn, een beleid van langetermijninvesteringen en planning van die investeringen, en verder bewustwording bij en een grotere betrokkenheid van het grote publiek en een gedragsverandering op het gebied van middelen. Het Comité onderstreept nogmaals de belangrijke rol van lokale en regionale overheden bij de opstelling van dat beleid, en in de uitvoering en evaluatie daarvan⁽²⁾.

2. Het ziet zonder meer de noodzaak en voordelen van een overgang naar een circulaire economie, zoals het Europese platform op hoog niveau voor een efficiënter hulpbronnengebruik aantoont (EREP)⁽³⁾. Het wijst erop dat het om een logisch vervolg op de afspraken gaat in het kader van de routekaart naar een Europa dat een efficiënt gebruik van hulpbronnen- voorstaat zoals die binnen het zevende milieuoctieprogramma van de EU (MAP) is geformuleerd. Het wijst erop dat het essentieel is dat er een circulaire economie tot stand komt om alle doelstellingen inzake een efficiënt hulpbronnengebruik te verwezenlijken, teneinde erop toe te zien dat de economie weer de weg van de groei kan vinden en minder afhankelijk wordt van primaire grondstoffen, en waarbij het milieu uiteindelijk beter beschermd wordt.

⁽¹⁾ COM(2014) 398 final.

⁽²⁾ CdR140/2011 fin.

⁽³⁾ http://ec.europa.eu/environment/resource_efficiency/re_platform/index_en.htm

3. Het is derhalve uitermate bezorgd over de aankondiging van de Commissie van december j.l. om dit wetgevingsvoorstel ter wijziging van verschillende afvalrichtlijnen en ter bevordering van een circulaire economie in te trekken. Het is van mening dat het voorstel, waar de verschillende EU-instellingen en stakeholders al veel tijd in hebben geïnvesteerd, in het algemeen een evenwichtig geheel van compromissen vormt. Het wijst in dit verband op de duidelijke steun die is uitgesproken voor de voortzetting van dit wetgevingsproces, zowel door het Europees Parlement, de Raad van Ministers, als door verschillende stakeholders.

4. Het roept de Europese Commissie op om te komen tot een meer integrale, holistische benadering voor de kringlooeconomie. De transitie naar een circulaire economie vraagt naast de aandacht voor afvalpreventie en hergebruik om een volledige ketenbenadering en een betere samenhang tussen verschillende beleidssectoren en initiatieven zoals: het Stappenplan voor efficiënt hulpbronnengebruik in Europa, het Zevende Milieu Actie Programma, het Energie- en klimaatpakket, de Europese *Biobased Strategie Innovating for Sustainable Growth: a bioeconomy for Europe*.

5. Het neemt in dit verband nota van de intentie van de Europese Commissie om tegen eind 2015 een 'verbeterde' en 'ambitieuze' reeks voorstellen voor te leggen. Het Comité heeft echter serieuze twijfels of substantieel verbeterde compromissen inzake een groot aantal complexe thema's in een relatief kort tijdsbestek mogelijk zijn. Het wijst ook op de noodzaak om duidelijke en betrouwbare wettelijke richtsnoeren op te stellen voor lokale en regionale overheden en op de perspectieven die de circulaire economie biedt voor economische groei. Het beveelt derhalve aan om geen tijd te verspillen en om verder te ijveren voor de verbetering van de huidige Commissievoorstellen tijdens deze al opgestarte wetsprocedure; het roept de Commissie en de medewetgevers derhalve op om de volgende opmerkingen en suggesties in aanmerking te nemen bij hun toekomstige werkzaamheden, ook waar het gaat om het versterken van de circulaire economie in de eerste stadia van het ontwerpen en fabriceren van producten.

6. Het Comité benadrukt de noodzaak om de bio-economie integraal op te nemen in de Europese aanpak voor de circulaire economie. De bio-economie levert met een jaarlijkse omzet van 22 miljard euro een belangrijke bijdrage aan groene en duurzame groei en aan nieuwe werkgelegenheids- en marktkansen. De meeste biobased investeringen vinden plaats op regionaal/lokaal niveau waar door de vele bottom-up initiatieven nieuwe waardeketens en werkgelegenheid worden gecreëerd.

7. Het wil in dit verband met name wijzen op de aanzienlijke mogelijkheden die de circulaire economie biedt om besparingen te genereren voor het bedrijfsleven, de publieke overheden en de consumenten in de EU. Het benadrukt dat deze besparingen moeten worden vertaald in grootschalige en langetermijninvesteringen voor de EU-economie en dus in het scheppen van duurzame banen in de EU.

8. Het wijst op de noodzaak om op alle niveaus — Europees, nationaal, regionaal — een specifiek beleidskader voor de circulaire economie verder te ontwikkelen, door de toepassing van maatregelen waarbij intelligente regelgeving, marktgebaseerde instrumenten, met speciale aandacht voor het gebruik van gerecycleerde materialen, onderzoek en innovatie, stimuleringsmaatregelen, uitwisseling van informatie en ondersteuning van vrijwillige regelingen aan elkaar worden gekoppeld. Het is van mening dat ontwerp en innovatie essentiële stadia zijn om de overgang naar een circulaire economie te versnellen en roept de Commissie op om de innovatie te versnellen, met name in het kader van het innovatie- en onderzoeksprogramma van de EU (Horizon 2020), om met het oog op een coherenter productiebeleid meer circulaire modellen voor producten en diensten in te voeren om de herziening en toepassing van de richtlijn over ecodesign voort te zetten middels de formulering van efficiency-criteria bij het gebruik van hulpbronnen en om na te gaan hoe bij het ontwerp van producten en processen gebruik kan worden gemaakt van milieueffectbeoordelingen.

9. Het kan zich vinden in de toepassing van de richtlijn inzake ecologisch ontwerp met het oog op efficiënt gebruik van hulpbronnen en voor duurzaamheid, modulair en hergebruik en recycling, en zulks met dienaangaand advies aan de consument voor ook de toekomstige prioritaire productgroepen in het werkplan 2015-2017. Maar het Comité drong al eerder aan op een grondige herziening van de richtlijn en de uitvoeringsmaatregelen daarbij om het werkingsgebied uit te breiden tot niet-energetische producten met een hoge milieu-impact⁽⁴⁾.

⁽⁴⁾ Cdr 3751-2013, CDR 1617-2013, CdR 140/2011 fin.

10. Het Comité pleit ervoor om bij de productieprocessen met name aandacht te besteden aan verpakkingen die bestaan uit samengestelde materialen teneinde afval uit dit soort materialen, dat niet-recycleerbaar of alleen recycleerbaar is na complexe en dure technologieën, te verminderen. Het blijkt namelijk dat een groot deel van, uit dit soort verpakkingen bestaat. Ook zou het ECOLABEL-merk tot steeds meer diensten en producten moeten worden uitgebreid, zowel om de tenuitvoerlegging van maatregelen voor afvalvermindering te vereenvoudigen als om een duidelijkere en zinvollere begeleiding te kunnen bieden aan consumenten, teneinde de milieupact van producten en diensten te kunnen terugdringen.

11. Het is ingenomen met het Commissie-initiatief ter promotie van „groene overheidsopdrachten” (Green Public Procurement — GPP) en met name met de informatie over de mogelijkheden die de nieuwe aanbestedingsrichtlijnen voor GPP bieden, alsook met de aanbeveling om de prestaties van de lidstaten te volgen bij het halen van de indicatieve 50 %-doelstelling voor GPP en de ondersteuning voor GPP-netwerken van overheden. Wel herhaalt het dat er dwingende doelcijfers voor de nationale overheden en de Europese instellingen moeten komen ⁽⁵⁾.

12. Het herhaalt dat het cruciaal is om de vooruitgang te blijven volgen betreffende het vlaggenschipinitiatief „Efficiënt gebruik van hulpbronnen in Europa” (onderdeel van de Europa 2020-strategie, het Europees Semester en de Jaarlijkse groeianalyse). Die efficiëncy moet een integraal onderdeel gaan vormen van de jaarlijkse verslagen in het kader van Europa 2020, de nationale hervormingsprogramma's en de landenspecifieke aanbevelingen. Daarom wordt de Europese Raad aanbevolen om tijdens de tussentijdse herziening van de Europa 2020-strategie een nieuwe doelstelling vast te stellen: in 2030 moet minstens 30 % aan afval in de productie worden verwerkt, uitgedrukt in de verhouding tussen het bbp en het grondstoffenverbruik, waarbij rekening wordt gehouden met de reeds bestaande nationale doelstellingen ⁽⁶⁾.

B. Over het voorstel voor een richtlijn tot wijziging van verschillende richtlijnen inzake afvalstoffen

13. Het Comité wijst op de geboekte vooruitgang inzake afvalbeheer dankzij een Europees wetskader steunend op proactief beleid. Het merkt op dat bepaalde lidstaten en lokale en regionale overheden de EU-doelstellingen op dit gebied halen en zelfs verbeteren en is van mening dat bij de toekomstige wetgeving de verschillende uitgangspunten in aanmerking moeten worden genomen en dat deze met name de minst vooruitstrevende lidstaten ondersteuning moet bieden om hun inspanningen op dit gebied voort te zetten en nog te verbeteren.

14. Het Comité is van mening dat een verantwoordelijk en duurzaam beleid op het gebied van afvalhiërarchie tot een zo groot mogelijke vermindering van de afvalproductie moet leiden en de negatieve impact van afval(beheer) ook op de volksgezondheid en het milieu, moet tegengaan. Daarnaast dient het verbruik van grondstoffen te worden verminderd en dienen de grondstoffen die zich in afval bevinden weer te worden geïntegreerd in het economische circuit. Het respecteren van de afvalhiërarchie is volgens het Comité de beste manier om de milieu- en financiële kosten die afvalbeheer met zich meebrengt te beperken; het valt derhalve te betreuren dat in de Commissiemededeeling niet wordt overwogen om in de desbetreffende kaderrichtlijn een dwingende doelstelling inzake algemene afvalvermindering op te nemen.

15. Een van de meest rechtstreekse manieren om de herinvoering van materialen in de productiecycclus te bevorderen en aldus de circulaire economie, is door meer mogelijkheden te bieden voor de afgifte van verklaringen die aangeven of producten bijproducten genereren of zich in de einde-afvalfase bevinden.

16. Aangezien de EU-lidstaten en -regio's uiteenlopend presteren betreffende deze door de huidige Europese wetgeving ⁽⁷⁾ geformuleerde doelstellingen inzake afvalbeheer, acht het Comité het van groot belang om de samenwerking en verspreiding van succesvolle praktijken te bevorderen, teneinde de minder goed presterende lidstaten beter op weg te helpen. Bovendien dient in aanmerking te worden genomen dat de afvalbeheerskosten in dunbevolkte gebieden met lange afstanden tot de afvalverwerkingscentrales toenemen en zero-waste nagenoeg onmogelijk is.

17. Het merkt op dat er afzetmarkten dienen te worden gevonden voor de uit afval gewonnen secundaire grondstoffen en voor de hiermee nieuw te produceren goederen, door een juridisch en homogeen kader te creëren en door verder ook te zorgen voor gelijke kansen voor alle betrokken actoren die deze grondstoffen terugwinnen en dan weer herintegreren in de economische kringloop.

⁽⁵⁾ CdR140/2011 fin.

⁽⁶⁾ CdR140/2011 fin.

⁽⁷⁾ Richtlijnen 2008/98/EG, 99/31/EG en 94/62/EG.

18. Het wijst op de essentiële rol van de decentrale overheden wat de tenuitvoerlegging van de wetgeving op dit gebied betreft, door het creëren en financieren van de verwerkings- en opslaginfrastructuur en het zorgen voor het operationele beheer van de afvalstromen; dat laatste is één van de grootste uitdagingen waarmee de decentrale overheden worden geconfronteerd. Het Comité blijft derhalve een groot voorstander van een grotere betrokkenheid van deze overheden bij de herziening van de te realiseren doelstellingen, zoals al in een eerder advies⁽⁸⁾ is aangegeven. Het dringt er in dit verband op aan dat de EU de decentrale overheden de ruimte biedt om maatregelen te nemen en samen te werken, met volledige naleving van het subsidiariteitsbeginsel.

19. Helaas komt het gebruik van niet recycleerbaar afval voor energiedoeleinden, als laatste stap in een proces van afvalgebruik, onvoldoende uit de verf in het richtlijnvoorstel. Dat wringt des te meer gegeven de ambitieuze doelstellingen die alle lidstaten zijn opgelegd en ook zou zulks de energie-onafhankelijkheid van de Unie ten goede komen.

20. Het is van mening dat de resultaten van de bij het voorstel voor een richtlijn bijgevoegde impactbeoordeling⁽⁹⁾ nogal optimistisch zijn en dringt er bij de Commissie op aan om opheldering te geven over de wijze waarop deze tot stand is gekomen. Daarbij moet de aandacht vooral uitgaan naar de wetenschappelijke argumenten die de Commissie voor deze aanpak heeft doen kiezen, de kosten ervan en, minstens zo belangrijk, naar de vraag of het wel zo raadzaam is om de situatie in de best presterende lidstaten als uitgangspunt te nemen.

21. Voortbouwend op eerdere aanbevelingen⁽¹⁰⁾ steunt het Comité de versnelde systematische invoering van economische instrumenten voor afvalbeheer door de lidstaten en de LRA. Daarbij valt te denken aan het promoten van die instrumenten bij het afvalbeheer en nalevingsplannen (als onderdeel van het vroege-waarschuwingssysteem) en het promoten van een uitgebreidere producentenverantwoordelijkheid. Hiermee kan wellicht geld voor de LRA worden verdiend en dat kan worden gebruikt voor de financiering van (een deel van) de administratieve kosten voor uitvoering en handhaving van afvaldoelstellingen, alsook voor kleinere reinigingsactiviteiten, recycling en andere milieuprojecten.

Definities

22. Het Comité vraagt aan de Raad en het Europees Parlement om in Bijlage VI van het voorstel voor een richtlijn één enkele en duidelijke definitie inzake *stedelijk afval* aan te houden. Deze definitie moet worden verduidelijkt door de nadruk te verleggen van *diegene die* het afval inzamelt naar *welk soort afval* wordt ingezameld. Er is een enkele definitie nodig met het oog op de samenhang en de goede toepassing van het beleid en voor het vergelijken van de resultaten van de verschillende lokale en regionale overheden en de lidstaten.

23. Het is ingenomen met het voorstel om de definitie van afval te wijzigen en deze te beschouwen als *voorbereid met het oog op hergebruik en recycling*. Hoewel dit voorstel nog niet volledig op de resultaten is gebaseerd, beantwoordt het aan al eerder door het Comité geformuleerde verzoeken inzake de hantering van één enkele methode voor de berekening van de recyclingprestaties en de daadwerkelijk gerecyclede hoeveelheden⁽¹¹⁾.

24. Het beveelt de Commissie aan om de definities inzake *inzameling* en *gescheiden inzameling* te herzien, aangezien deze aanleiding geven tot de meest uiteenlopende interpretaties in de lidstaten. Ook pleit het Comité voor een herziening van de definitie inzake *sorteren*, zowel om statistieke en communicatieredenen als omwille van de kwaliteit van de materialen. Want een groot aantal lidstaten inventariseren en verrekenen de hoeveelheden bij de sorteerinstallaties aangeleverd afval, maar daaronder kan tot zo'n 30 % verkeerd gesorteerd afval zitten.

Eén enkele meetmethode

25. Het Comité is voorstander van de invoering van *één enkele berekeningsmethode voor de recyclingdoelstellingen* en verwelkomt het Commissievoorstel in dit verband. Deze vereenvoudiging en de keuze voor een „op resultaten gerichte methode” maken een betere vergelijking tussen de verschillende prestaties in de EU mogelijk en dragen ertoe bij dat afval wordt getransformeerd in nuttige hulpbronnen. Er zijn echter nog wel vragen bij de voorgestelde berekeningsmethode. Zo kan het voor enkele stromen erg moeilijk worden de doelstellingen te halen met de huidige technieken. Het Comité vraagt de Commissie om opheldering over de methode en de daarin gehanteerde definities te verschaffen en waar nodig aanpassingen in de berekeningsmethode voor te stellen.

⁽⁸⁾ CdR 1617/2013.

⁽⁹⁾ SWD(2014) 208 final.

⁽¹⁰⁾ CdR 3751-2013, CDR 1617-2013.

⁽¹¹⁾ CdR 3751/2013.

Afvalpreventie en optimalisering van de beheersmodellen

26. Het wijst erop dat afvalpreventie het eerste beginsel van de „afvalhiërarchie” is en daarnaast een essentieel onderdeel vormt van de circulaire economie. Het verdient dus prioritaire aandacht, dus vóór alle andere beginselen. In dit verband zou de Commissie in de eerste plaats *dwingende doelstellingen inzake de preventie van afvalproductie* moeten invoeren, gekoppeld aan financiële stimulansen en gebaseerd op een integrale toepassing van het beginsel „De vervuiler betaalt”.

27. Het herhaalt zijn verzoek om tegen 2020 dwingende doelstellingen inzake de preventie of vermindering van gemeentelijke afvalproductie in te voeren in de EU, zodat de hoeveelheid per persoon gegenereerde afvalproductie dan 10 % lager ligt dan het niveau van 2010 ⁽¹²⁾.

28. Verder zijn er bijkomstige maatregelen nodig om afvalscheiding en recycling van afval te bevorderen. Gedacht kan worden aan de stimulering van pneumatisch transport voor het vervoer van huishoudelijk afval naar containers voor gescheiden afvalinzameling; de ontwikkeling van afvalinfrastructuur met verschillende compartimenten op bouwwerven voor het scheiden en beheren van de verschillende onderdelen van het bouw- en sloopafval; de ontwikkeling van beheersmodellen en installaties voor de recycling van de voorspelbare groei van het afval uit zonnepanelen; de opzet van een infrastructuurnetwerk om de recycling en een milieuvriendelijkere verwerking van transportvoertuigen aan het einde van hun levenscyclus tot stand te brengen.

Uitgebreide producentenverantwoordelijkheid

29. Bij de overgang naar een kringlooeconomie moet de aandacht niet alleen uitgaan naar afvalbeheer maar ook naar andere branches die met de ontwikkeling en vervaardiging van producten te maken hebben. Om de recycling en het aanbod van producten te vergemakkelijken moeten milieuvriendelijke productontwikkelingen en de verbreiding van afvalvrije of in ieder geval afvalarme technologieën worden bevorderd.

30. Wat uitbreiding van het beginsel van de uitgebreide producentenverantwoordelijkheid betreft, roept het Comité de Raad en het Europees Parlement op om zich sterk te blijven maken voor de wijziging van artikel 8 van de kaderrichtlijn inzake afval, op basis waarvan lidstaten voortaan verplicht zijn, en niet langer alleen worden uitgenodigd, om de eco-efficiency en het ecodesign van producten aan te moedigen; deze dienen met name duurzaam en recycleerbaar te zijn, en er dient rekening te worden gehouden met de impact ervan gedurende de hele levensduur ervan.

31. Het richtlijnvoorstel bevat geen streefcijfers voor milieuvriendelijke productontwerp. Daarom moet de verantwoordelijkheid van de economische actoren worden uitgebreid en zouden er concrete aanbevelingen moeten worden opgesteld inzake het percentage gerecycleerd materiaal dat moet worden gebruikt in op de markt gebrachte producten; het wijst in dit verband ook op het belang van het Ecolabel.

32. Het Comité constateert dat het principe van de uitgebreide producentenverantwoordelijkheid, met inbegrip van fabrikanten en importeurs, een efficiënte hefboom is voor het beleid inzake afvalpreventie. Het vraagt evenwel om flankerende maatregelen om te voorkomen dat de extra kosten op het bord van de eindgebruiker en de consument terechtkomen en dat de gegenereerde winst in het afvalbeheerproces kan worden geherinvesteerd.

33. Het blijft voorstander van de versterking van het beginsel van uitgebreide producentenverantwoordelijkheid in de wetgeving van de EU ⁽¹³⁾ door de invoering van minimale normen (kostendekking van de inzameling, het beheer en de behandeling van afvalstromen, kosten voor publieke voorlichtingscampagnes en bevordering van het ecodesign van producten).

Doelstellingen

34. Het Comité dringt er bij het Europees Parlement en de Raad op aan om hun ambities inzake het Commissievoorstel betreffende het hergebruik en de recycling van stedelijk afval niet op te geven. Ook verwelkomt het Comité de nieuwe bepaling die stipuleert dat lidstaten in hun afvalbeheersplannen maatregelen moeten opnemen voor de recycling van afval met een aanzienlijke hoeveelheid kritieke grondstoffen.

⁽¹²⁾ CdR 1617/2013.

⁽¹³⁾ CdR 1617/2013.

35. De Europese wetgeving zou volgens het Comité zowel ambitieus als realistisch moeten zijn. Het Comité wijst erop dat de Commissie met de gewijzigde doelstellingen in combinatie met het voorstel voor één enkele berekeningsmethode veel lidstaten en LRA voor een zware uitdaging plaatst, met name daar waar de huidige wetgeving al niet of nauwelijks ten uitvoer kon worden gebracht. Het zou een goede zaak zijn om eerst grondiger na te gaan waarom de huidige streefcijfers niet konden worden gerespecteerd en om de gevolgen ervan, ook op regionaal niveau, beter in kaart te brengen. Zo dienen met name de demografische kenmerken van bepaalde gebieden, zoals een lage bevolkingsdichtheid, in aanmerking te worden genomen. Het pleit er verder voor om na een diepgaand debat met de lidstaten en de lokale en regionale overheden over de maatregelen die nodig zijn om een efficiënte follow-up en tenuitvoerlegging te garanderen, ambitieuze doch realistische streefcijfers voor materiaalrecycling vast te stellen.

36. Het Comité wijst erop dat de tenuitvoerlegging van de huidige doelstellingen kent veel verschillende stadia in de lidstaten of regio's kent. De positieve cijfers in sommige lidstaten tonen echter ook aan dat het mogelijk is om de doelstellingen te verwezenlijken, resp. daar dicht bij te komen als er sprake is van de juiste randvoorwaarden en van de ontwikkeling van de noodzakelijke bestuurscapaciteit daar waar deze momenteel nog ontbreekt⁽¹⁴⁾.

37. Het Comité is een groot pleitbezorger van een koppeling tussen de door de nieuwe richtlijn geformuleerde doelstellingen en de kwaliteit van de gerecyclede of teruggewonnen grondstoffen, om erop toe te zien dat ze niet schadelijk zijn voor mens en milieu en op gelijke voet kunnen concurreren met de primaire grondstoffen. Verder moeten er uniforme en duidelijke berekeningsgrondslagen voor de vaststelling van daadwerkelijke recyclingquota komen.

38. Daarnaast zou voor de doelstellingen inzake de recycling van verpakkingsafval hetzelfde ambitieniveau moeten worden aangehouden voor 2020, 2025 en 2030. Ook steunt het CvDR het voorstel voor een uniforme berekeningsmethode voor het recycleringspercentage, dat zou moeten worden beperkt tot recyclingactiviteiten en niet langer van toepassing moeten zijn op terugwinning en recycling zoals nu het geval is. Kwantitatieve recycleringsdoelstellingen zouden pas mogen worden vastgesteld na beoordeling van de impact van de veranderde berekeningsmethode. Rechtstreeks hergebruik van verpakking dient eveneens in de berekeningsmethode en de doelstellingen in aanmerking te worden genomen. Het CvDR heeft er eerder al op aangedrongen om na te gaan of het recycleringspercentage van plastic verpakkingsmateriaal tegen 2020 tot 70 % kan worden opgeschroefd en dat van glas, metaal, papier, karton en hout tot 80 %.

39. Het herhaalt zijn oproep om in de herziene EU-richtlijn inzake afval een nieuwe doelstelling betreffende de *recycling van organisch afval* op te nemen, ter bevordering van de ontwikkeling van deze sector en van de formulering van kwantitatieve doelstellingen⁽¹⁵⁾. Bovendien zou de Commissie eveneens dwingende criteria kunnen vastleggen voor de kwaliteit van de compost, teneinde de recyclingmarkt van dit organische afval en het milieubehoud te bevorderen⁽¹⁶⁾. In dit verband zou het nuttig kunnen zijn om richtsnoeren op te stellen voor de burgers om de kwaliteit van het ingezamelde bioafval, bestemd voor compostering, te verbeteren.

40. Ook wil het Comité met klem bijkomende — dwingende — doelstellingen voor de voorbereiding op het hergebruik bepleiten, verschillend en specifiek voor elke afvalstroom, met name voor meubels, textiel en elektrisch en elektronisch afval, vooral omdat dit soort doelstellingen in bepaalde landen al op regionaal en nationaal niveau bestaan⁽¹⁷⁾.

Afvalstoffen op stortplaatsen

41. Het Comité heeft zich in navolging van de oproep van het Europees Parlement om een stortverbod in te voeren⁽¹⁸⁾, ook sterk gemaakt voor een verbod op het storten van recycleerbaar of biologisch afbreekbaar afval in 2020⁽¹⁹⁾. Het herhaalt derhalve zijn eerder aan het Europees Parlement en de Raad voorgelegde verzoek om in ieder geval vast te houden aan het voorstel van 1 januari 2025, als zijnde de datum waarop geen biologisch afbreekbaar afval meer mag worden gestort, recycleerbaar afval gescheiden moet worden ingezameld en ook daadwerkelijk moet worden gerecycleerd indien dit technisch en economisch haalbaar is.

⁽¹⁴⁾ Zie ook het verslag van de territoriale impactanalyse m.b.t. de maatregelen voor een circulaire economie, CvDR 05609/2014.

⁽¹⁵⁾ CdR 74/2009 fin.

⁽¹⁶⁾ CdR 1617/2013.

⁽¹⁷⁾ CDR 1617-2013, CDR 3751-2013, CdR 140/2011 final.

⁽¹⁸⁾ Verslag van het Europees Parlement inzake een efficiënt gebruik van hulpbronnen in Europa (2011/2068(INI)) 08.05.2012.

⁽¹⁹⁾ CdR 3751-2013, CDR 1617-2013.

42. Het Comité roept op tot een wijziging van de formulering van de reductiestreefcijfers, aangezien de categorieën van niet-gevaarlijke afvalstoffen en stedelijk afval bij de berekeningen en verhoudingen door elkaar worden gehaald, hoewel stedelijk afval niet het enige soort afval is dat op stortplaatsen voor niet-gevaarlijk afval kan worden gestort. Ook zou de voorgestelde facultatieve doelstelling om het storten van restafval tegen 2030 te beperken tot 5 % maximum flexibeler kunnen worden geformuleerd, maar het Comité benadrukt dat deze doelstelling wel een dwingend karakter moeten krijgen, waardoor beter tegemoet zou worden gekomen aan het door het zevende milieuactieprogramma gegeven mandaat, evenals aan voorgaande aanbevelingen van het Comité van de Regio's ⁽²⁰⁾.

43. De Commissie wordt verzocht verder te werken aan mogelijkheden voor recycling van bouw- en sloopafval en met name te bezien of één afvaltarget in dit verband volstaat als prikkel voor inzameling, sortering en recycling van allerlei bouwmaterialen en of er specifieke doelstellingen nodig zijn voor die materialen met een lager afvalgehalte.

Systeem voor vroegtijdige waarschuwing en verslagen

44. Het Comité verwelkomt de invoering van een systeem voor vroegtijdige waarschuwing dat erop gericht is om de in de nieuwe richtlijn vastgelegde recyclingdoelstellingen te controleren. De conformiteitsplannen zijn in lijn met de geest van de aanbevelingen van het Comité, dat voor specifieke routekaarten voor elke lidstaat pleit. Het Comité roept de Commissie op de lidstaten methodologische ondersteuning te verlenen bij de uitwerking van genoemde routekaarten.

45. Ook stemt het in met de invoering van verplichte *jaarverslagen*, aangevuld met een verslag inzake de kwaliteitscontrole dat is goedgekeurd door een onafhankelijke derde instantie. Dankzij deze bepaling kunnen voorwaarden voor een betere beoordeling van de situatie in elke lidstaat t.a.v. de verwezenlijking van de doelstellingen tot stand komen en kunnen er maatregelen worden getroffen om tot betere prestaties te komen.

46. Alleen bij twijfel of de in het jaarverslag vermelde gegevens wel juist zijn, dient een jaarverslag verplicht ter beoordeling aan een onafhankelijke derde instantie te worden voorgelegd. Het Comité beveelt de Commissie aan hiervoor objectieve evaluatiecriteria vast te leggen en methodologische steun aan te bieden.

Subsidiariteit en evenredigheid

47. Het Comité ziet geen reden voor ongerustheid voor de naleving van het subsidiariteitsbeginsel als het gaat om de nieuwe doelstellingen inzake de recycling van stedelijk afval, verpakkingsafval, afgedankte elektrische en elektronische apparatuur, het verbod op het storten van recyclebaar afval, eerst tegen 2025 en dan tegen 2030, of om het systeem voor vroegtijdige waarschuwing of de wijziging van de verplichtingen inzake verslagen. Wat het evenredigheidsbeginsel betreft, zij opgemerkt dat de verschillen inzake de mate van uitvoering van deze doelstellingen en het door de Commissie voorgestelde tijdschema tot moeilijkheden leiden ⁽²¹⁾.

Gedelegeerde handelingen

48. Het Comité is wel bezorgd over het grote aantal bepalingen in de nieuwe richtlijn die de Commissie in staat stellen om gedelegeerde handelingen goed te keuren.

⁽²⁰⁾ CdR 3751-2013, CDR 1617-2013.

⁽²¹⁾ Verslag over de raadpleging van het netwerk voor subsidiariteitstoezicht en van de groep deskundigen voor subsidiariteit van het Comité van de Regio's, 2014.

II. AANBEVELINGEN VOOR WIJZIGINGEN

Wijzigingsvoorstel 1

COM(2014) 397 final — 2014/0201 (COD)

Artikel 1 — Wijzigingsvoorstel van Richtlijn 2008/98/EG, punt (6) — wijzigingsvoorstel van artikel 8, letter b)

Door de Commissie voorgestelde tekst	Wijzigingsvoorstel van het CvdR
<p>b) lid 2 wordt vervangen door:</p> <p>„2. De lidstaten nemen passende maatregelen die stimuleren om producten zodanig te ontwerpen dat de milieueffecten ervan en de afvalproductie zowel bij de vervaardiging als bij het latere gebruik van de producten worden verminderd, zonder de interne markt te verstoren.</p> <p>Dergelijke maatregelen omvatten onder andere maatregelen die aanmoedigen tot het ontwikkelen, vervaardigen en in de handel brengen van producten die geschikt zijn voor meervoudig gebruik, technisch duurzaam zijn en, zodra afval geworden, geschikt zijn voor hergebruik en recycling om een juiste toepassing van de afvalhiërarchie te faciliteren. Bij de maatregelen wordt rekening gehouden met de effecten gedurende de volledige levensduur van producten.”;</p>	<p>b) lid 2 wordt vervangen door:</p> <p>„2. <u>De Europese Commissie</u> en de ~~De~~ lidstaten nemen passende maatregelen die ~~stimuleren om producten zodanig te~~ <u>ervoor zorgen dat producten dusdanig worden ontworpen</u> dat de milieueffecten ervan en de afvalproductie zowel bij de vervaardiging als bij het latere gebruik van de producten worden verminderd, zonder de interne markt te verstoren.</p> <p>Dergelijke maatregelen omvatten onder andere maatregelen die aanmoedigen tot het ontwikkelen, vervaardigen en in de handel brengen van producten die geschikt zijn voor meervoudig gebruik, technisch duurzaam zijn en, zodra afval geworden, geschikt zijn voor hergebruik en recycling om een juiste toepassing van de afvalhiërarchie te faciliteren. Bij de maatregelen wordt rekening gehouden met de effecten gedurende de volledige levensduur van producten.”;</p>

Motivering

Voor een efficiënt gebruik van de hulpbronnen is het meest te winnen als er veranderingen worden doorgevoerd in de ontwerpfase. Door producten dusdanig te ontwerpen dat ze opnieuw kunnen worden gebruikt, gerepareerd en gerecycled en optimaal kunnen worden verpakt, kan er een aanzienlijke bijdrage worden geleverd aan afvalpreventie, dat bovenaan de afvalhiërarchie staat, nog boven recycling en hergebruik. Er is derhalve een ambitieuzer ecodesign-beleid nodig, zowel op EU- als op nationaal niveau.

Wijzigingsvoorstel 2

COM(2014) 397 final — 2014/0201 (COD)

Artikel 1 — Wijzigingsvoorstel van Richtlijn 2008/98/EG, punt (11)

Door de Commissie voorgestelde tekst	Wijzigingsvoorstel van het CvdR
<p>(11) Artikel 22, tweede alinea, wordt vervangen door:</p> <p>„Om verontreiniging van afvalstoffen tot een minimum te beperken, zorgen de lidstaten ervoor dat bio-afval tegen 2025 gescheiden wordt ingezameld.</p> <p>De Commissie zal een beoordeling uitvoeren van het beheer van bio-afval, zodat zij indien nodig een voorstel kan indienen. Bij de beoordeling wordt ook gekeken naar de mogelijkheid om minimumvereisten voor het beheer van bio-afval vast te stellen alsmede kwaliteitscriteria voor compost en digestaat van bio-afval, om een hoog niveau van bescherming van de menselijke gezondheid en het milieu te waarborgen.”;</p>	<p>(11) Artikel 22, tweede alinea, wordt vervangen door:</p> <p>„Om verontreiniging <u>van recycleerbare afvalstoffen</u> tot een minimum te beperken <u>en toe te zien op een optimale recycling van organische afvalstoffen</u>, zorgen de lidstaten <u>ervoor dat de gescheiden inzameling van bio-afval tegen 2025 gescheiden wordt ingezameld wordt aangemoedigd</u>.</p> <p>De Commissie zal een beoordeling uitvoeren van het beheer van bio-afval, zodat zij indien nodig een voorstel kan indienen. Bij de beoordeling wordt ook gekeken naar de mogelijkheid om ~~minimumvereisten voor het beheer van bio-afval vast te stellen alsmede~~ kwaliteitscriteria voor compost en digestaat van bio-afval <u>vast te stellen</u>, om een hoog niveau van bescherming van de menselijke gezondheid en het milieu te waarborgen.”;</p>

Motivering

Bio-afval is niet verontreinigend. Met de inzameling ervan dient te worden gestreefd naar een zo hoog mogelijk rendement van dit afval (bv. energie uit biogas, meststoffen, enz.), en niet om ander afval droog te houden. Verder dienen er geen gescheiden afvalinzameling of beheersvereisten voor bio-afval te worden opgelegd. Er dient flexibiliteit te worden toegestaan bij de aanpassing aan lokale omstandigheden en het gebruik van nieuwe technologieën. Het gaat om de kwaliteit van het bio-afval, niet om de methode voor de inzameling of het beheer ervan.

Wijzigingsvoorstel 3

COM(2014) 397 final — 2014/0201 (COD), Bijlage VI

Door de Commissie voorgestelde tekst	Wijzigingsvoorstel van het CvdR
<p>Samenstelling van stedelijk afval</p> <p>Stedelijk afval omvat huishoudelijk afval en afval van de detailhandel, kleine ondernemingen, kantoorgebouwen en instellingen (zoals scholen, ziekenhuizen, overheidsgebouwen) dat in aard en samenstelling vergelijkbaar is met huishoudelijk afval en dat door of namens de gemeente wordt opgehaald.</p> <p>Onder stedelijk afval valt:</p> <ul style="list-style-type: none"> — grofvuil (zoals witgoed, meubels, matrassen); — tuinafval, bladeren, gemaaid gras, straatvuil, de inhoud van vuilnisbakken en afval van het schoonmaken van markten; — afval van bepaalde gemeentelijke diensten, d.w.z. afval van park- en tuinonderhoud, afval van reinigingsdiensten. <p>Stedelijk afval omvat ook afval van dezelfde bronnen, dat vergelijkbaar is in aard en samenstelling, en dat:</p> <ul style="list-style-type: none"> — niet namens de gemeente wordt opgehaald maar direct wordt ingezameld door de regelingen voor producentenverantwoordelijkheid of private instellingen zonder winstoogmerk voor hergebruik en recycling, met name door aparte inzameling; — afkomstig is uit landelijke gebieden waar geen vuilnisophaaldienst actief is. <p>Onder stedelijk afval valt niet:</p> <ul style="list-style-type: none"> — afval van het riolerings- en zuiveringsstelsel, waaronder zuiveringsslib; — bouw- en sloopafval. 	<p>Samenstelling van stedelijk afval</p> <p>Stedelijk afval omvat huishoudelijk afval en afval van de detailhandel, kleine ondernemingen, kantoorgebouwen en instellingen (zoals scholen, ziekenhuizen, overheidsgebouwen) dat in aard en samenstelling vergelijkbaar is met huishoudelijk afval ~~en dat door of namens de gemeente wordt opgehaald.~~</p> <p>Onder stedelijk afval valt:</p> <ul style="list-style-type: none"> — grofvuil (zoals witgoed, meubels, matrassen); — tuinafval, bladeren, gemaaid gras, straatvuil, de inhoud van vuilnisbakken en afval van het schoonmaken van markten; — afval van bepaalde gemeentelijke diensten, d.w.z. afval van park- en tuinonderhoud, afval van reinigingsdiensten. <p>Stedelijk afval omvat ook afval van dezelfde bronnen, dat vergelijkbaar is in aard en samenstelling, en dat:</p> <ul style="list-style-type: none"> — niet namens de gemeente wordt opgehaald maar direct wordt ingezameld door de regelingen voor producentenverantwoordelijkheid of private instellingen zonder winstoogmerk voor hergebruik en recycling, met name door aparte inzameling; — afkomstig is uit landelijke gebieden waar geen vuilnisophaaldienst actief is. <p>Onder stedelijk afval valt niet:</p> <ul style="list-style-type: none"> — afval van het riolerings- en zuiveringsstelsel, waaronder zuiveringsslib; — bouw- en sloopafval. <p><u>In de Europese afvalcatalogus wordt precies aangegeven wat stedelijk afval is.</u></p>

Motivering

Er is een gemeenschappelijke definitie nodig om te beoordelen of gemeentes de doelstellingen van de afvalwetgeving halen en om hun beleid te kunnen vergelijken, niet om de prestaties van de lokale overheden te beoordelen. Stedelijk afval dient daarom dus niet te worden gedefinieerd op basis van *wie* het afval ophaalt, maar op basis van *wat* er wordt opgehaald (d.w. z. de samenstelling van het afval). De in de richtlijn opgevoerde definitie van stedelijk afval stoelt daarnaast op bredere definitie in de Europese afvalcatalogus die op een eerder Commissiebesluit is gebaseerd.

Brussel, 12 februari 2015

*De voorzitter
van het Europees Comité van de Regio's*

Markku MARKKULA

Advies van het Europees Comité van de Regio's — Interoperabiliteit als middel om de overheidssector te moderniseren

(2015/C 140/09)

Rapporteur:	Odeta Žerlauskienė (LT/ALDE), lid van de districtsraad van Skuodas
Referentiedocument:	Voorstel voor een besluit van het Europees Parlement en de Raad tot vaststelling van een programma inzake interoperabiliteitsoplossingen voor overheidsdiensten, bedrijven en burgers (ISA2) in Europa „Interoperabiliteit als middel om de overheidssector te moderniseren” COM(2014) 367 final

I. BELEIDSAANBEVELINGEN

HET EUROPEES COMITÉ VAN DE REGIO'S

1. ondersteunt de voordelen en kansen van een grootschalig gebruik van informatie- en communicatietechnologieën (ICT) om de overheidssector efficiënter en transparanter te maken.
2. Het acht het van belang dat overheidsinstellingen via elektronische middelen toegankelijk zijn voor burgers en bedrijven, ongeacht de fysieke locatie waar de vragende persoon zich bevindt. Het CvDR steunt dan ook de ontwikkeling van grensoverschrijdende overheidsdiensten, vooral op het gebied van interoperabiliteit en elektronische identificatie, elektronische handtekeningen, elektronische betekening en kennisgeving van stukken en andere bouwstenen van de e-overheid ⁽¹⁾.
3. Het wijst op het belang van interoperabiliteit tussen overheden van verschillende lidstaten en het administratief apparaat van de Europese Unie, in het kader van een algemene, EU-brede modernisering van overheidsdiensten en communautaire organen, teneinde de doelstellingen van de Europa 2020-strategie en het vlaggenschipinitiatief Digitale agenda voor Europa te verwezenlijken ⁽²⁾.
4. De interoperabiliteitsprogramma's hebben sinds hun invoering in 1995 ⁽³⁾ veel aandacht gekregen van de EU, en zijn door verschillende EU-organen positief beoordeeld ⁽⁴⁾. Het CvDR dringt erop aan dat deze aandacht wordt gehandhaafd, en dat de inspanningen voor de modernisering van overheidsdiensten en de bevordering van goed bestuur en van grens- en sectoroverschrijdende interactie worden voortgezet.
5. Het CvDR is ingenomen met de conclusies van de Europese Raad van 24—25 oktober 2013, waarin staat dat de modernisering van overheidsdiensten moet worden voortgezet, met bijzondere nadruk op elektronische diensten zoals e-overheid, e-gezondheid, e-factoring en e-aanbesteding, en dat moet worden gezorgd voor de interoperabiliteit van deze diensten. Dit zal leiden tot meer en betere digitale diensten voor de burgers en het bedrijfsleven in heel Europa en tot kostenbesparingen en verbetering van de efficiëntie, transparantie en kwaliteit van de dienstverlening in de overheidssector.

⁽¹⁾ Zie CdR 4165/2014, 5960/2013, 5559/2013, 3597/2013, 1646/2013, 2414/2012, 1673/2013, 626/2012, 402/2012, 65/2011, 104/2010.

⁽²⁾ Een digitale agenda voor Europa, Mededeling van de Commissie, COM(2010) 245 final, 28.8.2010.

⁽³⁾ De eerste rechtshandeling op dit gebied is Besluit 95/468/EG van de Raad van 6 november 1995 betreffende de communautaire bijdrage aan telematische gegevensuitwisseling tussen overheidsdiensten in de Gemeenschap (IDA).

⁽⁴⁾ Resolutie van het Europees Parlement over een concurrerende digitale interne markt — e-overheid als speerpunt (3 april 2012).

6. Het CvdR wijst op de resultaten van de door de Commissie in 2011, 2012 en 2013 gepubliceerde jaarlijkse groeianalyses, waaruit blijkt dat de kwaliteit van de Europese overheidsdiensten rechtstreeks van invloed is op het economische klimaat en daarom cruciaal is voor het stimuleren van de productiviteit, het concurrentievermogen en de groei. Het hamert dan ook op het belang van een vlotte en grootschalige modernisering van overheidsdiensten.

7. Meer dan 100 000 lokale en regionale overheden uit alle 28 lidstaten en andere landen die rechtstreeks de gevolgen van EU-wetgeving ondervinden, zijn belangrijke verleners van diensten aan de burgers en het bedrijfsleven. Vandaar dat zij hun stem moeten kunnen laten horen en dat rekening moet worden gehouden met hun standpunten tijdens de ontwikkeling van initiatieven die van invloed zijn op de openbare dienstverlening.

8. Het CvdR is ingenomen met het voorstel voor een programma inzake interoperabiliteitsoplossingen voor overheidsdiensten, bedrijven en burgers (ISA2) in Europa, en beschouwt dit als een stap op weg naar de voltooiing van de Europese digitale markt⁽⁵⁾. Met het oog op de grootst mogelijke samenhang en synergie moet dit programma tevens aansluiten op andere relevante beleidsterreinen, zoals het Europees Semester, het programma Horizon 2020, de Connecting Europe Facility (CEF), de Digitale Agenda voor zuil II inzake interoperabiliteit en normen, de Europese interoperabiliteitsstrategie en het Europese interoperabiliteitskader, die in de toekomst kunnen worden bijgewerkt.

Op weg naar interoperabiliteit van overheidsdiensten in de EU

9. Uit studies blijkt dat er voor de regeringen van de lidstaten nog heel wat werk aan de winkel is om bedrijven en particulieren vlotte toegang tot online-overheidsdiensten te garanderen, zelfs binnen de eigen lidstaat: het percentage voor alle diensten ligt thans op 72 %, terwijl minder dan de helft van de grensoverschrijdende diensten (42 %) beschikbaar is voor onderdanen van een andere EU-lidstaat⁽⁶⁾.

10. Het Europese niveau is belangrijk om richtsnoeren voor goede praktijken op nieuwe gebieden zoals elektronische overheidsdiensten en hun grensoverschrijdende interoperabiliteit te coördineren en ter beschikking te stellen.

11. Het CvdR wijst erop dat het gebruik van open normen voordelen oplevert in de zin van lagere kosten, herbruikbaarheid en flexibiliteit van het eindproduct.

12. Er moet dan ook werk worden gemaakt van algehele grens- en sectoroverschrijdende interoperabiliteit van elektronische overheidsdiensten van de EU en de lidstaten op nationaal, regionaal en lokaal niveau. Indien dit passend wordt geacht zou ook voor geïnteresseerde derde landen de mogelijkheid moeten worden geschapen om aan dit systeem mee te doen.

13. Het CvdR verwelkomt het feit dat in het ontwerpbesluit wordt voortgebouwd op het e-cohesie-initiatief, dat erop gericht is om de tenuitvoerlegging van het cohesiebeleid voor 2014-2020 via de elektronische uitwisseling van informatie tussen begunstigden en relevante instanties te vereenvoudigen en te stroomlijnen.

14. Terecht legt de Commissie in het ontwerpbesluit de nodige voorzichtigheid aan de dag omdat een sectorspecifieke benadering van interoperabiliteit het risico met zich meebrengt dat de goedkeuring van verschillende of incompatibele oplossingen op nationaal of sectoraal niveau tot nieuwe elektronische belemmeringen leidt.

⁽⁵⁾ Voorstel voor een besluit van het Europees Parlement en de Raad tot vaststelling van een programma inzake interoperabiliteitsoplossingen voor overheidsdiensten, bedrijven en burgers (ISA2) in Europa — Interoperabiliteit als middel om de overheidssector te moderniseren. Brussel, 26.6.2014, COM(2014) 367 final 2014/0185 (COD).

⁽⁶⁾ eGovernment Benchmark Framework 2012-2015 Method paper July 2012, Final Report: A study prepared for the European Commission DG Communications Networks, Content & Technology, zie https://ec.europa.eu/digital-agenda/sites/digital-agenda/files/eGovernment%20Benchmarking%20method%20paper%20published%20version_0.pdf

15. Het CvdR vindt het een goede zaak dat wordt beoogd om met het ISA2-programma de gedeeltelijke of volledige normalisatie van bestaande interoperabiliteitsoplossingen te bevorderen en zo nodig te ondersteunen, en hierbij rekening te houden met andere normalisatiewerkzaamheden op EU-niveau en samen te werken met Europese en andere internationale normalisatie-instellingen.

16. Het CvdR merkt op dat de interoperabiliteitswetgeving ook betrekking moet hebben op particuliere personen en bedrijven⁽⁷⁾ en zou daarom graag zien dat het ISA2-programma meer wordt opengesteld voor niet-overheidssectoren.

17. Er heerst een groot vertrouwen in cloudcomputingdiensten⁽⁸⁾, maar gezien de fysieke aard hiervan wil het CvdR er wel op wijzen om uitermate goed te letten op kwesties betreffende een veilige en volledige werking van interoperabele systemen.

18. Om interoperabiliteit van elektronische overheidsdiensten mogelijk te maken moet er niet alleen systeemcompatibiliteit zijn (M2M-oplossingen), maar is het ook zaak dat overheidsdiensten goed kunnen werken met informatiesystemen en dat men zich bewust is van de mogelijkheden die deze systemen bieden. Het CvdR zou daarom graag zien dat ook capaciteitsopbouw- en bewustwordingsmaatregelen worden opgenomen in het ISA2-programma, zoals ook bij andere wetgeving is voorgesteld⁽⁹⁾.

Toepassingsgebied

19. Het CvdR juicht het toe dat het voorgestelde ISA2-programma betrekking heeft op alle overheidsniveaus (Europees, lokaal, regionaal en nationaal) en dat erin rekening wordt gehouden met hun respectieve behoeften en — voor zover relevant — met de behoeften van de burgers en bedrijven⁽¹⁰⁾.

20. Ministers hebben er in een aantal Verklaringen⁽¹¹⁾ bij de Commissie op aangedrongen om het voor lidstaten gemakkelijker te maken samen te werken bij het toepassen van grens- of sectoroverschrijdende interoperabiliteitsoplossingen waardoor efficiëntere en veiligere overheidsdiensten binnen bereik komen.

21. Het CvdR is dan ook ingenomen met de bepaling dat interoperabiliteitsoplossingen onbeperkt kunnen worden gebruikt door andere EU-instellingen en -organen en door nationale, regionale en lokale overheidsdiensten, zodat grens- of sectoroverschrijdende interactie tussen hen wordt bevorderd⁽¹²⁾.

22. Het CvdR vindt het positief dat het ISA2-programma ook openstaat voor de landen van de Europese Economische Ruimte en de kandidaat-lidstaten, als middel om hun integratie met de EU te bevorderen. Gezien de mogelijke belangstelling van andere partnerlanden en het potentieel van het verspreiden van prikkels voor goed bestuur stelt het CvdR in dit verband wel voor om ook andere partnerlanden, met name die van het Oostelijk Partnerschap en het Euro-mediterrane Partnerschap, in aanmerking te laten komen voor ISA2-financiering.

23. De bepaling op grond waarvan inspanningen van nationale overheden alleen kunnen worden ondersteund door middel van specifieke instrumenten in het kader van de Europese structuur- en investeringsfondsen (ESIF), vindt het CvdR enigszins beperkt.

⁽⁷⁾ COM(2014) 367 final 2014/0185 (COD), blz. 11.

⁽⁸⁾ Zie de Commissiemededeling „Het aanboren van het potentieel van cloud computing in Europa”, COM(2012) 529 final.

⁽⁹⁾ In het bijzonder Verordening (EU) nr. 1303/2013.

⁽¹⁰⁾ COM(2014) 367 final, overweging 29.

⁽¹¹⁾ Zie de verklaringen die zijn goedgekeurd in Manchester op 24 november 2005, in Lissabon op 19 september 2007, in Malmö op 18 november 2009 en in Granada op 19 april 2010.

⁽¹²⁾ COM(2014) 367 final, artikel 1, lid 2.

Coördinatie van de interoperabiliteitsinspanningen

24. Het CvdR erkent dat er dankzij de invoering van de Europese interoperabiliteitsstrategie en het Europese interoperabiliteitskader vooruitgang inzake interoperabiliteit van Europese overheidsdiensten is geboekt. Het pleit ervoor dat de Commissie regelmatig verslag uitbrengt over het interoperabiliteitsniveau in de overheidsdiensten binnen de verschillende lidstaten, EER-landen en kandidaat-lidstaten, en sectoroverschrijdende analyses maakt, met aandacht voor succesvolle praktijken en toepassing van open-coördinatiemethodes op dit gebied.

25. Het roept op om de huidige veranderingen in de sector- en grensoverschrijdende interoperabiliteit van de elektronische overheidsdiensten in heel de EU — en ook op regionaal niveau — als één van de te ontwikkelen indicatoren op te nemen teneinde de impact van het programma in kaart te kunnen brengen.

26. Gezien de lage respons die de Commissie van de lidstaten heeft gekregen gedurende de raadpleging over het ISA2-programma⁽¹³⁾, zou het een goede zaak zijn als zij de lidstaten evenals de decentrale overheden zou aansporen om dit programma nog eens aandachtig onder de loep te nemen.

27. Het CvdR verwelkomt de verwijzing naar meertaligheid als één van de hoofdprincipes van het ISA2-programma⁽¹⁴⁾ en nodigt de Commissie uit om de vinger aan de pols te houden wat de ontwikkeling van meertalige oplossingen betreft, waardoor de eindgebruikers een grotere kans hebben om diensten in hun moedertaal aangereikt te krijgen.

28. Gezien de risico's op misbruik van opgeslagen en verwerkte gegevens, en de sociale en politieke implicaties ervan, pleit het CvdR ervoor om gebruiksveiligheid expliciet te vermelden als één van de algemene principes voor alle door het ISA2-programma gefinancierde activiteiten.

29. Aangezien de tenuitvoerlegging van de programma-activiteiten die aan het ISA2-programma voorafgingen vaak werd verhinderd door moeizame procedures voor overheidsopdrachten, roept het de Commissie op om naar mogelijke verbeteringen op dit gebied te zoeken, waarbij de principes van gezond financieel beheer en een efficiënte inzet van middelen overeind blijven.

30. Het verwijst naar zijn al vaak geuite steun voor de ontwikkeling van nieuwe gemeenschappelijke kaders binnen het ontwerpbesluit inzake ISA2 en roept op tot een efficiënter gebruik van hulpbronnen, waarbij actualisering en uitbreiding van de huidige infrastructuur de voorkeur krijgt boven het creëren van nieuwe infrastructuur.

31. Het voorstel is in overeenstemming met de beginselen van subsidiariteit en evenredigheid. Het CvdR wijst er echter op dat het pas mogelijk zal zijn om de doelstellingen van het ISA2-programma volledig te bereiken en om te waarborgen dat het subsidiariteitsbeginsel ook tijdens de uitvoering van het programma voortdurend in acht zal worden genomen indien de lidstaten en hun lokale en regionale overheden er actief bij worden betrokken.

32. Er dient dus nauw te worden samengewerkt met alle bestuursniveaus en met name met de lokale en regionale overheden, die immers het niveau vertegenwoordigen dat het dichtst bij de burgers ligt en het meest uitgebreide dienstenaanbod levert.

33. Het verwelkomt het streven om de ISA2-maatregelen te beperken tot gevallen die een aantoonbare Europese meerwaarde hebben en een tastbare bijdrage leveren tot de verbetering en tenuitvoerlegging van EU-beleid en -wetgeving, waardoor er aanzienlijke synergie middels grens- of sectoroverschrijdende coördinatie tot stand kan komen.

⁽¹³⁾ 16 van de 28 lidstaten hebben tijdens de in november 2013 gehouden raadpleging hun standpunten aangegeven, zie COM(2014) 367 final 2014/0185 (COD), blz. 10.

⁽¹⁴⁾ Artikel 4 van COM(2014) 367 final.

II. AANBEVELINGEN VOOR WIJZIGINGEN

Wijzigingsvoorstel 1

Considerans, Overweging 19

Door de Commissie voorgestelde tekst	Wijzigingsvoorstel van het CvdR
	(20) ISA moet zich ook bezighouden met gebruiksveiligheid en met de veiligheid van gegevens die in clouds zijn opgeslagen.

Wijzigingsvoorstel 2

Considerans, Overweging 28

Door de Commissie voorgestelde tekst	Wijzigingsvoorstel van het CvdR
(28) Een van de thematische doelstellingen van Verordening (EU) nr. 1303/2013 is „vergroting van de institutionele capaciteit van overheidsinstanties en belanghebbenden en een doelmatig openbaar bestuur”. In dat verband dient het ISA2-programma aan te sluiten op en synergieën te ontwikkelen met programma’s en initiatieven die bijdragen tot de modernisering van overheidsdiensten, waaronder de DAE en aanverwante netwerken zoals het Netwerk van Europese overheidsdiensten (EUPAN).	(28) Een van de thematische doelstellingen van Verordening (EU) nr. 1303/2013 is „vergroting van de institutionele capaciteit van overheidsinstanties en belanghebbenden en een doelmatig openbaar bestuur”. In dat verband dient het ISA2-programma aan te sluiten op en synergieën te ontwikkelen met programma’s en initiatieven die bijdragen tot de modernisering van overheidsdiensten, waaronder de DAE en aanverwante netwerken zoals het Netwerk van Europese overheidsdiensten (EUPAN), <u>en moet het bijdragen tot personele capaciteitsopbouw in overheidsdiensten.</u>

Motivering

Interoperabiliteit kan pas worden bereikt als de overheidsdiensten die hiervan werk moeten maken, ook de mogelijkheden hebben om dat te doen. Momenteel is dit niet altijd het geval.

Wijzigingsvoorstel 3

Considerans, Overweging 29

Door de Commissie voorgestelde tekst	Wijzigingsvoorstel van het CvdR
(29) De interoperabiliteit van Europese overheidsdiensten heeft betrekking op alle overheidsniveaus: Europees, lokaal, regionaal en nationaal. Het is daarom belangrijk dat er bij oplossingen rekening wordt gehouden met de respectievelijke behoeften van deze niveaus en voor zover relevant met de behoeften van de burgers en bedrijven.	(29) De interoperabiliteit van Europese overheidsdiensten heeft betrekking op alle overheidsniveaus: Europees, lokaal, regionaal en nationaal. Het is daarom belangrijk dat er bij oplossingen rekening wordt gehouden met de respectievelijke behoeften van deze niveaus en voor zover relevant met de behoeften van de burgers en bedrijven. <u>Lokale en regionale overheden moeten nauw bij de evaluatie van ISA2 worden betrokken.</u>

Motivering

Lokale en regionale overheden nemen deel aan het programma en de uitvoering ervan. Daarom moeten ze ook worden betrokken bij de evaluatie, want hun ervaringen kunnen verschillen van die van andere deelnemers.

Wijzigingsvoorstel 4

Considerans, Overweging 30

Door de Commissie voorgestelde tekst	Wijzigingsvoorstel van het CvdR
(30) De inspanningen van nationale overheden kunnen worden ondersteund door middel van specifieke instrumenten in het kader van de Europese structuur- en investeringsfondsen (ESIF). Door middel van nauwe samenwerking in het kader van het ISA2-programma kunnen de verwachte resultaten van deze instrumenten optimaal worden benut; daartoe dient te worden gewaarborgd dat gefinancierde projecten aansluiten op EU-brede interoperabiliteitskaders en -specificaties, zoals het EIF.	(30) De inspanningen van nationale, <u>regionale en lokale</u> overheden kunnen worden ondersteund door middel van specifieke instrumenten in het kader van de Europese structuur- en investeringsfondsen (ESIF). Door middel van nauwe samenwerking in het kader van het ISA2-programma kunnen de verwachte resultaten van deze instrumenten optimaal worden benut; daartoe dient te worden gewaarborgd dat gefinancierde projecten aansluiten op EU-brede interoperabiliteitskaders en -specificaties, zoals het EIF.

Wijzigingsvoorstel 5

Considerans, Overweging 32

Door de Commissie voorgestelde tekst	Wijzigingsvoorstel van het CvdR
(32) Om de deelname van kandidaat-lidstaten aan het ISA2-programma en de vaststelling en verdere tenuitvoerlegging van in het kader daarvan voorziene oplossingen in die landen te bevorderen, dient de mogelijkheid van het gebruik van pretoetredingssteun te worden overwogen.	(32) Om de deelname van kandidaat-lidstaten aan het ISA2-programma en de vaststelling en verdere tenuitvoerlegging van in het kader daarvan voorziene oplossingen in die landen te bevorderen, dient de mogelijkheid van het gebruik van pretoetredingssteun te worden overwogen. <u>Om landen van het Oostelijk Partnerschap en het Euro-mediterrane partnerschap aan te moedigen Europese interoperabiliteitsnormen over te nemen, zal er ISA2-financiering beschikbaar worden gesteld aan deze landen, mochten ze willen meedoen.</u>

Wijzigingsvoorstel 6

Artikel 2

Door de Commissie voorgestelde tekst	Wijzigingsvoorstel van het CvdR
In dit besluit wordt verstaan onder:	In dit besluit wordt verstaan onder:
(1) „interoperabiliteit”: de mogelijkheid voor ongelijksoortige en uiteenlopende organisaties om te interageren teneinde wederzijds voordelige en overeengekomen gemeenschappelijke doelstellingen na te streven, waaronder het delen van informatie en kennis tussen de organisaties, via de bedrijfsprocessen die zij ondersteunen, door middel van de uitwisseling van gegevens tussen hun respectievelijke systemen voor informatie- en communicatietechnologie (ICT-systemen);	(1) „interoperabiliteit”: de mogelijkheid voor ongelijksoortige en uiteenlopende organisaties om te interageren teneinde wederzijds voordelige en overeengekomen gemeenschappelijke doelstellingen na te streven, waaronder het delen van informatie en kennis tussen de organisaties, via de bedrijfsprocessen die zij ondersteunen, door middel van de uitwisseling van gegevens tussen hun respectievelijke systemen voor informatie- en communicatietechnologie (ICT-systemen);
	(2) <u>„Europese overheden”: overheden op EU-, nationaal, regionaal en lokaal niveau;</u>

Door de Commissie voorgestelde tekst	Wijzigingsvoorstel van het CvdR
(2) „interoperabiliteitsoplossingen”: gemeenschappelijke kaders, gemeenschappelijke diensten en generieke instrumenten ter bevordering van de samenwerking tussen ongelijksoortige en uiteenlopende organisaties, die ofwel in het kader van het ISA2-programma autonoom zijn gefinancierd en ontwikkeld ofwel in samenwerking met andere EU-initiatieven zijn ontwikkeld en die zijn gebaseerd op eisen die door Europese overheidsdiensten zijn vastgesteld;	~~(2)~~ „interoperabiliteitsoplossingen”: gemeenschappelijke kaders, gemeenschappelijke diensten en generieke instrumenten ter bevordering van de samenwerking tussen ongelijksoortige en uiteenlopende organisaties, die ofwel in het kader van het ISA2-programma autonoom zijn gefinancierd en ontwikkeld ofwel in samenwerking met andere EU-initiatieven zijn ontwikkeld en die zijn gebaseerd op eisen die door Europese overheidsdiensten zijn vastgesteld;
(3) fungeren als „oplossingsincubator”: het ontwikkelen of ondersteunen van interoperabiliteitsoplossingen tijdens de proeffase ervan, voordat deze operationeel worden in het kader van andere EU-programma's of -initiatieven;	~~(3)~~ fungeren als „oplossingsincubator”: het ontwikkelen of ondersteunen van interoperabiliteitsoplossingen tijdens de proeffase ervan, voordat deze operationeel worden in het kader van andere EU-programma's of -initiatieven;
(4) fungeren als „oplossingsbrug”: het verder ontwikkelen of ondersteunen van volledig operationele interoperabiliteitsoplossingen, voordat deze in het kader van andere EU-programma's of -initiatieven worden geleverd;	~~(4)~~ fungeren als „oplossingsbrug”: het verder ontwikkelen of ondersteunen van volledig operationele interoperabiliteitsoplossingen, voordat deze in het kader van andere EU-programma's of -initiatieven worden geleverd;
(5) „gemeenschappelijke kaders”: specificaties, normen, methodologieën, richtsnoeren, gemeenschappelijke semantische activa en soortgelijke benaderingen en documenten;	~~(5)~~ „gemeenschappelijke kaders”: specificaties, normen, methodologieën, richtsnoeren, gemeenschappelijke semantische activa en soortgelijke benaderingen en documenten;
(6) „gemeenschappelijke diensten”: de organisatorische en technische capaciteit om een gemeenschappelijk resultaat aan gebruikers te leveren, inclusief operationele systemen, toepassingen en digitale infrastructuur van generieke aard die voldoen aan op verschillende beleidsterreinen en in geografische gebieden geldende gemeenschappelijke gebruikerseisen, alsmede de bijbehorende ondersteunende operationele governance;	~~(6)~~ „gemeenschappelijke diensten”: de organisatorische en technische capaciteit om een gemeenschappelijk resultaat aan gebruikers te leveren, inclusief operationele systemen, toepassingen en digitale infrastructuur van generieke aard die voldoen aan op verschillende beleidsterreinen en in geografische gebieden geldende gemeenschappelijke gebruikerseisen, alsmede de bijbehorende ondersteunende operationele governance;
(7) „generieke instrumenten”: systemen, referentieplatforms, gedeelde en samenwerkingsplatforms alsmede generieke componenten die voldoen aan beleids- of grensoverschrijdende gemeenschappelijke gebruikersvereisten;	~~(7)~~ „generieke instrumenten”: systemen, referentieplatforms, gedeelde en samenwerkingsplatforms alsmede generieke componenten die voldoen aan beleids- of grensoverschrijdende gemeenschappelijke gebruikersvereisten;
(8) „acties”: projecten, oplossingen die zich al in de operationele fase bevinden en bijbehorende maatregelen;	~~(8)~~ „acties”: projecten, oplossingen die zich al in de operationele fase bevinden en bijbehorende maatregelen;
(9) „project”: een in de tijd beperkte opeenvolging van duidelijk omschreven taken die door middel van een gefaseerde aanpak tegemoetkomt aan geconstateerde behoeften van gebruikers;	~~(9)~~ „project”: een in de tijd beperkte opeenvolging van duidelijk omschreven taken die door middel van een gefaseerde aanpak tegemoetkomt aan geconstateerde behoeften van gebruikers;

Door de Commissie voorgestelde tekst	Wijzigingsvoorstel van het CvdR
(10) „begeleidende maatregelen“: — strategische en voorlichtingsmaatregelen; — maatregelen ter ondersteuning van het beheer van het ISA2-programma; — maatregelen in verband met het uitwisselen van ervaringen en goede praktijken alsmede de bevordering daarvan; — maatregelen ter bevordering van het hergebruik van bestaande interoperabiliteitsoplossingen; — maatregelen die zijn gericht op gemeenschapsopbouw en het vergroten van capaciteiten; en — maatregelen die zijn gericht op de totstandbrenging van synergie-effecten met initiatieven betreffende interoperabiliteit op ander EU-beleidssterreinen;	(~~10~~ 11) „begeleidende maatregelen“: — strategische en voorlichtingsmaatregelen; — maatregelen ter ondersteuning van het beheer van het ISA2-programma; — maatregelen in verband met het uitwisselen van ervaringen en goede praktijken alsmede de bevordering daarvan; — maatregelen ter bevordering van het hergebruik van bestaande interoperabiliteitsoplossingen; — maatregelen die zijn gericht op gemeenschapsopbouw en het vergroten van capaciteiten; en — maatregelen die zijn gericht op de totstandbrenging van synergie-effecten met initiatieven betreffende interoperabiliteit op ander EU-beleidssterreinen;
(11) „Europese interoperabiliteitsreferentierichtheid (EIRA)“: een architectuur met een generieke structuur die een reeks beginselen en richtsnoeren omvat die van toepassing zijn op de tenuitvoerlegging van interoperabiliteitsoplossingen in de Europese Unie;	(~~11~~ 12) „Europese interoperabiliteitsreferentierichtheid (EIRA)“: een architectuur met een generieke structuur die een reeks beginselen en richtsnoeren omvat die van toepassing zijn op de tenuitvoerlegging van interoperabiliteitsoplossingen in de Europese Unie;
(12) „Europees interoperabiliteitskaartsysteem (EIC)“: een register van door de EU-instellingen en de lidstaten beschikbaar gestelde interoperabiliteitsoplossingen voor Europese overheidsdiensten, die gebruikmaken van een gemeenschappelijk EIRA-formaat en voldoen aan specifieke criteria betreffende herbruikbaarheid en interoperabiliteit.	(~~12~~ 13) „Europees interoperabiliteitskaartsysteem (EIC)“: een register van door de EU-instellingen en de lidstaten beschikbaar gestelde interoperabiliteitsoplossingen voor Europese overheidsdiensten, die gebruikmaken van een gemeenschappelijk EIRA-formaat en voldoen aan specifieke criteria betreffende herbruikbaarheid en interoperabiliteit.

Wijzigingsvoorstel 7

Artikel 3

Door de Commissie voorgestelde tekst	Wijzigingsvoorstel van het CvdR
Met het ISA2-programma worden de volgende acties ondersteund en bevorderd:	Met het ISA2-programma worden de volgende acties ondersteund en bevorderd:
(a) het beoordelen, verbeteren, vaststellen, op de markt brengen, exploiteren en hergebruiken van bestaande grens- of sectoroverschrijdende interoperabiliteitsoplossingen;	(a) het beoordelen, verbeteren, vaststellen, op de markt brengen, exploiteren en hergebruiken van bestaande grens- of sectoroverschrijdende interoperabiliteitsoplossingen;
(b) het ontwikkelen, vaststellen, op de markt brengen, exploiteren en hergebruiken van nieuwe grens- of sectoroverschrijdende interoperabiliteitsoplossingen;	(b) het ontwikkelen, vaststellen, op de markt brengen, exploiteren en hergebruiken van nieuwe grens- of sectoroverschrijdende interoperabiliteitsoplossingen;
(c) het beoordelen van de ICT-effecten van voorgestelde of vastgestelde EU-wetgeving;	(c) het beoordelen van de ICT-effecten van voorgestelde of vastgestelde EU-wetgeving;

Door de Commissie voorgestelde tekst	Wijzigingsvoorstel van het CvdR
(d) het vaststellen van leemten in de wetgeving die interoperabiliteit tussen Europese overheidsdiensten belemmeren;	(d) het vaststellen van leemten in de wetgeving die interoperabiliteit tussen Europese overheidsdiensten belemmeren;
(e) het opzetten, onderhouden en verbeteren van de EIRA;	(e) het opzetten, onderhouden en verbeteren van de EIRA;
(f) het opzetten en onderhouden van de EIC als instrument om het hergebruik van bestaande interoperabiliteitsoplossingen te bevorderen en te bepalen op welke gebieden dergelijke oplossing nog ontbreken;	(f) het opzetten en onderhouden van de EIC als instrument om het hergebruik van bestaande interoperabiliteitsoplossingen te bevorderen en te bepalen op welke gebieden dergelijke oplossing nog ontbreken;
(g) het beoordelen, bijwerken en bevorderen van bestaande gemeenschappelijke specificaties en normen alsmede het ontwikkelen, vaststellen en bevorderen van nieuwe gemeenschappelijke specificaties en normen door middel van de EU-normalisatieplatforms en in voorkomend geval in samenwerking met Europese of internationale normalisatie-instellingen; en	(g) het beoordelen, bijwerken en bevorderen van bestaande gemeenschappelijke specificaties en normen alsmede het ontwikkelen, vaststellen en bevorderen van nieuwe gemeenschappelijke specificaties en normen door middel van de EU-normalisatieplatforms en in voorkomend geval in samenwerking met Europese of internationale normalisatie-instellingen, <u>ook m.b.t. de veiligheid van de overdracht, verwerking en opslag van gegevens</u> ; en
(h) het ontwikkelen van mechanismen waarmee de voordelen van interoperabiliteitsoplossingen worden gemeten en gekwantificeerd.	(h) het ontwikkelen van mechanismen waarmee de voordelen van interoperabiliteitsoplossingen worden gemeten en gekwantificeerd.
Daarnaast kan het ISA2-programma fungeren als „oplossingsincubator”, doordat er proefprojecten voor nieuwe interoperabiliteitsoplossingen worden opgezet en als „oplossingsbrug”, doordat bestaande interoperabiliteitsoplossingen worden geëxploiteerd.	Daarnaast kan het ISA2-programma fungeren als „oplossingsincubator”, doordat er proefprojecten voor nieuwe interoperabiliteitsoplossingen worden opgezet en als „oplossingsbrug”, doordat bestaande interoperabiliteitsoplossingen worden geëxploiteerd.

Motivering

De veiligheid van de overdracht, verwerking en opslag van gegevens is op het gebied van interoperabiliteit van groot belang en moet daarom in aanmerking worden genomen als er nieuwe normen ontwikkeld en bevorderd worden.

Wijzigingsvoorstel 8

Artikel 11, lid 1

Door de Commissie voorgestelde tekst	Wijzigingsvoorstel van het CvdR
De Commissie en het ISA2-comité houden regelmatig toezicht op de tenuitvoerlegging en de impact van het ISA2-programma en op de mate waarin gebruikers er tevreden mee zijn. Zij streven tevens naar synergieën met andere EU-programma's.	De Commissie en het ISA2-comité houden regelmatig toezicht op de tenuitvoerlegging en de impact van het ISA2-programma en op de mate waarin gebruikers er tevreden mee zijn. <u>Nationale en subnationale overheden worden gevraagd om feedback over de resultaten van dit toezicht.</u> <u>De Commissie en het ISA2-comité</u> Zij streven tevens naar synergieën met andere EU-programma's.

Motivering

Het is belangrijk om in dialoog te blijven met nationale en decentrale overheden die bij het programma zijn betrokken.

Wijzigingsvoorstel 9

Artikel 11, lid 2

Door de Commissie voorgestelde tekst	Wijzigingsvoorstel van het CvdR
De Commissie brengt jaarlijks verslag uit aan het ISA2-comité over de tenuitvoerlegging van het programma.	De Commissie brengt jaarlijks verslag uit aan het ISA2-comité, <u>het Europees Parlement, de Raad en het Comité van de Regio's</u> over de tenuitvoerlegging van het programma <u>en het niveau van de interoperabiliteit van overheidsdiensten binnen verschillende lidstaten.</u>

Motivering

Informatie over de uitvoering van het ISA2-programma zou breed bekend moeten worden gemaakt. Ook is het belangrijk om te kijken naar het niveau van interoperabiliteit binnen afzonderlijke lidstaten, rekening houdend met de interoperabiliteit van diensten die door regionale of lokale overheden worden verleend.

Wijzigingsvoorstel 10

Artikel 12

Door de Commissie voorgestelde tekst	Wijzigingsvoorstel van het CvdR
<p>1. Het ISA2-programma staat open voor de landen van de Europese Economische Ruimte en de kandidaat-lidstaten in het kader van hun respectieve overeenkomsten met de EU.</p> <p>2. De samenwerking met andere derde landen en internationale organisaties of organen wordt aangemoedigd, in het bijzonder in het kader van het Europees-mediterrane partnerschap en het oostelijk partnerschap, en met de buurlanden, met name de landen van de westelijke Balkan en de landen van de Zwarte Zeeregio. De daaraan verbonden kosten worden niet door het ISA2-programma gedekt.</p> <p>3. In voorkomend geval wordt in het kader van het programma het hergebruik van de oplossingen ervan door derde landen bevorderd.</p>	<p>1. Het ISA2-programma staat open voor de landen van de Europese Economische Ruimte en de kandidaat-lidstaten in het kader van hun respectieve overeenkomsten met de EU.</p> <p>2. De samenwerking met andere derde landen en internationale organisaties of organen wordt aangemoedigd, in het bijzonder in het kader van het Europees-mediterrane partnerschap en het oostelijk partnerschap, en met de buurlanden, met name de landen van de westelijke Balkan en de landen van de Zwarte Zeeregio. De daaraan verbonden kosten ~~worden niet~~ <u>kunnen gedeeltelijk</u> door het ISA2-programma <u>worden</u> gedekt.</p> <p>3. In voorkomend geval wordt in het kader van het programma het hergebruik van de oplossingen ervan door derde landen bevorderd.</p>

Motivering

Om internationale samenwerking op het vlak van interoperabiliteit aan te moedigen, dient te worden voorzien in de mogelijkheid dat de kosten gedeeltelijk door het programma worden gedekt.

Brussel, 12 februari 2015

De voorzitter
van het Europees Comité van de Regio's

Markku MARKKULA

ISSN 1977-0995 (elektronische uitgave)
ISSN 1725-2474 (papieren uitgave)

Bureau voor publicaties van de Europese Unie
2985 Luxemburg
LUXEMBURG

NL